

nous horitzons

Juny 1979

Fest Nacionals i Estat Espanyol avui

Entrevista amb Pierre Vilar

Avortament: un debat que comença

Teresa Pàmies

La política de blocs militars. Espanya davant la NATO

Pere Vilanova

Algunes reflexions a l'entorn del XVè Congrés del PCI

Annalisa Corti

Marx, aquí. El marxisme català de 1868 a 1979

Emili Gasch i Francesc Roca

Director periodista:	Andreu Claret
Director responsable:	Joaquim Sempere
Consell de redacció:	Roser Argemí Pau Bordonava Jordi Borja Francesc de Carreras Andreu Claret Leandre Colomer Joan Gay Joaquim Horta Antoni Lucchetti Ignasi Riera Antoni Segarra Joaquim Sempere Laura Tremosa Francesc Vallverdú Jordi Vives
Consell assessor:	Pere Ardiaca Ricard Boix Maria Dolors Calvet Alfons C. Comín Xavier Folch Josep Lluís López Bulla Joan Ramos Camarero Rafael Ribó Enric Solé Jordi Solé Tura
Producció i administració:	Jaume Busqué Merche Marsà
Disseny:	Loni Geest i Tone Hoverstad
Edita:	PSUC
Redacció i administració:	Vallespir, 171 - Barcelona-14 Tel. 321 21 54
Producció:	Fotografia Industrial Rodríguez Gran Vial, 9 Montornés del Vallès (Barcelona)
Preu de l'exemplar:	100 ptes.
Subscripció: Espanya:	5 números: 500 ptes. 10 números: 1.000 ptes.
Estranger:	5 números: 750 ptes. 10 números: 1.550 ptes.
Publicació mensual	

nous horitzons

Número 55. Juny de 1979

Fets Nacionals i Estat Espanyol avui
Entrevista amb Pierre Vilar
Pàg. 3

Nacionalismes emergents: referèndum a Escòcia
Imma Tubella
Pàg. 17

Avortament: un debat que comença
Teresa Pàmies
Pàg. 22

Origen, evolució i crisi de la política de blocs militars
Carles Montblanch
Pàg. 33

Espanya davant la NATO
Pere Vilanova
Pàg. 39

Algunes reflexions a l'entorn del XVè Congrés del PCI
Annalisa Corti
Pàg. 46

Les Comissions Obreres i la Confederació Europea de Sindicats
Serafín Aliaga
Pàg. 58

LA HISTÒRIA

Classes d'Història o Història de classe?: La nova historiografia anglesa
Jim Kelly
Pàg. 61

Marx, aquí. El marxisme català de 1868 a 1979
Emili Gasch i Francesc Roca
Pàg. 69

LECTURES

El sindicato dentro de la empresa,
per Manuel Ludevid Anglada
Pàg. 84

Jaume Compte i el Partit Català Proletari,
a cura d'Imma Tubella
Pàg. 84

Karl Liebknecht: Antología de escritos,
edició a càrrec de L. Lalucat i J. Vehil
Pàg. 85

«Recerques» n.º 8
Pàg. 86

How northon

THE NORTHON COMPANY
1000 NORTHON STREET
NEW YORK, N. Y.

THE NORTHON COMPANY
1000 NORTHON STREET
NEW YORK, N. Y.

THE NORTHON COMPANY
1000 NORTHON STREET
NEW YORK, N. Y.

THE NORTHON COMPANY
1000 NORTHON STREET
NEW YORK, N. Y.

THE NORTHON COMPANY
1000 NORTHON STREET
NEW YORK, N. Y.

THE NORTHON COMPANY
1000 NORTHON STREET
NEW YORK, N. Y.

THE NORTHON COMPANY
1000 NORTHON STREET
NEW YORK, N. Y.

THE NORTHON COMPANY
1000 NORTHON STREET
NEW YORK, N. Y.

THE NORTHON COMPANY
1000 NORTHON STREET
NEW YORK, N. Y.

THE NORTHON COMPANY
1000 NORTHON STREET
NEW YORK, N. Y.

THE NORTHON COMPANY
1000 NORTHON STREET
NEW YORK, N. Y.

THE NORTHON COMPANY
1000 NORTHON STREET
NEW YORK, N. Y.

THE NORTHON COMPANY
1000 NORTHON STREET
NEW YORK, N. Y.

THE NORTHON COMPANY
1000 NORTHON STREET
NEW YORK, N. Y.

THE NORTHON COMPANY
1000 NORTHON STREET
NEW YORK, N. Y.

THE NORTHON COMPANY
1000 NORTHON STREET
NEW YORK, N. Y.

Fets Nacionals i Estat Espanyol avui

Entrevista amb Pierre Vilar

Publiquem una entrevista mantinguda amb Pierre Vilar per Joaquim Sempere, en nom de la redacció de NOUS HORIZONS durant el sojorn de l'historiador francès a Barcelona amb motiu de les jornades sobre la guerra civil espanyola organitzades pel FIEHS els dies 19, 20 i 21 d'abril.

Més que no una entrevista formal, és una conversa, sobre la qual Pierre Vilar, tot autoritzant la seva publicació, subratlla les seves reserves a unes opinions pròpies que considera improvisades. NOUS HORIZONS indica que, malgrat aquest judici, l'autoritat intel·lectual de Pierre Vilar en un tema com aquest és suficient per donar interès a les seves declaracions.

NH. — Primerament voldria demanar-li la seva opinió sobre les diferències entre el moviment nacional al País Basc i a Catalunya, avui, en relació a l'època anterior a la guerra; penso que hi ha algunes constatacions evidents: un nacionalisme més d'esquerres al País Basc, una presència política més important del moviment obrer dintre de les reivindicacions nacionals a Catalunya...

PV. — La meua impressió és que abans de la guerra, entre 1930 i 1936, el Partit Nacionalista Basc era l'únic que representava veritablement el nacionalisme; estava fortament implantat entre la burgesia mitjana basca (petits industrials, petits comerciants, fins i tot certes capes de la pagesia); hi havia tota una tradició darrera aquest partit, «nacionalista burgès» prou clàssic. Naturalment, hi havia altres partits al seu voltant, particularment els partits obrers; confesso que conec malament les seves relacions amb el PNB. Aquest havia impulsat un sindicalisme nacionalista —encara existent avui— amb cert èxit entre les masses obreres, tot i que tinc la impressió que a Bilbao, posem per cas, qui tenia realment influència entre els obrers eren el Partit Socialista, i, en una proporció menor, el Partit Comunista.

Actualment sembla que les coses són molt diferents, i el PNB, al marge que sigui minoritari o no, ha deixat de ser el

capdavanter del nacionalisme basc. I les branques més avançades del nacionalisme basc, si bé no han decidit a favor de tal o tal posició revolucionària precisa, com a mínim han discutit àmpliament la qüestió; les escissions de la ETA, per exemple, han girat entorn d'una d'aquestes posicions: o primer la nació, primer la independència, i *després* la solució de la qüestió social, o inversament, primer la lluita de classes, i *després* la independència. Sigui com sigui, el gran problema, en aquest moment, és que hi ha al País Basc un moviment capdavanter alhora nacionalista i socialista (marxista?, m'agradaria poder verificar l'abast d'aquesta component). El moviment, al mateix temps, és partidari de la lluita armada. Lluita armada, no «terrorisme», com es diu indegudament. Millor dit, «guerra d'independència», seguint models ben coneguts, contra un aparell d'estat intrús (policia, exèrcit espanyols...). Es tracta, doncs, d'una situació del tot nova. I les eleccions han evidenciat que no es tracta sols d'un moviment minoritari ni d'un terrorisme sense objectiu, com s'ha intentat de fer-ho creure durant molt de temps. És un moviment molt més profund.

He vist amics meus d'allà, socialistes o comunistes, que han quedat sorpresos, després de les eleccions, ja que per a ells existia una contradicció en les posicions socialistes y nacionalistes dels abertzales, i per això les miraven amb desconfiança; haurien qualificat fàcilment el PNB de nacionalista burgès, i els altres de «grupuscles».

Ara bé, el moviment no sembla sòlidament unificat. I les seves relacions amb el PNB són encara força ambigües. Però el que es pot dir de cert és que hi ha un sentiment nacionalista majoritari molt exigent, i que les relacions amb l'Estat espanyol seran difícils. La noció d'independència, entre els bascs, és forta. La independència, a Catalunya, no és un problema immediat, encara que hi hagi alguns sectors que arriben a demanar-la, mentre que en el cas dels bascs és una gran minoria on aquesta exigència es troba fortament arrelada. He vist amics meus d'allà, socialistes o comunistes, que han quedat sorpresos, després de les eleccions, ja que per a ells existia una contradicció en les posicions alhora socialistes i nacionalistes dels *abertzales*, i per això les miraven amb desconfiança; haurien qualificat fàcilment el PNB de nacionalista

burgès, i els altres de «grupuscles». I ara s'adonen que no és per aquest cantó per on cal buscar els grupuscles.

La qüestió basca em sembla, doncs, una qüestió candent; no sóc jo qui puc dir com es pot resoldre. Però tothom sap que caldria prendre urgentment mides d'acord amb les *proporcions* del fenomen.

NH. — *¿Com interpreta aquesta diferència entre el País Basc i Catalunya pel que fa a la radicalització del corrent independentista?*

PV. — Com l'interpreto? Potser degut a què al País Basc hi ha menys unanimitat que a Catalunya, les minories enèrgiques s'han radicalitzat. A Catalunya (i no sé si és una sort o un perill) hi ha, per exemple, unanimitat per demanar l'*Estatut*, com a *etapa normal*. Al País Basc, fa la impressió que del que es tracta no és simplement d'un Estatut. Per què? És difícil d'explicar. Una qüestió de temperament? És obvi que el temperament basc és fort, absolut, prou llençat a l'aventura guerrera. Quan a Telesforo Monzón, en una entrevista donada a «Le Monde», se li va censurar el fet de transportar armes a través dels Pirineus, va contestar que ho havien fet sempre els seus avis. És la tradició carlista. Això no vol dir que jo lligui el basquisme actual amb el carlisme, però sí amb hàbits de lluita violenta, amb la virilitat de l'«esperit basc». Però tot això probablement és del tot secundari; els temperaments donen *les formes* dels moviments socials, no el fons.

Potser hi ha un record de la guerra. El País Basc, durant la guerra, va resistir menys temps que Espanya; la lluita hi va estar menada per un partit burgès, i va ser molt menys revolucionària que no a Catalunya. Els bascs van ser vençuts *com a poble*. És possible que hi hagi un record de tot això: el d'un grup que lluita *tot sol* per la seva independència, però li va faltar una direcció popular revolucionària. Es tracta, naturalment, d'una hipòtesi.

NH. — *S'ha dit que allà el paper de l'oligarquia financera basca, que és una part essencial de l'oligarquia espanyola, ha impedit que hi hagués una burgesia, com a Catalunya, més deslligada del poder centralista i més disposada a jugar algun paper nacional. Això, segons aquesta teoria, hauria provocat un enfrontament més radical a Euskadi durant els darrers anys de franquisme. Què en pensa?*

PV. — Crec que mai no hi ha hagut una gran burgesia realment basca; la gran burgesia bilbaïna sempre ha estat o bé internacional o bé espanyola, segons els seus interessos.

Però creu que a Catalunya hagi estat gaire diferent? La burgesia *mitjana* catalana era més aviat l'equivalent de la que donava suport al Partit Nacionalista Basc. En la mesura que a Catalunya hi ha hagut una burgesia d'una certa envergadura i vinculada internacionalment, com en el cas d'en Cambó, podem dir que ha tingut *un passat* nacionalista, però ha lligat molt aviat els seus interessos propis als del capitalisme espanyol o internacional. El que sí és cert és que *mai* l'alta burgesia basca ha pres partit pel nacionalisme com havia fet la Lliga al començament. És un problema de *dates*. L'a impressió és que el Partit Nacionalista Basc va jugar els anys 30 el paper que havia jugat la Lliga catalana en els anys 1890-1910.

El que passa al País Basc, contràriament, és una manca de partits petits-burguesos de tendència esquerrana, com el que a Catalunya ha estat Esquerra Republicana, que, de manera poc definida i intermitent, arrossegava parts i de vegades el conjunt de la massa obrera. Al País Basc tampoc hi ha hagut el fenomen del «lerrouxisme», tot i que allí hi hagi també el gran problema dels immigrants, potser més greu que a Catalunya pel fet que tenen més dificultats per integrar-se lingüísticament.

NH. — *¿Com s'explica que a Catalunya hàgim passat d'una absència gairebé total de partits obrers a un pes tan important, almenys electoralment, dels partits socialista i comunista?*

PV. — No sé perquè em pregunta sobre això, que vostès aquí coneixen millor que jo. Només puc donar unes impressions des de l'exterior, que no crec que serveixin gaire. Abans de la guerra qui dominava el món obrer era la CNT, amb una influència forta dels anarquistes de la FAI. Fa uns anys, jo em demanava: *¿si les coses canvien a Espanya, ressorgirà la CNT amb la mateixa força o només com a força secundària?* Confesso que no veig clarament, per ara, la contestació: d'una banda es veu com existeix una oposició anarquitzant en el moviment obrer, però de l'altra aquella influència aclaparadora de la CNT d'abans no es manifesta. En conseqüència, bé calia que algú ocupés el buit deixat. No podem imaginar la regió barcelonina tal com és avui sense un moviment obrer fort. És normal que hi hagi nous partits obrers per ocupar aquest buit. I això no passa per primera vegada, ja que durant la guerra un partit nou com el PSUC va arribar a tenir una influència considerable. Que hagi reprès un cert lloc em sembla normal.

El que caldria estudiar —i confesso que no ho he aprofundit gens ni mica— és el tema de si els immigrants són atrets per partits com el PSC o el PSUC acceptant la seva especí-

ficitat catalana, o per efecte dels seus lligams amb els partits obrers espanyols. O, per dir-ho d'una altra manera: ¿adherir-se al PSUC és una manera de distingir-se del PCE, o al contrari d'integrar-s'hi? Confesso que no ho sé.

El que caldria estudiar —i confeso que no ho he aprofundit gens ni mica— és el tema de si els immigrants son atrets per partits com el PSC o el PSUC acceptant la seva especificitat catalana, o per efecte dels seus lligams amb els partits obrers espanyols.

NH. — *¿A propòsit dels immigrants, no creu que és paradoxal que els partits obrers marxistes pretenguin situar la classe obrera al capdavant del moviment nacional precisament quan la meitat o més de la classe obrera està formada per immigrants recents?*

PV. — Ho veig realment difícil. Això planteja el problema de *què és fet nacional?* És fonamental. Però aquests partits han tingut ocasió —ho espero— de reflexionar sobre la tradició marxista en aquest terreny, que podria expressar-se així: Tenim una posició doble. Des del punt de vista social, som internacionalistes i defensem els interessos obrers contra els interessos capitalistes, des d'una perspectiva revolucionària vàlida per tots els països; però, actualment, tenim present el fet que, en certs territoris, hi ha gent que se sent diferent dels altres, i existeix a la base un moviment popular molt clar; examinem, doncs, en aquesta direcció, quin podria ser el paper de la classe obrera, paper que hauria de ser dirigent en el moviment, *no subordinat*.

En aquest sentit, em sembla que els partits catalans, socialista i comunista, han de plantejar-se normalment aquest problema, i no seré jo qui els ensenyi a fer-ho! Han d'estudiar si el fet català és prou massiu i popular, i no deixar-ho dirigir per una burgesia que, com deia Lenin, vindria a presentar Catalunya com una cosa «ideal», «perfecta» —visió totalment idealista de la qüestió catalana— a fi d'aprofitar-ho per conservar el poder des de dins del sistema existent. Crec que qualsevol partit marxista no ha de perdre de vista aquesta hipòtesi. Però només s'hi pot inserir si el moviment nacional arrossega una massa suficient, on estiguin fortament representats els interessos obrers. Repeteixo que si vaig reflexionar sobre tot això *històricament*, no sóc expert en l'anàlisi

polític, actual, que s'ha de conèixer des de dins. Intento sols adaptar el que crec que és el pensament marxista a la qüestió nacional en general, i catalana en particular.

NH. — *Passem a un altre tema. Vostè ha dit, parlant de Catalunya, que l'esclat del nacionalisme modern era el resultat de la impotència de l'Estat espanyol combinada amb la diferència entre l'estructura social catalana i la de la resta d'Espanya. La lluita contra l'estat centralista, tot i que continua a Catalunya, s'ha estès a d'altres pobles d'Espanya. ¿Com ho explica?*

PV. — En algun lloc he dit, en efecte, que el catalanisme em semblava a la vegada la conseqüència d'una *realitat* existent, és a dir d'una *diferència*, d'una *identitat* catalana, que tothom veu, però que només pren un *caire polític* si hi ha *classes* (i partits representatius de classes) que se'n fan càrrec. I, d'un altre costat, el fenomen surt d'una *impotència* de l'Estat espanyol per imposar el seu domini ideològic, per fer acceptar l'unitarisme al conjunt d'Espanya, com altres Estats han pogut fer-ho, a *certs moments*, almenys, de la seva història.

Comparem amb el fenomen francès, per exemple. A França, tot i que les coses estan evolucionant molt ràpidament en aquest terreny, en un moment de la història va haver-hi un Estat capaç d'imposar per tot arreu la mateixa llengua, la mateixa manera de veure la història, la mateixa visió política (no en la ideologia, però sí en l'organització), sense deixar gaires possibilitats d'afirmació a les identitats regionals. Això, sobretot, entre 1870 i 1970.

Evidentment, no és pas el mateix, entre aquelles dates, a Espanya. Penso que el factor més important de la «impotència» espanyola en aquest terreny és el *desigual desenvolupament* de les regions peninsulars. I és cert que es tracta d'un cas molt peculiar, ja que sovint (pensem en Irlanda i altres països), és la regió *menys* desenvolupada que es rebella contra l'Estat dominant. A Espanya, al contrari, Catalunya i el País Basc són les regions *més* desenvolupades, que no accepten la direcció política d'un Centre i d'un Sud de nivell més baix.

Per això la protesta *política* va venir, primer, de les classes dirigents de l'economia catalana. En contra d'aquesta afirmació, hom va dir que el moviment català és un moviment *popular*, en part obrer, en els principis del segle XIX (i també en la història de totes les rebel·lions catalanes). És cert. Però el moviment català, en el segle de la dominació burgesa a Europa, no ha vingut a ser políticament determinant, i perillós

per a l'Estat espanyol, sinó quan la burgesia catalana, descontenta de l'actuació d'aquest Estat, va escollir d'afavorir el sentiment particularista latent en el poble català, per fer-ne una bandera política, bandera que abandonarà quan els seus interessos li facin témer una revolució interior, sigui la pèrdua de la direcció del moviment. Crec, doncs, que el moviment català va prendre la seva importància i significació perquè, en el moment decisiu del desenvolupament capitalista, l'Estat espanyol no va tenir la força suficient, materialment i ideològicament, de guiar des de Madrid el creixement, tan desigual, de les regions espanyoles.

És cert que també hi ha a Espanya regions subdesenvolupades —com Galícia o Andalusia— que s'afegiran, ara, a la lluita contra el centralisme. Però les puntes de llança d'aquesta lluita continuen essent Catalunya i Euskadi, zones més desenvolupades, contra un Estat molt temps desadaptat a la revolució burgesa, capitalista. Caldria preguntar-se, ara, si el franquisme, si més no en la segona part del seu domini, ha posat al capdavant d'Espanya, una gran burgesia capaç de governar amb un criteri unitari. Des del punt de vista econòmic, el progrés (si d'això en diem progrés) ha estat considerable. Espanya ha deixat d'ésser un país subdesenvolupat. Però si bé és cert que Madrid integra avui un cert nombre de valors i de possibilitats econòmiques, les forces econòmiques més importants continuen trobant-se a Catalunya i al País Basc. ¿Segueixen les antigues contradiccions? Ho veurem. De totes maneres, les grans masses obreres se situen a Catalunya i a Euskadi. Una reestructuració d'Espanya no es pot imaginar sense elles.

Les grans masses obreres es situen a Catalunya i a Euskadi. Una re-estructuració d'Espanya no es pot imaginar sense elles.

NH. — La qüestió catalana està vinculada al subdesenvolupament de la resta d'Espanya. Doncs bé, amb la industrialització de Madrid i altres ciutats de Castella, Andalusia, etc., durant els últims anys, les coses poden canviar. Abans, la qüestió nacional era una arma de la dreta en el sentit que la dreta aprofitava els sentiments anticatalans i antibascs d'una part de la població més endarrerida de Castella i altres regions, fent un mite de la unitat espanyola i buscant per aquí una base de masses. ¿No creu que els canvis econòmics a què m'he referit eliminen aquest factor?

PV. — És possible. Però no estic segur. En la mesura que el problema nacional anava lligat al dels desenvolupaments desiguals, és cert que la burgesia catalana utilitzava el sentiment català per a demanar una Espanya més rica, un mercat més organitzat, una defensa del que anomenava «treball nacional» (de fet aleshores essencialment treball català), quan, al mateix temps, a l'Espanya agrària, aquestes exigències es veien com si els productes catalans fossin imposats. Ara bé, s'ha acabat aquesta visió? Fa poc, a Pau, vaig sentir dir al meu amic Gabriel Tortella, economista i historiador, que es preguntava si era possible calcular tot el que el proteccionisme imposat per Catalunya havia «costat» a Espanya. És exactament el raonament que Pareto feia per a Itàlia del segle XIX: «Si importéssim a un preu inferior d'un 20 % tots els productes que ens calen, representaria un profit d'un 20 % per al conjunt del país». Com si la indústria no tinguí cap importància pel desenvolupament d'un país! I ni a Itàlia ni a Espanya hi hauria hagut indústria sense protecció, com no n'hi va haver als països colonitzats. L'oposició entre regions amb indústria i regions sense indústria és normal. Però, anant a la seva pregunta, caldria saber ara si Madrid, o Andalusia, s'han industrialitzat realment. De totes maneres, les dimensions de la indústria catalana, i les de la indústria basca, s'han mantingut *relativament*, així com les proporcions regionals entre les rentes *per càpita*.

NH. — És cert que si comparem, també, els mapes electorals de la República amb els d'ara, hi ha uns paral·lismes, unes constants. Però no es pot negar que ciutats com Valladolid o Salamanca, bressols del feixisme espanyol, han canviat. Avui a Salamanca hi ha un alcalde socialista.

PV. — I per què no? Però, és degut a la industrialització? El problema s'ha d'examinar cas per cas (Valladolid, Burgos, etcètera). A Navarra, l'estructura va canviar totalment entre els anys 30 i l'actualitat. El que es tractaria de veure és si el tipus d'anticatalanisme que va ser innegablement una de les bases del franquisme, es manté. On? i per què? Serà únicament en l'esperit d'un cert nombre de polítics i funcionaris madrilenys? O també en certes zones rurals? ¿Què val aquest autèntic ressò, a les zones rurals castellanès, d'un particularisme castellà, que està sorgint? Es podria avançar aleshores cap a un federalisme, en la mesura en què Castella diria: no som Madrid, no som un centre administratiu que ho vol governar tot; som una comunitat com una altra enmig d'un conjunt

de comunitats, buscant una fórmula general de solidaritat entre pobles.

NH. — *Però hi ha fets que mostren un canvi de sensibilitat. Per exemple, quan Franco vivia encara, Raimon va anar a Madrid a cantar; fou aclamat per milers de persones, i cantava en català...*

PV. — Podem començar preguntant-nos: ¿com és que Franco, que va intentar destruir l'esperit català i el basc, es retroba, al final del seu regnat, amb un País Basc i una Catalunya més nacionalistes que abans? És que aquests nacionalismes eren nacionalismes de *resistència* a un Centre, i, contra un centre més absolut i autoritari, havien de retrobar-se, quan les circumstàncies vindrien a canviar, amb una accentuació del fenomen.

Jo recordo que el 1927-1929, quan vaig venir a Catalunya per primera vegada, i a Barcelona descobria el catalanisme, i a Madrid el republicanisme de certs amics, si un cantant català hagués anat a Madrid, també l'haurien aclamat. Vull dir que quan un nacionalisme apareix com una resistència a un Estat impopular, i és, doncs, un element de l'oposició, tothom de l'oposició l'aclama. No és un fet massa significatiu.

Vull dir que quan un nacionalisme apareix com una resistència a un Estat impopular, i és, doncs, un element de l'oposició, tothom de l'oposició l'aclama. No és un fet massa significatiu.

Potser, actualment, que Catalunya ha manifestat ser d'esquerres, la gent d'esquerres de la resta d'Espanya dirà: Catalunya és capdavantera. Ho diran d'Euskadi els petits partits revolucionaris, en tant que Euskadi pot aparèixer com l'element més revolucionari d'Espanya. No sé si això significa que les coses han canviat. El que ha canviat, penso, és que avui els partits i els medis socials que van ser tan hostils a la República i van constituir la base del franquisme, —grans terratinents, camperols propietaris de Castella— ja no formen la base dominant de l'Estat espanyol. El que pot quedar, i que s'ha d'observar, de la mateixa manera que hi ha un catalanisme «visceral» en un 90 % dels catalans, és una reacció també espontània, de part de certs castellans, polítics, administradors, i fins i tot intellectuals, en favor d'una Espanya del passat, de la «grandesa», amb una antipatia per qualsevol «esclat». No crec que aquest factor tingui la importància que

tenia als anys 20-30. Però en cas de crisi greu, l'anticatalanisme, l'antibasquisme poden renéixer.

NH. — *¿Es podria pensar, potser, en desenvolupar una solidaritat entre els diferents pobles, malgrat que alguns estiguin més desenvolupats que els altres?*

PV. — Això és un altre problema. Si parlem de solidaritat, caldria que hi hagués una concepció *federal*. Confesso la meua sorpresa pel fet que aquesta idea federal, tan clara en el segle XIX, s'hagi abandonat pràcticament. Fa un segle, l'esquerra espanyola imaginava Espanya com una agrupació d'entitats, cadascuna amb la seva personalitat pròpia, relacionades exclusivament de cara l'exterior.

És veritat que regions desiguals en el terreny del desenvolupament, de la industrialització, tenen moltes vegades interessos distints; les més fortes donen la impressió d'imposar-se, les més pobres de ser poc útils, poc consumidores; ha passat també a Itàlia, i passa a Europa. Però aquesta oposició d'«interessos» resulten de la realitat *capitalista*. Una estructura socialista permetria qualificar les regions en altres termes que no els de «concurrència» i «mercat».

NH. — *Ha parlat del federalisme i ha fet una crítica implícita a l'esquerra actual de no ser més federalista. ¿Però el federalisme del segle XIX no era força diferent del que podria ser avui?*

PV. — Quan jo era jove, quan aquí hom proposava una solució alhora nacional i social al «problema nacional», s'anomenava «Federació de Repúbliques Socialistes Ibèriques» (incloent-hi, doncs, Portugal). Amb això se sabia el que es volia dir. Avui dia no se sap!

NH. — *Pensava en el federalisme espanyol del XIX. Tinc la impressió que era molt abstracte, que no copsava les diferències nacionals qualitatives.*

PV. — Era d'origen anarquitzant, proudhoniana, és evident. Es preveia una federació «lliure», de grups «lliures», a partir de comunitats i empreses «lliures». Recordem que, en aquells temps, els bascs apellaven, contra l'Estat espanyol, a un particularisme populista tradicional, superat.

És veritat que la «República federal» va fracassar. Però la Segona República, que va barrejar unitarisme i sistema d'«estatuts», va fracassar també. No hi hagué mai experiència federal veritable. Afegim que hi ha moltes formes de «federacions»: la República Federal alemanya viu amb un Parlament prussià, un Parlament de Baviera, etc. Però les grans decisions

es prenen al cim, on dominen les forces econòmiques més destacades. ¿No sé el que Espanya, Catalunya, Euskadi pensen de la RFA? Un model?

NH. — *¿Creu que sembla més aviat un estat descentralitzat, una descentralització administrativa?*

PV. — Sí, però hi ha també parlaments, eleccions, etc. Hem vist, amb ocasió dels fets terroristes, que no era el poder federal sinó el poder regional qui organitzava les presons, però això va dispersar les responsabilitats, i el govern central se'n va aprofitar finalment.

És veritat que hi ha un altre aspecte. Tot conservant la seva estructura «federal», l'Alemanya de Bismarck, de Guillem II o de Hitler fou l'Estat-Nació més fort que hagi tingut una consciència de «potència». I ara hi ha dues Alemanyes, amb sistemes socials del tot divergents. Es veu que les nocions de constitució, d'estat-nació, de potència, de consciència de grup, són molt complexes i no es recobreixen. Estic treballant sobre el tema, però el passat em sembla més clar que no la situació actual (problema europeu, nacions disso-ciades, evolució de les nacionalitats soviètiques, etc.).

I torno a allò que deia: quan hom imaginava, fa quaranta o cinquanta anys, el pervindre sota la forma de «Repúbliques socialistes», es tractava d'un Estat multinacional que podria estar organitzat en el mateix sistema social, en el mateix esperit, i fins i tot per un partit proletari únic, però dintre del qual els andalusos serien andalusos, els catalans catalans, els bascs bascs, etc. i en particular conservarien les seves llengües. D'aquest model soviètic, Otto Bauer va dir, de manera irònica: «Stalin em va retreure de demanar només l'autonomia cultural de les nacions, mentre que els bolxevics demanaven la independència. I després, què és el que ha fet? Ha donat l'autonomia cultural i no la independència política». I és cert. Però el problema havia estat: ¿quins partits, quines classes socials havien pogut utilitzar els sentiments nacionals dels georgians, ucranians, etc. en el curs de la revolució i de les guerres? La solució original ha consistit: 1) en el esforç per igualar els graus de desenvolupament econòmic de tots els països de l'antic «imperi», 2) en la conservació sense reserves dels trets lingüístics i culturals, 3) en la adhesió popular global a una revolució socialista com a garantia contra les rivalitats i odis entre nacionalitats.

NH. — *Parlem, si li sembla bé, dels Països Catalans. En un paper seu presentat a l'Encontre de Perpinyà sobre el tema,*

l'any passat, vostè ha dit que voldria repensar allò que havia dit en altres èpoques i passar de la Catalunya definida sobretot pel Principat a la Catalunya definida més àmpliament com a «Països Catalans».

PV. — Quan vaig escriure el meu treball sobre «Catalunya dins l'Espanya moderna», vaig justificar el marc de l'estudi —el «Principat»— per uns criteris precisos; València, les Illes, durant l'època estudiada, no segueixen els mateixos ritmes; i, pel que fa a Catalunya-Nord, terra innegablement catalana, constatava que havia estat fortament assimilada per l'estat-nació francès, amb l'escola, l'exèrcit, la ideologia, etc., tot i que no s'hi havia suprimit l'afecció a la cançó, al folklore, fins i tot a la llengua (i, malgrat això, la llengua s'anava perdent de pressa); de totes maneres, no hi havia cap qüestió política plantejada enfront de l'Estat francès en nom de la catalanitat; m'interessava, doncs, l'estudi *comparatiu*, sociològic; era important saber per què el Principat havia tingut un moviment autonomista molt vigorós enfront de Madrid, mentre que la Catalunya-Nord no n'havia tingut enfront de París.

Avui, m'adono que les coses han canviat molt. D'una banda, el problema apareix en els altres països catalans. D'altra banda, a França, sorgeixen un problema occità, un problema bretó, un problema basc, etc. No penso que això hagi de fer esclatar de cop i volta l'Estat francès. Però l'Estat francès apareix avui, no diré com a menys unitarista, però sí com a menys segur d'ell mateix, com menys capaç d'imposar-se a les diverses nacionalitats que l'han constituït als seus orígens. En aquest cas, és possible que a Catalunya-Nord comencin a dir: «Al cap i a la fi, som un país català com d'altres, ¿i per què no hauríem de constituir amb ells una nació catalana, amb possibilitat de pensar-se com Estat?» No es tracta, és ben evident, d'una hipòtesi immediata.

L'estat francès apareix avui, no diré com a menys unitarista, però sí com a menys segur d'ell mateix, com menys capaç d'imposar-se a les diverses nacionalitats que l'han constituït als seus orígens.

El cas del País Valencià i de les Illes, el veig menys clarament. Al País Valencià hi ha una gent temptada d'afirmar un destí comú amb Catalunya, alhora perquè històricament es justifica, i perquè, potser, Catalunya és la part d'Espanya amb

més unanimitat, amb més dinamisme, i per això més capaç d'atreure països que tenen una llengua i una història comunes. És veritat que hi ha, entre Catalunya i el País Valencià, diferències en les estructures econòmico-socials, i en el passat recent, que poden jugar en sentit contrari. Catalunya es va despertar políticament la primera. Tots els països catalans no poden ser igualment madurs per assolir el punt d'evolució al qual ha arribat ja Catalunya.

Però hi ha senyals d'evolució. Fixem-nos que avui parlem de «Catalunya-Nord», mentre fa uns anys no se'ns hauria acudit; dèiem «el Rosselló», o «la Catalunya francesa». Avui, un altre vocabulari ha acabat imposant-se, si no a tothom, almenys als que formen part de l'ambient catalanista. Fa quaranta anys, l'Estat francès semblava un estat-nació quasi perfecte, Espanya un estat-potència amb un passat gloriós, però que no havia arribat, en el segle XIX, a fer una unitat definitiva amb el conjunt dels seus components. Avui, la perfecció de l'estat-nació no és tan certa del cantó francès. I, del cantó espanyol, la imperfecció es reconeix, oficialment, amb la instal·lació de les autonomies.

NH. — *En la intervenció a què ha fet al·lusió parlava vostè de diferències de consciència.*

PV. — No dic que siguin determinants. Si al Rosselló o a la Baixa Navarra pregunto a un pagès què és, em contestarà: sóc català, o sóc basc. Però si li dic: Així, no és francès?, em dirà que estic boig.

Al problema de «consciència» s'afegeixen problemes d'interessos. Els nacionalistes bascs francesos diuen que estan «colonitzats». És veritat si es miren la invasió turística, la desindustrialització, l'atur, l'èxode rural; però el pagès basc ha volat sempre «bé» (el Sr. Giscard d'Estaing ha visitat un poble que ha votat per ell el 95 %!); per això, en certs aspectes (subvencions, préstecs, etc.), és mimat pels governs conservadors.

NH. — *En Joan Fuster, quan defensa la idea de Països Catalans com a perspectiva, diu que és una manera de protegir-se del provincianisme. Busca un altre punt de referència cultural i polític, que no sigui Madrid.*

PV. — És veritat. Però és veritat també que València pot témer Barcelona, pensant que podria arrossegar-la i ofegar-la més que Madrid. Econòmicament, els lligams entre València i Madrid són més forts i freqüents que no entre València i Barcelona. Com sempre, una organització cultural comuna podria

anar força bé, i molt menys fàcilment l'organització política i econòmica del conjunt.

NH. — *Però això està lligat també a la idea de nació. Perquè a Catalunya, després d'una evolució de més d'un segle, es pot parlar de nació. Però al País Valencià és més difícil parlar de nació. O es pensen com a part d'una unitat més àmplia (que només pot ser o la catalana o l'espanyola), o es queden sense identitat nacional.*

PV. — En això li dono tota la raó. Em sembla que València no ha creat una consciència nacional *pròpia*, i no ho podria fer sinó com un dels elements dels Països Catalans. Però cal no olvidar que durant molt de temps València ha acceptat la dependència de Madrid. Tots els partits, també els radicals del tipus Blasco Ibáñez, eren dependents dels partits espanyols del Centre. Per dir-ho així, en línies generals, és un país on el lerrouxisme, molt temps, hauria triomfat. Naturalment, hem d'estudiar les raons d'aquesta situació. I no són eternes.

Recordem al lector que NOUS HORIZONS no es publica durant els mesos de juliol i agost.

El proper número apareixerà per la Festa de TREBALL (segona setmana de setembre) i inclourà una sèrie de treballs sobre qüestions ecològiques i energètiques i altres, entre els quals:

NICOLÁS SARTORIUS - Lluita de classes a l'Espanya franquista.

JOAQUIM SEMPERE - Ecologia i socialisme.

GUSTAU MUÑOZ - Sobre «L'alternativa», de Rudolf Bahro.

Nacionalismes emergents: referèndum a Escòcia

Imma Tubella

Les circumstàncies del referèndum

Aquests darrers mesos s'ha parlat molt d'Escòcia degut a la celebració del seu referèndum per l'autonomia que hauria permès l'aplicació de la tan debatuda «Devolution Bill» aprovada per la Cambra dels Comuns fa ara un any. Però per tota una sèrie de raons que més endavant analitzarem, el resultat del referèndum ha estat negatiu, fet que ha provocat una greu crisi de govern, tan greu que s'han hagut de convocar eleccions generals anticipades. El problema és senzill: el Partit Laborista, fins ara al poder, no tenia la majoria suficient per a governar i va haver de recolzar-se en els 11 diputats del Partit Nacionalista Escocès i els tres del Partit Nacionalista Galès. Gràcies a aquesta correlació de forces, els laboristes varen poder governar i els nacionalistes varen aconseguir petites parcelles de poder per als seus respectius països. Els problemes varen començar fa un any en plantejar-se el referèndum. a darrera hora, un diputat laborista va introduir una modificació a la llei electoral que disposava que per obtenir l'autonomia s'havia de tenir el recolzament d'un 40 % del cens. La majoria de diputats anglesos, conservadors i laboristes, varen votar a favor de la modificació sense que els nacionalistes poguessin fer-hi res. Aquest fet va ésser considerat com una traïció al poble escocès; primer, perquè la modificació la va introduir un membre del partit laborista, partit amb el qual hi havia un pacte de recolzament signat i, segon, perquè no fou introduïda a l'atzar, ja que és tradicional i coneguda la forta tendència abstencionista escocesa, deguda, entre altres coses, a les males comunicacions i a la torturada geografia.

Efectivament, l'abstenció fou molt gran, i malgrat que el 52 % dels votants ho varen fer afirmativament aquest percentatge no representa el 40 % del cens. Cal tenir en compte, però, que hi ha un 52 % d'afirmacions, per tant la majoria dels vots i que de cap manera les abstencions es poden comptabilitzar com vots negatius.

S'ha de dir també, que si bé el 10 % d'immigrants anglesos a Escòcia varen tenir dret de vot, el 40 % d'escocesos emigrats a

altres terres britàniques, treballadors en els grans nuclis industrials en la seva majoria, no varen poder votar.

La immigració anglesa, en canvi, no és treballadora, sinó turistes rics jubilats que busquen la plàcida tranquil·litat dels turons del Nord... i que mai no arribaran a sentir-se escocesos...

Abans de continuar seria interessant, potser, situar la problemàtica escocesa dins del seu context socio-econòmic i històric.

Annexió i «devolució» de poders

L'any 1296 Eduard I envai Escòcia, habitada en aquells moments sobretot per tribus celtes, i la incorporà a Anglaterra. Uns quants anys més tard, el 1314, grups nacionalistes dirigits per Robert I d'Escòcia vanceren Eduard II d'Anglaterra a Bannockburn i fou reconeguda la independència del Regne escocès. Cap a la segona meitat del segle setze, els anglesos varen comprendre que introduint el protestantisme entre els escocesos assegurarien i consolidarien la seva influència. A partir d'aquell moment encara que no d'una manera formal Escòcia anà perdent progressivament la seva independència. L'any 1603, Jaume VI d'Escòcia i I d'Anglaterra heretà les dues corones, encara que el govern continuà completament separat. La unió era pràcticament consumada malgrat la forta oposició en certs sectors escocesos. L'any 1707 el Parlament aprovà la integració mitjançant l'«Act of Union» conegut també com a «The Treaty of Union Between Scotland and England».

«Tornar a ser escocesos» és l'eslògan que utilitzen els partits nacionalistes que volen trencar o que consideren que ja està trencat aquest pacte i critiquen fortament el govern quan tradueix l'anomenada «Devolution Bill» per **Llei de Delegació de Poders** ja que el significat exacte, tant des d'un punt de vista de traducció correcta com des d'un punt de vista històric, hauria d'ésser **Devolució**. El govern anglès no ha de delegar cap poder, en tot cas tornar-lo ja que el Tractat d'Unió de l'any 1707 contempla la possibilitat que sigui trencat per separar de nou els regnes.

Cultura, llengua i població

La cultura anglesa es va imposar ja no solament en el camp de la llengua sinó també en el caràcter i el tipus nòrdic de la gent. Com veurem més endavant, la influència escandinava és molt forta, molt més que no pas a Anglaterra. Cal dir però, que dues terceres parts del país encara parlaven celta a la fi del segle XVII i que actualment podem trobar una gran influència d'aquesta cultura

en les tradicions i els mites, encara que no poguem dir el mateix en el pla lingüístic.

Avui les grans aglomeracions escoceses, la diguem Escòcia activa, és anglòfona. A les illes Shetland i Orcades es conserven una sèrie de dialectes originals anomenats «lowlands Scotch» (escocès de la terra baixa) i que en realitat són una varietat de l'anglès amb fortes influències germàniques i escandinaves. Quant a l'escocès cèltic, anomenat també gaèlic d'Escòcia o «erse», l'any 1961 només el parlaven 80.978 persones. El que és cert és que els nacionalistes escocesos no es preocupen massa de recuperar la llengua perduda, ja que el que en definitiva compta és la recuperació del poder de què no disposen. En aquest sentit, el moviment d'alliberament nacional escocès és prou il·lustratiu del fet que, en política, allò realment important és el poder i no pas qualsevol altra reivindicació cultural, administrativa o representativa. No per això desatenen la conveniència de conservar un patrimoni lingüístic, testimoni permanent del domini anglès.

La població d'Escòcia representa la desena part de la del Regne Unit (6.000.000 d'habitants) i el territori ocupa la tercera part del de Gran Bretanya. La demografia i la distribució de la població representa per a Escòcia un factor diferencial més; la natalitat i la mortalitat són força elevades (natalitat, 16,8 %), especialment en les velles regions industrials, i encara més donat el fenomen migratori important. Des de l'annexió a Anglaterra, Escòcia és una reserva d'homes de la qual han tret profit, a més dels anglesos, Canadà, Estats Units, Austràlia i Nova Zelanda... Cada any 40.000 escocesos deixen Escòcia; per aquesta raó la població disminueix constantment.

Un nacionalisme en ascens

Malgrat les fortes inversions nord-americanes, el nivell de vida escocès és molt inferior al d'Anglaterra i la taxa d'atur molt superior al de la resta del Regne Unit. Això fa que, sobretot en les zones més industrials, la gent sigui molt més radical en les seves idees polítiques. L'únic diputat comunista de la història britànica fou elegit el 1945 en un poble prop de Glasgow. L'organització política nacionalista més important a Escòcia és sens dubte l'Scottish National Party, amb més de 100.000 militants. Aquest partit va ésser fundat com a producte de la fusió entre el Partit Nacionalista d'Escòcia i el Partit Escocès, socialista moderat el primer i de tendències dretanes el segon; amb el temps, els elements més conservadors varen ésser expulsats i l'SNP va adoptar una ideologia socialdemòcrata. Actualment, la incorporació de nombrosos militants d'esquerres està fent modificar la ideologia d'aquest partit vers postures orientades al socialisme. Fins ara, el partit majoritari a Escòcia és el Partit Laborista escocès, sucursal del Partit

Laborista anglès però que actualment, i degut això, ha entrat en una crisi molt greu, ja que es preveu la incorporació massiva al SNP, després de les dificultats creades pel govern laborista anglès en concedir l'autonomia a Escòcia com sistema de retornar la sobirania als escocesos i, per tant, obrir el procés d'autodeterminació i d'independència.

El SNP va néixer l'any 1934 i fins l'any 1950 no va deixar d'ésser un partit minoritari. Entre els anys 1962 i 1968 passà de dos mil a cent mil militants, a les eleccions generals del 1966 aconseguir un 5 % dels vots i a les eleccions del 1974 un 30,4 %, desplaçant d'aquesta manera al Partit Conservador anglès que avui per avui és, a Escòcia, un partit minoritari. El SNP es declara obertament independentista manifestant-se totalment oposat al federalisme, «ja que aquesta forma d'estructurar l'estat no és més que un engany que contribueix a reforçar a l'estat tot aparentant el contrari mitjançant una grollera descentralització administrativa».

El Partit Nacional Escocès recull molts vots de les classes populars, fet que el converteix en l'adversari del Partit Laboralista, i més si tenim en compte que en l'aspecte social no difereixen massa. El 70 % de la seva militància té menys de 30 anys, el que el fa ésser un partit jove.

Un projecte autonòmic moderat

Des que el 27 de novembre del 1975 el govern anglès publicà el cèlebre «Devolution White Paper» sobre Escòcia i Gal·les en el que s'estudiava i presentava un projecte d'autonomia, els nacionalistes escocesos s'hi varen oposar ja que en definitiva la proposta es reduïa a una simple descentralització administrativa. L'argument més important de la seva oposició és que en darrer terme Londres es reservava sempre el dret de veto sobre qualsevol qüestió. Malgrat que el Partit Nacional Escocès considerava que s'havia de votar afirmativament en el referèndum celebrat el propassat més de març, ja que aquest podia significar un primer pas vers la independència, no deixava per això de mantenir una actitud molt crítica envers ell.

El projecte votat l'1 de març permetia la creació d'una Assemblea constituïda per 132 diputats amb certs poders legislatius en matèria de **sanitat** (medicina privada, control de natalitat i prevenció de malalties infeccioses), **beneficència**, **turisme**, **aspectes concrets de l'ensenyament** (escoles privades, guarderies, biblioteques i arxius) i qüestions diverses com els **bombers**, **les apostes**, **el calendari de festes nacionals**, **els horaris**... L'Assemblea no tindria cap poder sobre qüestions de política exterior, ni de defensa, ni sobre el petroli de la Mar del Nord, que en definitiva és l'important (relacions internacionals, defensa i economia). No podem oblidar que, si

els experts no ens han enganyat, el petroli escocès podria cobrir les necessitats de Gran Bretanya i, encara més, transformar-la en un dels grans països exportadors. L'actitud crítica del SNP és comprensible si tenim en compte que el 80 % de les clàusules de la nova Assemblea preveuen el dret de veto reservat al govern de Londres i que el paper del secretari d'Estat delegat pel govern anglès a l'Assemblea escocesa és semblant al de qualsevol governador general de les colònies, i sobretot perquè no té suficient poder per resoldre els greus problemes socials, econòmics i laborals que té plantejats Escòcia. S'ha de tenir en compte també que des de 1885 Escòcia posseeix, ja, el seu propi sistema legislatiu i «disfruta» d'una certa autonomia administrativa; per tant el que se li ofereix de nou és ben poc.

Després de les darreres eleccions

El futur d'Escòcia i de la seva autonomia el podem començar a endevinar després de les eleccions. Com és d'esperar, guanyaran els conservadors, entre altres coses perquè els laboristes han fracassat durant els darrers anys de govern en no saber resoldre la greu crisi arreu de Gran Bretanya, crisi que ha provocat una situació inestable de vagues i conflictes.

El Partit Conservador és contrari a atorgar cap tipus d'autonomia, ni el més simbòlic, fet que pot radicalitzar molt el nacionalisme escocès. En les properes eleccions potser seran més del 30 % els escocesos que votaran independència i més si tenim en compte, com deia més amunt, que gran part de la secció escocesa del Partit Laborista anglès està a punt d'entrar al Partit Nacionalista, doncs ha vist que, per molt que li deixin mantenir el nom i una certa autonomia, qui pren les decisions importants i qui a darrera hora té l'última paraula és la seu central del partit a Londres.

A Escòcia pot passar que les esquerres estatalistes (si al Partit Laborista se'l pot anomenar esquerra) s'han estimat més perdre el poder i cedir-lo a les dretes que concedir el dret d'autodeterminació als pobles que l'exigeixen (fins i tot si aquest poble és representat per un moviment d'alliberament nacional progressista), posant d'aquesta manera els interessos hegemònics de l'Estat per damunt dels interessos de classe.

(Els títols són de la redacció.)

Avortament: un debat que comença

Teresa Pàmies

Amb motiu del meu article «*Dret a no ésser mare*», publicat a l'AVUI, 17-IV-79, he pogut constatar que cal preparar-se per un debat que remourà totes les essències del masclisme, o sigui, la reacció encapçalada, en aquest cas, pels sectors més dretans de l'Església catòlica. No és un combat exclusiu del moviment feminista encara que ell en sigui l'element desencadenant, el més dinàmic i el més afectat. La qüestió és tan important per a *tota la societat* que el feminisme sol no pot guanyar la batalla. Els partits d'esquerra hi hem de contribuir respectant escrupolosament l'autonomia dels grups feministes i amb els nostres propis plantejaments.

Per les reaccions al meu article he comprovat que es tracta d'un aspecte vital de la gran batalla ideològica i política de la nostra època. Els comunistes hi hem de participar sense ambigüitat, sense oportunisme electoralista i sense demagògia. És una qüestió vinculada al nostre projecte de societat que recolza en l'humanisme socialista, susceptible de guanyar la immensa majoria.

No tenim cap precedent dins el moviment obrer. En aquesta qüestió està tot per fer. Quan en els anys vint, dones socialistes i comunistes intentaren que llurs partits assumissin el problema de l'avortament i de la sexualitat toparen amb la incomprensió o el sabotatge dels homes que ocupaven —i segueixen ocupant— els llocs de decisió. Al darrer congrés del PSOE han tornat a imposar-se, eliminant allò que continua fent-los nosa: la menció a l'avortament. Al recent congrés del PCI, per primera vegada en la història del moviment comunista, s'acceptà —amb la minsa majoria de 18 vots— la referència explícita a la sexualitat.

Un debat progressista

Ens trobem enfrontats a les posicions anti-avortives de l'Església —posicions expressades en la darrera glossa del bis-

be Jubany i en declaracions més reaccionàries del bisbe de Vic— i a esquemes culturals arrelats en la mentalitat de moltes dones escandalitzades o espantades pel meu article. Invoquen «el dret a la vida», no a la vida concreta d'una dona concreta que s'exposa a morir —i de vegades a deixar altres fills orfes— en avortar clandestinament i sense cap garantia sanitària, sinó la vida en abstracte, la vida d'un fetus qualificat de «criatura innocent i indefensa». Moltes d'aquelles dones són sinceres. Segurament no votaran PSUC si ens manifestem a favor de la despenalització de l'avortament. Ignoro el percentatge de vots que representen, però encara que fos elevat els comunistes hem de fer front al risc de perdre'ls lluitant per una llei que permeti *a totes les dones que ho decideixin*, avortar en condicions òptimes, sense sortir del nostre país ni fent sacrificis econòmics. És la posició justa i en defensar-la tenim la perspectiva de guanyar nous adeptes al socialisme.

Legalitzar l'avortament no implica l'obligatorietat d'avortar. Tampoc no ho concebim com un mètode anticonceptiu dels que reclamem per evitar els avortaments. En aquest sentit és estimulante el fet que la proposta de la minoria comunista al Parlament de supressió de la llei que penalitza l'avortament fos acceptada per 111 vots contra 150 («Diario de Sesiones del Congreso de Diputados», número 51.1978). Els comunistes no anem sols en tan difícil combat.

Superar temors històrics

Tanmateix, no és al Parlament on trobarem el principal obstacle. En sectors importants de la petita burgesia hi ha una resistència tenaç per raons de consciència. Caldrà trobar els arguments per influir en aquesta consciència. Això obliga a tenir clares les qüestions que els comunistes catalans no ens hem plantejat seriosament, enduts per un cúmul de tasques polítiques conjunturals considerades prioritàries. Aquestes qüestions són la *sexualitat humana i l'ètica revolucionària*.

Sobre sexualitat hem avançat des de la famosa polèmica entre Lenin i Clara Zetkin a propòsit de les idees «agosarades» de l'Alexandra Kollontai. Cal dir que no hem avançat per l'esforç teòric dels comunistes sinó, fonamentalment, gràcies a l'aportació d'altres estudiosos revolucionaris i del moviment feminista.

Quan en el moviment obrer es començà a parlar de l'amor lliure» es feia pensant en el mascle, en els beneficis i como-

ditats que li aportaria una dona «sexualment emancipada», a l'abast del militant home; una femella «sense prejudicis», «disponible» i sense crear «problemes» d'higiene al mascle que la fruís. No s'abordà mai la llibertat sexual de la dona partint del plaer que el seu propi cos és capaç de donar-li, sinó de la seva «llibertat» per a canviar de llit. Un llit en el qual el rite coit-penetració fóra obligatori a menys que la dona s'exposés a ésser titllada d'estreta, de «degenerada», de «provocadora» i, en definitiva, de reaccionària. De la sexualitat femenina no se'n parlava.

Per por de caure en el «desenfrè sexual de la burgesia decadent» el propi Lenin aturà el debat provocat per la Kollontai. Ell associava la sexualitat a la procreació i mai no es referí al dret de la dona al plaer sexual, poèticament evocat per l'Alexandra Kollontai: *«L'astut Eros capaç de dissipar les penombres de la soledat de la dona, encara que sigui fugaçment»*. («Sexualmente Emancipada», A. Kollontai, Editorial Anagrama.)

El moviment socialista i comunista ha fet moltíssim per a l'emancipació de la dona en el terreny econòmic, polític, cultural, però encara no s'ha proposat abordar —en els termes que ho suggeriren la Kollontai (comunista) o la Dora Russell (socialista), la qüestió de l'emancipació sexual. Per què? Més endavant en parlarem.

Després de la Revolució d'Octubre a la URSS hi hagué un intent seriós que les lleis i els comportaments socials reflectiren de manera exultant. No va durar gaire. Les *raons d'Estat* reimposaren la coacció sobre el cos de la dona en forma de premis a les famílies nombroses i d'entrebancs al divorci, tan admirablement legislat a la URSS fins a l'estalinisme. Per decret del Soviet Suprem, el 8 de juliol de 1944 (en plena guerra contra l'invasor nazi) s'instituí el títol honorífic de «Mare heroïna» per aquelles dones que han parit deu o més fills i *han assolit criar-los* (parir no és prou). El primer de gener de 1969, a la Unió Soviètica hi havia un total de 104.000 dones amb el títol de «Mare heroïna», 457.000 amb la medalla «Glòria de la mare» i 7.776.000 guardonades amb la medalleta de la «Maternitat» (Piotr Seduguin, «Matrimonio y Familia en la URSS», Editorial Progreso, Moscú).

Tanmateix, les xifres esmentades no satisfan l'Estat. Valentina Tereshkova, primera dona cosmonauta de la història gràcies a la revolució d'octubre i el que aquesta aportà a l'alliberament de la dona, expressà la preocupació oficial per la

demografia. Ho atribueix a les facilitats per a divorciar-se i, de manera indirecta, a l'abús dels anticonceptius i de la llei d'avortament, gran conquesta de la revolució socialista. «*Un problema social no menys important, relacionat amb l'activitat vital de la família, és el de la natalitat. Ens referim a la situació demogràfica en algunes regions i grans ciutats del país. El predomini de les famílies amb un sol fill. En el XXV Congrés del PCUS es va parlar de la necessitat d'elaborar i materialitzar una política demogràfica eficient.*» (Valentina Terechkova, «La Mujer Soviética», número 10, 1977).

En la demografia no hi va pensar l'Alexandra Kollontai quan anunciava al món el sorgiment d'una nova dona a la Unió Soviètica. I quan s'invoca «la demografia» ja sabem de què es tracta: Dones, a parir! La pàtria us ho reclama. Els homes faran de sementals i repartiran les medalletes. És *la fatalitat biològica*.

Quan les necessitats de la demografia aconsellen mesures malthusianes en països capitalistes, especialment a l'Amèrica Llatina, aleshores es procedeix a l'esterilització massiva de les dones més ignorants, o sigui, les més pobres. Els anti-avortistes no s'escandalitzen de la supressió massiva de les «*fonts de vida humana*» que representen milers de dones esterilitzades sense haver-ho demanat, sense haver-ne estat consultades ni informades.

Les raons d'Estat en països socialistes i en països capitalistes segueixen imposant-se sobre les dones. Fatalitat biològica? Des de quan els revolucionaris claudiquen davant les fatalitats? Per què ha d'ésser sempre *la dona* la víctima de la fatalitat?

Desconeixement intencionat

Aquí no estem tan endarrerits en matèria de sexualitat com ho estan, posem per cas, els redactors de la revista «Sputnik», però és un progrés superficial. La sexualitat de la dona, entre molts quadres dirigents i certs teòrics del PSUC i del PCE, s'associa a uns ovaris, a una vagina, a una matriu, a uns drets indefinits. No es menciona mai el clítoris. D'això només en parlen les feministes radicals i ens resistim a emprar el seu lèxic. A partir d'un concepte parcial i abstracte del cos femení no es pot entendre el dret a rebutjar la maternitat. En els nostres medis s'accepta més bé la qüestió de l'homosexualitat masculina (ja és un progrés) que la sexuali-

tat femenina, i és que comprendre la sexualitat femenina i procedir en conseqüència *obliga a replantejar-se criteris sobre la virilitat* imposats per segles de cultura falocràtica, una cultura que redueix la sexualitat humana al coit *exigit* pel mascle. La dona és una clivella o el soci passiu de la cerimònia. Quan la femella humana rebutja aquest rol, l'home s'inventa la nina de Berlanga o de Fellini. La sexualitat femenina ideal pel mascle tradicional. Així voldria resoldre el problema de l'avortament i eludir la constatació que, sexualment, la dona té més recursos que l'home.

El moviment obrer que ha d'encapçalar el combat històric per a construir una nova societat sobre les runes de la que *ja s'esfondra*, no protesta —com se sol fer en ésser agredit un militant— quan un grup de mascles introdueixen una ampolla de Coca-cola a la vagina d'una dona de 28 anys a Ciutat de Mallorca, posant-la al llindar de la mort, prèvia tortura, i traumatitzant-la psíquicament per a tota la vida («Correo Catalán», 10-V-79). Són «accidents» sense «contingut polític» i la premsa comunista, socialista o sindicalista no se n'ocupa. Ho deixen a les publicacions «sensacionalistes» o a «El Caso».

Insuficiències teòriques? Es tracta de quelcom més greu. L'home, fins i tot el militant, s'arrapa a aquestes «insuficiències teòriques» perquè *«el fet de reconèixer a la dona el dret a viure lliurement la seva sexualitat, és acceptar, "ipso facto", la dissociació de l'acte sexual, la diferenciació. Si la dona decideix el seu embaràs podrà fer l'amor per a tenir fills i també podrà fer-lo amb l'únic propòsit d'obtenir plaer»*. (Gisèle Halimi, «La causa de las mujeres», Mèxic).

Quan Dora Russell escrigué el seu llibre «Hypatia», publicat l'any 1925, trobà algunes crítiques entre els seus companys socialistes-laboristes. *«No obstant, el que provocà la màxima oposició fou el dret de la dona al plaer sexual.»* La lluita per aquest dret era paral·lel al combat per una llei d'avortament. *«La salut de la mare i la pretensió que només haurien de néixer els fills desitjats foren la base de la nostra campanya.»* Per consideracions electoralistes, el Partit de Dora Russell rebutjava aquell projecte de les seves militants. Cal fer justícia a alguns homes que, individualment, recolzaren aquell esforç, entre ells H. G. Wells, que *«considerava l'anticoncepció com un mitjà per l'alliberament sexual de les dones»*. (Dora Russell, «Autobiografia», Grijalbo 1979). És així com cal veure el problema i no en funció de la demografia.

Ciència i Església: dues visions

Quan la maternitat no és una *opció* sinó una *imposició* de lleis reaccionàries, de circumstàncies imprevisibles de l'amor i de la «fatalitat biològica», aleshores es poden dur al món infants exposats a tota mena de misèries. Potser les superaran si tenen la sort de sobreviure-les en un contorn afectiu i equilibrat, contrapès del rebuig inicial de la mare. Els comunistes i els socialistes lluitem per un contorn social òptim però això no ens ha de servir de coartada. No és únicament pensant en els infants no desitjats que reclamem una política eficaç anticonceptiva i una llei d'avortament. És, també i *sobretot*, pensant en la dona concreta, existent i no aleatòria, una dona sotmesa a nou mesos d'angoixa, de desesperació quan la maternitat no desitjada pot transtornar tota la seva vida. És en nom de l'humanisme que cal tenir-la present per damunt de totes les altres consideracions.

El bisbe Jubany no ho veu així. És un criteri coherent amb la trajectòria misògina de l'Església. «*El fetus —diu en la seva glossa del diumenge 6 de maig— no és simplement una "cosa" que viu com un bocí de teixit o un paràsit adherit a la mare i que visqui a costa d'ella. És un ésser "distint" d'ella, que posseeix tots els elements genètics en un procés de desenrotllament.*» («Diario de Barcelona, 8-V-79.) Els científics, catòlics o no, ho expliquen d'una altra manera. «*Malgrat tots els raonaments biogenètics, la dona sent el fetus com una autèntica prolongació orgànica d'ella mateixa. Per això el feminisme vincula tan estretament el dret a avortar a la possessió del propi cos.*» (Jordi Bassas, AVUI 17-IV-79.) Aquesta reflexió, doblement important atès que l'expressa un home que s'oposa, per raons de consciència cristiana, a la interrupció de l'embaràs (AVUI, 29-IV-79) explica altres coses que no encaixen amb la glossa del bisbe Jubany: «*Aquesta actitud feminista, encara que sembli paradoxal, no és un rebuig de la maternitat sinó que n'és la seva afirmació més radical.*» Després de recordar que la dona no avorta per gust ni *alegrement*, va encara més lluny: «*Prefereix ser ella el braç executor de la sentència abans que ho sigui la societat. La protecció maternal del fetus no desapareix sinó que arriba fins a les seves darreres conseqüències quan la dona es reserva ella mateixa el dret de vida o mort del seu fill.*» (Jordi Bassas, AVUI, 17-IV-79.)

En un estudi efectuat pel grup DAIA s'especifica: «*El*

problema que se'ls planteja a milers de dones no és el problema moral d'interrompre "una vida", malgrat el fet que moltes d'elles tenen profundes conviccions religioses, sinó la consciència de la impossibilitat de poder oferir, de poder viure una vida digna, plena, autosuficient, no alienada.» («MATERIALES», núm. 11.)

Alguns homes que, com H. G. Wells en el seu temps, per raonament racional donen suport a la lluita per una llei d'avortament, incideixen en la polèmica sortint del terreny de la sexualitat per entrar en el de l'ecologia. «*L'anticonepció i, si cal, la interrupció de l'embaràs, serveixen la vida en la mesura que, la pressió demogràfica representa, potser, el factor més perillós de la crisi ecològica*» (Wolfgang Harich, «MATERIALES», núm. 8). És molt més humana i convincent aquesta teoria que la de l'esterilització massiva per evitar «l'excés de població».

S'invoca el «dret a la vida» d'un fetus que, en veritat, no és encara vida humana. Jacques Monod, bioquímic francès, Premi Nobel que morí fa pocs anys, demostrà que l'encefalograma de l'embrió es pla fins al tercer més, és a dir: no té activitat cerebral. Per consegüent, un avortament abans del tercer mes no destrueix «un ésser innocent i inerm».

Un senyor anti-avortista invoca la ciència per a mantenir vigents les lleis penalitzadores afirmant: «*La vida humana comença en el moment en què un òvul s'uneix a un espermatozou formant una cèl·lula de 46 cromosomes*» («EL PAÍS», 22-IV-79). Ho presenta com «una vida humana» independent de la dona que la du al ventre. Així se l'exclou, privant-la del dret a decidir sobre el seu cos. Decideixen els 46 cromosomes. Tanmateix, els especialistes precisen que si enlloc de 46 cromosomes només se'n tenen 44 o les ultrapassen fins als 49, l'embrió serà una persona anormal, un esquizofrènic o un assassí *nat*. Nosaltres, però, no caurem ni en el parany de la demografia ni en el dels cromosomes perquè acabariem oblidant-nos de l'essencial: la dona implicada.

Invocant «la vida innocent» sacrificada pels partidaris de l'avortament, els anti-avortistes anglesos acaben de cometre una salvatjada. A l'Hospital General Barnsley han fet sobreviure artificialment, durant 38 hores, un fetus avortat, o sigui: una *vida innocent* per tal de demostrar que el fetus és autònom, com afirma el bisbe Jubany. Han fet patir, inútilment, durant 38 hores, «una vida humana». Serien ells els criminals si llur teoria fos certa. Abans de morir, però, batejaren el fetus i es quedaren amb la consciència tranquil·la. Així ha

començat a la Gran Bretanya una campanya reaccionària per a revisar la llei d'avortament que autoritza interrompre l'embaràs fins a la 28 setmana, conquesta important del moviment feminista iniciat fa més de cinquanta anys en aquell país.

L'Església s'adapta tard

Els creients, homes i dones, que accepten com imperatius indiscutibles les posicions oficials de l'Església contra l'avortament, haurien de reflexionar sobre la trajectòria d'aquesta Església en la seva llarguíssima història de rectificacions del propi dogma. Ha errat moltes vegades i en coses essencials. L'Església s'alçà ferotge contra la teoria de Galileu sobre la forma de la Terra i el seu moviment. L'Església condemnà Miquel Servet a morir a la foguera perquè, contràriament al dogma eclesiàstic, afirmà que la sang circulava pel cos dels éssers vius. El sínode de Macon posà en dubte que la dona tingués ànima i, quant al fetus, la tradició escolàstica li atorgava ànima als 40 dies de format, si era mascle, i als 80 si era femella. Fins no fa gaire era pecat menjar carn el divendres, la dona no podia entrar al temple sense mantellina i per a combregar calia estar en dejú o caure en pecat mortal. De tot això «passa» avui l'Església catòlica i, tard o d'hora, es veurà obligada, *per la força de la vida*, a deixar que l'avortament sigui un dret humà garantit i inviolable. *Un dret; no una obligació.*

Amb llei o sense, milions de dones avorten cada any. Més de tres-centes mil a Espanya, segons estadístiques. Algunes aprofiten la llei d'avortament a la Gran Bretanya i les dades són interessants al respecte. Segons Office Population and Censures Surveys, l'any 1978 avortaren a Londres 14.082 espanyoles. No es tracta únicament de riques, com diem de vegades demagògicament. També hi fan cap noies i dones que poden rasclumejar les butxaques d'amics i parents o, senzillament, robar els diners amb l'audàcia del desesperat. Entre les 14.082, algunes són catòliques i no tenen el coratge de donar suport al combat per la despenalització de l'avortament a casa nostra.

Són aquestes realitats *demostrables* les que cal explicar a l'hora d'incidir en la consciència de la massa de dones anti-

avortistes per «raons de consciència». És així com les acos-tarem al progrés i, en definitiva, al projecte de societat so-cialista que la humanitat necessita en aquest punt del desen-volupament històric.

Qüestió de sinceritat

En matèria d'ètica revolucionària, els comunistes també anem una mica coixos. D'una banda, es confon ètica amb puritanisme i, de l'altra, es «passa» de tota ètica en nom de l'anti-prejudici-burgès, actitud que es tradueix en un menfo-tisme global que, gairebé sempre, es fot de la dona. Encara avui hi ha dones militants acusades d'estretes i reaccionà-ries si no accepten anar al llit amb el company que la desitja en sortir d'una reunió o en acabar de fixar cartells pel barri. Si una dona busca, amb un home, plaer en jocs sexuals que no culminen en el coit, s'arriba, fins i tot, a maltractar-la. Un militant pot deixar una dona prenyada («jo pensava que prenies la pastilla, m'has ensarronat») i facturar-la a un amic metge (si és company del partit, millor) perquè resolgui el «paquet» fins i tot quan ella hagués assumit la maternitat o té pànic d'avortar. Encara hi ha comunistes que consideren «immoral» que la seva companya vagi al llit amb un altre home i considera normal anar-se'n ell al llit amb una altra dona. Quant a la sinceritat en les relacions de parella no ens podem posar de model. Encara no existeix, en els nostres me-dis, una coherència entre vida personal i vida política, entre el que diem i el que fem. I d'aquesta contradicció, gairebé sempre n'és víctima la dona. Si hi ha excepcions es tracta de dones que actuen d'acord amb el codi de valors imposat pel masclisme. D'oprimides passen a opressores en lloc d'inten-tar demostrar que la dona és portadora d'uns valors nous, sense els quals, la humanitat no podrà sortir del femer en què es troba.

Si entre els revolucionaris no s'ha *interioritzat* el problema de la sexualitat femenina és difícil ésser convincent a l'hora de participar en el debat sobre avortament. I és una qüestió que els partits de la classe obrera han d'assumir perquè té unes implicacions classistes ben clares. Els mitjans anticon-ceptius són a l'abast de les dones de la gran burgesia i quan aquells mitjans fallen poden, sense cap sacrifici ni pèrdua de temps —el temps és vital en aquest assumpte— avortar a

Londres o a Ginebra. Són privilegis capitalistes que no volem suprimir sinó fer-los extensius a totes les dones que ho decideixin. També les riques hi sortirien guanyant amb una llei d'avortament a Espanya puix que, en avortar, se situen al marge del codi penal.

Cal eixamplar el moviment contra la penalització de l'avortament ultrapassant el marc del feminisme, guanyant adeptes en sectors despolititzats, invalidant els arguments anti-avortistes que van acompanyats d'un reviscolament de la dreta feixista. Es tracta, doncs, d'una batalla política que no podem negligir amb el pretext que hi ha coses més urgents a resoldre o que *«és una qüestió delicada que pot ferir la consciència de l'electorat creient»*. Un dels errors del moviment obrer i revolucionari ha estat ajornar els problemes que afecten la dona al·legant que abans *«cal canviar les estructures»*. L'experiència de mig segle de socialisme institucionalitzat demostra que les estructures econòmiques poden canviar, que l'explotació capitalista pot ésser substituïda per unes relacions de producció socialistes sense que la condició de la dona es modifiqui en allò que constitueix el fet essencial: la consideració a la seva sexualitat. Són moltes les conquestes assolides pels treballadors en el món socialista i també en països capitalistes en els quals s'ha lluitat. Conquestes materials, culturals i polítiques de les que s'han beneficiat també les dones en un temps relativament curt atès el punt de partida a la Rússia tsarista, Xina i altres països endarrerits que, pràcticament, passaren del règim d'esclavatge al socialisme. Penso que les dones comunistes no valorem suficientment aquestes conquestes però això no ens satisfà. El masclisme obert o soterrat encara actua i prospera entre els homes comunistes i socialistes que tenen el poder.

Madurar els arguments

El debat ha començat i els comunistes no podem eludir-lo. En el moviment feminista no tot és positiu i revolucionari. També s'hi manifesten tendències reaccionàries i fins i tot feixistes, com va explicar Susan Sontag quan aparegueren. El rebuig de l'aportació dels homes a la lluita per l'emancipació de la dona és objectivament racista. Gisèle Halimi ha explicat aquest perill en analitzar l'experiència de *«Choisir»* centrant-lo en el famós procés de Bobigny (procés a una noia que havia

avortat) que fou determinant per assolir la llei d'avortament a França amb el suport d'homes com Jean Rostand, Monod i Jacob. Les dones comunistes i socialistes ho hem de tenir present quan participem dins dels grups feministes, evitant que orientin llur combat contra els homes indiscriminadament i contra els partits d'esquerra. De tot això cal parlar-ne a nivell de partit però no únicament entre dones.

Les solucions que proposen certs grups feministes al problema de l'anticoncepció i de l'avortament són aventuristes, ingènues i d'un voluntarisme perillós atès que s'hi juga la vida i la salut de moltes dones. En realitat se substitueixen els centres mèdics que *cal exigir* a l'Estat i a la Seguretat Social. L'atac a la «classe mèdica masculina» és injust perquè en aquest combat per una llei d'avortament i en la *seva aplicació*, cal comptar amb ginecòlegs i metges per mínima que sigui llur identificació amb el feminisme. Allí on s'ha conquerit quelcom en matèria d'anticoncepció i avortament trobarem exemples de l'aportació d'homes lúcids i generosos de la «classe mèdica». Ja sé que aquestes tesis són impopulars entre les feministes de casa nostra. De vegades cal afrontar el risc d'ésser impopular. Allò que decideix, a la llarga, és la justesa o la viabilitat d'una posició. Sobre aquest tema he exposat la meua i m'agradaria que fos la del meu partit. Sé que algunes companyes no la comparteixen.

Origen, evolució i crisi de la política de blocs militars

Carles Montblanch

Després de la II Guerra Mundial, la por

L'origen dels actuals blocs militars que divideixen la zona dels països més desenvolupats (NATO i Pacte de Varsòvia) cal situar-lo en el desenllaç de la Segona Guerra Mundial que assenyala l'ordenament d'una nova estructura internacional de poder.

Dins del marc contradictori de les potències vencedores de la Segona Guerra Mundial, contradictori pels seus diferents sistemes socials, s'intentà articular, mitjançant els acords dealta i Potsdam, una nova política de pau dividint el món en zones d'influència, cosa la qual tocava obertament amb les legítimes aspiracions de tots els pobles del món.

Aquests acords foren subscrits i acceptats, amb més o menys entusiasme, per les potències industrialitzades que sofriren directament, en els seus mateixos territoris, les conseqüències destructives de la guerra, de la qual sortiren profundament debilitades des del punt de vista econòmic, militar, industrial i humà. Únicament els EUA, territori que no fou escenari bèl·lic, es trobaren al final del conflicte molt enfortits en tots els terrenys. Foren els únics beneficiaris d'aquella sagrant guerra que deixà els altres països desenvolupats al caire de la ruïna.

A partir de la seva més absoluta superioritat, els EUA consideren que els acords de pau signats per ells mateixos no més són paper mullat sense cap validesa.

Els bombardeigs atòmics sobre Hiroshima i Nagasaki quan la guerra ja està pràcticament acabada, no responen a necessitats bèl·liques, sinó que tenen una clara intencionalitat política: la de sotmetre per acció de la por que produeix l'amenaça nuclear a tots els països del món davant la perspectiva d'una pau en la que prevalessin els interessos i la forma de vida nordamericanes.

Però la URSS, que gaudia en aquella època de les simpaties i del suport de les forces progressistes del món sencer —guanyats amb el seu sacrifici i la seva contribució a la guerra contra el feixisme— rebutjà obertament les amenaces i les imposicions nordamericanes. I davant d'aquesta correlació de forces, fins i tot els personatges més bel·licistes de Washington s'adonaren del caràcter arriscat que tenia desencadenar una nova guerra contra la Unió Soviètica, fins i tot tenint el monopoli de la bomba atòmica.

Davant d'aquesta realitat que evità la «guerra-guerra», els EUA optaren per modificar la seva estratègia que el 1947 es concretà en la denominada «guerra freda», que seria l'assenament de les bases de la bipolarització entre Washington i Moscou. L'estratègia de la «guerra freda» es fonamentava en el propòsit de modificar la correlació de forces existent al seu favor i guanyar-se aliats sòlids, principalment a Europa, per a transformar, en el moment més favorable, la guerra freda en guerra calenta, encaminada a imposar el seu domini als països «rebels» de règim socialista.

En la consecució d'aquest objectiu s'articulà una gran ofensiva global que aplegà totes les activitats fonamentals: militars, polítiques, econòmiques i ideològiques. Mitjançant una absoluta superioritat econòmica que es féu més forta al llarg de la post-guerra, els EUA articularen uns plans d'«ajuda desinteressada» a escala internacional, que a Europa es concretà en el Pla Marshall. I, com que qui paga mana, mitjançant aquesta ajuda econòmica, els EUA pressionaren políticament, imposant i enfortint en la majoria dels països, governs reaccionaris dòcils, allunyant-ne les forces progressistes. I ideològicament aconseguiren, amb la seva ofensiva, influir a amplis sectors de la joventut amb el benestar i la forma de vida americanes.

Aconseguir aquests objectius permeteren als EUA avançar en l'articulació d'una política d'aliances militars que constituí el nucli central d'aquesta línia estratègica. D'aquí la creació dels consorcis europeus per a la gestió de l'ajuda nordamericana que, en l'àmbit militar, es concretà en la creació de la Unió Europea Occidental, punt de sortida per a la constitució, el 4 d'abril de 1949, de North Atlantic Treaty Organization (NATO), integrada pels Estats Units, Canadà, Bèlgica, Dinamarca, França, Holanda, Gran Bretanya, Islàndia, Itàlia, Luxemburg, Noruega i Portugal.

La carrera armamentista

Però la dècada dels anys quaranta en que està en plena eufòria la lluita per l'alliberament nacional a les antigues colònies, es tanca amb dos esdeveniments de capital importància: la revolució xinesa i el descobriment de la bomba atòmica per la URSS.

Aquests dos esdeveniments commocionaren el món sencer. A Washington respongueren duna manera estúpida i brutal. Amb la consigna «cal aixafar el comunisme abans que no sigui massa tard», els EUA desencadenen la invasió de Corea, com un primer pas cap a la invasió de Xina. Aquella aventura acabà amb la destitució del bel·licós general Mac Arthur, que exigia l'ús de la bomba atòmica. Es signa un tractat de pau en virtut del qual Corea queda dividida en dues i els exèrcits «aliats» retornaven a casa.

Paral·lelament als esdeveniments bèl·lics de l'Extrem Orient, a Europa, que continuava essent el centre d'atenció dels EUA, s'aguditzaven perillosament les tensions de la guerra freda. Amb l'arribada del mític general Eisenhower a la Casa Blanca, acompanyat dels germans Dulles, s'inicia una ofensiva a fons mitjançant l'aprofundiment de la doctrina del *roll back* o d'empenta cap enrera i acorralament militar de la Unió Soviètica, que col·locava el món al marge de l'abisme d'una guerra nuclear. Aquesta política accelerà la carrera armamentista consolidant la política de blocs i d'establiment de bases militars en diferents països.

Al bloc militar de l'aliança s'hi anaren sumant progressivament diversos estats. Primer foren dos països subdesenvolupats, Grècia i Turquia, i després un país en ple desenvolupament econòmic, Alemanya (1955), la integració del qual representà la victòria de les forces partidàries del rearmament alemany. Amb això s'ampliava l'àmbit geogràfic cobert per la NATO al Mediterrani Occidental i a Centreuropa.

La URSS, mentrestant, intentava trencar la barrera que se l'imposava i, mitjançant un accelerat esforç industrial, aconseguí, anys després, disposar del seu propi arsenal atòmic. Alhora, els acords bilaterals subscrits amb Txecoslovàquia, Polònia, Bulgària, Hongria i Romania es traduïren en un acord multilateral, el Pacte de Varsòvia, que es signa el maig de 1955 i neix originalment com un sistema defensiu davant l'expansionisme nordamericà.

La bipolarització que es creà a l'entorn dels dos blocs mili-

tars, els de les dues grans potències, serà l'estructura fonamental de les relacions internacionals en els següents decennis i assegurarà un fort equilibri estratègic mundial al qual es veuran sotmesos els altres estats.

En el transcurs de tot aquest temps, la doctrina militar imposada pels Estats Units a la NATO ha anat modificant-se sobretot per l'evolució de la tecnologia i el progrés continuat dels sistemes d'armes.

Els dirigents nordamericans teoritzen la «doctrina de les repressàlies multitudinàries» en el marc de l'estratègia del *roll back*. En el supòsit que la URSS donés resposta a l'aïllament a que estava sotmesa, els EUA, a través de la NATO, donarien una resposta contundent a base de bombardejar per sorpresa la Unió Soviètica.

La construcció dels coets d'abast mig (IRB), anomenats de la primera generació (Thor, Júpiter...), i la seva instal·lació a Gran Bretanya, Itàlia i Turquia va facilitant el camí, per les pressions de la indústria bèl·lica nordamericana, als primers missils balístics intercontinentals (ICBM), de tipus Atlas, Titan, Minuteman, Polaris... Els missils estratègics de gran abast havien de permetre clavar un gran cop a l'enemic davant d'un primer atac nuclear soviètic que destruís els seus missils d'abast mig distribuïts pel territori europeu cobert per la NATO.

La «doctrina de les represàlies multitudinàries» va cedint terreny davant del perfeccionament de les armes nuclears i el desenvolupament de missils que, cada vegada més capaços, aporten els dos blocs i, davant la impossibilitat d'assegurar una resposta de destrucció total davant una possible agressió, es reconverteix en estratègia de «rèplica graduada i flexible».

Les burgesies d'alguns països europeus, desitjoses de poder disposar de polítiques exteriors pròpies, s'embarquen en aventures colonials (és el cas de la intervenció francesa a Indoxina i Argèlia, de l'expedició franco anglesa a Egipte), que tenen per resultat la renúncia definitiva d'aquests països a jugar un paper preponderant en l'esfera internacional, la fi de la guerra colonial convencional com instrument de dominació i la consagració dels EUA com única potència occidental capaç d'assegurar aquesta dominació. Així, els EUA, per a fer perdurar el major temps possible el domini colonial i fer front als creixents moviments d'alliberament nacional, signen els pactes del ANZUS per l'Oceà Pacífic, SEATO al Sudest asiàtic i CENTO a l'Orient Mitjà.

La crisi dels blocs militars

L'evolució de la doctrina militar de la NATO té el seu punt més àlgid en la confrontació entorn a la instal·lació de missils a Cuba el 1962. És aleshores quan comencen a manifestar-se profundes contradiccions en el si dels dos blocs militars. En el bloc occidental, França abandona els organismes militars de la NATO, però no els seus òrgans polítics, i obliga la retirada de les tropes estacionades en territori francès. Aquestes decisions són presentades per De Gaulle com un desig de França de mantenir la seva capacitat de sobirania davant el protagonisme total dels EUA.

Més endavant, el 1971, l'enfrontament armat entre dos països membres de l'Aliança, Grècia i Turquia, provoca una nova sortida, la de Grècia, accelerant així la crisi del sistema de blocs militars, com posa també de manifest el fet que els acords militars en zones no europees (CENTO, SEATO...) perdessin la seva raó de ser i acabessin dissolent-se.

Però es tracta no només d'una crisi del bloc occidental, que podria trobar una explicació en el marc més general de la crisi que pateix l'imperialisme. El sistema de dominació que imposa el capitalisme a escala mundial sofreix una de les seves desfetes més grans a causa de la llarga i desigual lluita del poble vietnamita. Els EUA necessiten cada vegada menys els mètodes de dominació militar directa i asseguren la seva hegemonia cada vegada amb més intensitat mitjançant la infiltració econòmica i política en les companyies transnacionals, assignant a la NATO la defensa dels interessos d'aquestes companyies.

Es tracta també d'una crisi del bloc militar sorgit del Pacte de Varsòvia com una barrera a les aspiracions de dominació nordamericanes. Els suports incondicionals que el moviment comunista internacional i les forces progressistes oferiren a la URSS en els moments crítics de la guerra freda, s'han anat qüestionant en el transcurs d'aquest procés des de dins i fora del Pacte de Varsòvia. La política d'Estat i de superpotència desenvolupada per les reduïdes capes de la burocràcia soviètica ha entrat en contradicció amb la riquesa i varietat dels moviments revolucionaris i progressistes del nostre temps. Per als dirigents soviètics, tot allò que no sigui un suport incondicional i acrític suposa una desviació contra-revolucionària. A partir d'aquesta estretor ideològica s'excomunica als iugoslaus acusant-los d'heretges; no s'aconsegueix as-

similar tot allò que de nou hi ha en el triomf de la revolució xinesa, fins al punt d'arribar quasi a l'enfrontament bèl·lic amb Xina; en el mateix si del Pacte de Varsòvia es produeixen serioses discrepàncies (Romania) i fins i tot enfrontaments (Hongria, Txecoslovàquia).

Es tracta d'una crisi, no d'aquest o d'aquell bloc militar, sinó d'una crisi de la mateixa política de blocs, i més encara després de l'entrada en l'esfera internacional de països no alineats, i, en concret a Europa, de països que mantenen una neutralitat en matèria de defensa i després dels profunds canvis de la correlació de forces internacionals sorgida de la segona guerra mundial provocats per les guerres locals d'alliberament nacional. Factors que configuren un estat de multipolarització en que la divisió en dos grans blocs militars resulta cada vegada més anacrònica.

Però a més a més en l'actualitat, els dos blocs militars en l'òrbita dels EUA i la URSS es neutralitzen entre ells, es troben bloquejats mútuament, la qual cosa suposa tant per a Washington com per a Moscou una pèrdua de les seves respectives capacitats d'hegemonia i només serveix per a mantenir l'*status quo*, malgrat que això exigeixi una sagnia contínua i creixent del diner públic en fabuloses despeses de defensa i d'investigació purament bèl·lica.

Resulta una situació tan anacrònica com perillosa, ja que basa el seu equilibri en la carrera d'armaments: mentre els EUA fabriquen costosos missils Pershing i Cruise, dels quals tenen previstos construir tres mil unitats entre 1980 i 1986, la URSS desplega els seus missils SS-20 de gairebé 5.000 km d'abast i portadors de tres caps nuclears orientats a objectius diferents. Recentment, en la seva reunió d'abril, el Grup de Planificació Nuclear de la NATO ha tornat a insistir en la necessitat de modernitzar les armes nuclears tàctiques de potència mitjana i ús localitzat; es tracta dels missils d'abast mitjà abans mencionats, però també de caps nuclears d'«efectes reduïts», del tipus bomba N, que servirien per a contrarestar els poderosos avions de bombardeig *backfire* soviètics.

En definitiva, un equilibri paralitzant en què la més petita modificació pot provocar una guerra total a escala mundial. Heus aquí que s'hagi imposat la necessitat d'arribar a acords directes entre les dues superpotències, per damunt fins i tot dels blocs, sobre limitació d'armes nuclears (SALT), la qual cosa constitueix un exponent de la inoperància i desfasament dels blocs, però, per damunt de tot, constitueix un pas de gran transcendència cap a la distensió internacional.

Espanya davant la NATO

Pere Vilanova

El tema de la NATO es planteja a Espanya des d'una òptica específica, molt diferent de la que predomina en debats semblants a d'altres països europeus, i fins i tot als EUA. La raó bàsica és que Espanya no està formalment a la NATO, però, no obstant, té vinculacions molt fortes amb els sistemes defensius occidentals, tant pels pactes bilaterals amb els EUA, com per altres canals amb més o menys subterfugis.

El debat sobre l'ingrés a la NATO es planteja, a més a més al nostre país, en una conjuntura molt precisa, dominada per la transició i les característiques polítiques de les que s'ha revestit. L'estabilitat democràtica no és ni de bon tros irreversible i per això s'utilitzaran arguments lligats a qüestions internacionals, de seguretat, etc., a l'hora de tractar en profunditat aquestes qüestions. I el tema de la NATO és un dels temes que el govern ha anat ajornant sistemàticament des del 15 de juny de 1977, ja que no era susceptible d'adaptar-se a l'ambient general de *consens* que adoptaren quasi totes les forces polítiques, perquè era més urgent, objectivament, definir la Constitució, i perquè és un tema que divideix l'opinió pública. Amb la iniciativa governamental de trencar el consens, anar a eleccions avançades i intentar l'aventura de governar en solitari, Suárez ha obert les portes perquè el tema de la NATO aparegui a la llum, amb la clara esperança que es converteixi en un «gol cantat». Aquesta és la situació actual. Com cal abordar el debat?

Ja hem dit que Espanya es plantejava la perspectiva de l'ingrés a la NATO des d'un punt de vista propi. Això es deu a dues raons fonamentals: la primera es deriva de la peculiar situació geopolítica espanyola, i més globalment, de la península ibèrica; la segona, està relacionada amb la situació per la que passa el nostre país, i més concretament amb l'herència derivada del règim franquista, pel que fa a la política exterior i a les qüestions de defensa.

Encara que, per raons d'espai i pel caràcter necessàriament esquemàtic d'aquest treball, no es pugui donar una ex-

plicació detallada de les dues raons esmentades, si que poden senyalar-se alguns punts fonamentals:

a) Espanya ocupa un lloc clau a Europa, el qual afecta el costat sud de la NATO (tal com avui està estructurat aquest organisme), considerat pels observadors com el més dèbil, tan militarment com per les perspectives d'inestabilitat política de diversos països de la zona: Grècia, Turquia, Xipre, fins Itàlia, on la força del Partit Comunista és considerada en algunes instàncies de la NATO com una seriosa amenaça.

La posició d'Espanya afecta també la política energètica, i diversos observadors han assenyalat la seva importància davant de possibles incidents relacionats amb la ruta del petroli i el canal de Suez.

Evidentment, també afecta el tema de l'Orient Mitjà i bona prova d'això són les negociacions entaulades el 1973 entre el govern dels EUA i el d'Espanya sobre la utilització de les instal·lacions militars americanes en territori espanyol per tal de garantir el pont aeri cap a Israel. En aquell moment, la negativa espanyola dugué a utilitzar a fons la base de les Açores, sota domini portuguès.

També, la situació espanyola influeix en determinats esdeveniments del nord d'Àfrica, dels quals el conflicte saharauí n'és l'expressió més aguda, encara que no l'única. De les presents negociacions en depèn no només l'estabilitat del Magreb, sinó també el futur de qualsevol instal·lació o base militar situada a les Illes Canàries i els enclaus espanyols al Marroc —Ceuta i Melilla— i també Gibraltar, llocs ideals per a fer-hi instal·lacions lligades a la NATO. Les conseqüències polítiques de tot això podrien influir en la política de la NATO o de la d'alguns dels països que l'integren (evidentment els EUA, però també França o Alemanya Federal). Podria quedar, doncs, afectada la política de la NATO envers l'Àfrica Central o el sud de l'Atlàntic.

Pot considerar-se, en definitiva, que de l'ingrés o no d'Espanya a la NATO se'n derivaran possibles desequilibris internacionals, les conseqüències dels quals van molt més enllà del simple espai polític europeu en sentit estricte.

b) Espanya, com ja hem dit, arriba a aquest debat amb el pes del règim franquista i, més recentment, d'una política exterior dels governs Suárez caracteritzada per una considerable incoherència i falta de criteris.

Convé insistir en el fet que la qüestió de *NATO sí o NATO no* no pot plantejar-se en abstracte, perquè, si bé Espanya no

és membre formal d'aquest organisme, ja formava part dels dispositius defensius occidentals, fonamentalment a través de les seves relacions bilaterals amb els EUA. Es parteix, doncs, d'una situació que en sentit estricte es podria definir com que Espanya *ja té un peu* a la NATO, encara que de forma dissimulada.

Els pactes amb els EUA foren, sense exagerar, una de les solucions d'emergència que permeteren la subsistència del règim franquista. Només cal dir que entre 1939 i 1975, any en que mor el general Franco, cap cap d'estat d'Europa visita Espanya oficialment, mentre que en el mateix període ho fan tres presidents dels EUA: Eisenhower el 1959, Nixon el 1970 i Ford el 1975, i sempre en moments de vital importància per Espanya. Els pactes amb els EUA, derivats directament de la guerra freda i les seves conseqüències a Europa, comencen el 1953 (després d'uns contactes inicials el 1950), i foren renovats el 1963, el 1970 i el gener de 1976 (havent mort Franco, la negociació dels quals s'havia iniciat, però, a mitjans de 1975). Es basaven en el Programa d'Ajuda Militar (MAP), que també fou aplicat des de 1950 a altres països europeus, i Espanya en fou quantitativament un dels menys afavorits. Com a dada significativa convé destacar que entre 1953 i 1958, el 70 % de l'ajuda americana es dedicà a la construcció de bases militars i instal·lacions complementàries anomenades «d'utilització conjunta». A més d'això, els EUA aplicaren a Espanya un programa de vendes de material militar, que s'anà incrementant en el transcurs dels anys, malgrat que, segons els observadors, Espanya es quedava els excedents de material en desús que l'exèrcit nordamericà ja no utilitzava (fet que motivà les queixes del general Díez-Alegría, aleshores cap de l'Alt Estat Major).

En general, pot afirmar-se que els pactes entre EUA i Espanya es basaven en la situació de dependència del nostre país en relació al primer i per això no es pot parlar de relacions bilaterals en condicions d'igualtat. Mentrestant, altres països de la NATO, sobretot del nord d'Europa, s'oposaven sistemàticament (per raons de caire polític d'oposició al franquisme) a les propostes dels EUA que Espanya quedés vinculada d'alguna manera a la NATO, posició que s'ha mantingut fins a la mort de Franco.

De totes maneres val la pena senyalar algunes de les característiques del darrer acord hispano-americà, signat el 24 de gener de 1976, donat que és el que encara està vigent, i

també el que demostra que Espanya està lligada, d'alguna manera, als sistemes defensius d'occident. L'última fase de la negociació, entre octubre de 1975 i gener de 1976, se situa en un moment molt delicat, perquè Franco està agonitzant, s'ha proclamat poc abans la «llei antiterrorista» (agost 75) i el 27 de setembre són afusellats cinc militants antifranquistes. En un moment en que tota Europa condemna el règim franquista i retira els seus ambaixadors, el diari francès «Le Monde» (1-10-75) publica: «La Casa Blanca tem una intervenció del Congrés en les relacions hispano americanes», i diversos parlamentaris dels EUA demanen a Kissinger que suspengui les seves negociacions. El diari «Tele-Exprés», de Barcelona (30-10-75) recull unes declaracions de la Casa Blanca, segons les quals «considera les execucions de setembre com un assumpte exclusivament intern i que no tindran cap efecte sobre les negociacions que s'estan duent a terme».

Entre les conseqüències del darrer acord hi ha la de crear un Estat Major Combinat de Coordinació i Planteig «encarregat d'elaborar diversos plans d'harmonia amb els acords de seguretat existents a l'àrea de l'Atlàntic Nord» («Cuadernos para el Diálogo», maig de 1976).

Avui, tres anys després, el govern continua afirmant que «la NATO no és una qüestió urgent i que arribat el moment ja es prendrà una decisió». Es funciona, almenys formalment, sobre la base dels acords de 1976. Però el debat és cada vegada més agut, i existeix l'opinió generalitzada que el govern Suárez està simplement esperant una cojuntura favorable per dur el tema al Parlament, on té assegurada la majoria absoluta (almenys sobre aquest punt) amb el suport dels vots del partit conservador de Fraga Iribarne.

Davant d'aquesta situació, quina actitud prenen els partits polítics d'esquerra?

El tema de la NATO constitueix actualment un dels punts en que existeix una major unitat de criteris entre socialistes i comunistes del PCE-PSUC (cal afegir que la majoria de grups d'extrema esquerra estan també, lògicament, contra l'ingrés d'Espanya en l'organisme defensiu). Aquest és, doncs, un dels terrenys per a cimentar-hi una provisional unitat de l'esquerra i això preocupa el govern.

D'altra banda, el partit de Suárez utilitza una sèrie d'arguments de fàcil assimilació per part d'un sector important de l'opinió pública, els quals es basen en la premissa (abusiva) que l'ingrés d'Espanya a la NATO és l'equivalent, en el ter-

reny de la seguretat, de l'ingrés d'Espanya a la Comunitat Europea, que cap partit rebutja. Paral·lisme fals per moltes raons, però sobretot perquè amaga deliberadament les suspicàcies que la perspectiva d'una Europa homogènia i enfortida entorn a la Comunitat Europea desperta en els EUA (i per raons específiques també a la URSS).

El govern Suárez, en resum, presenta els següents arguments:

— Pertànyer a la NATO representa l'ingrés en una entitat internacional de primer ordre, entitat que, a més a més, es correspon amb les sortides «naturals» d'Espanya cap a l'exterior i a Europa en particular.

— També suposa accedir a l'escena internacional, i l'escenari que ofereix l'Aliança Atlàntica no és menyspreable, en plena igualtat amb els altres membres de la NATO, la qual cosa amb el règim franquista hauria estat impossible.

— Permet l'accés a informacions i evaluacions de tipus polític i militar de vital importància per a Espanya.

— L'ingrés potenciarà el desenvolupament de les nostres forces armades, materialment, i contribuirà a «occidentalitzar-les», eliminant les últimes restes franquistes del seu interior.

Davant d'això, l'esquerra fa una anàlisi diferent, la conclusió de la qual és que no cal entrar a la NATO i que, a més a més, convé portar el debat sobre el tema a un terreny i a uns procediments més democràtics.

Els partits d'esquerra —amb diferències d'apreciació entre ells— pensen que és necessari evaluar l'actual situació d'Europa. El món bipolar, dominat per la tensió entre les dues grans potències, està en certa manera en crisi, després de traspasar les fases de confrontació, guerra freda, equilibri del terror, distensió i coexistència pacífica.

Ningú no nega que la divisió del món en zones d'influència i basat en un *statu-quo* ha trobat a Europa la seva expressió més sòlida, i per tant més difícil de modificar. Els dos blocs militars en presència, NATO i Pacte de Varsòvia, que han nascut i s'han desenvolupat sota aquesta dialèctica, sofreixen un fenomen estrany: totes dues funcionen sobre la base de prevenir una agressió del contrari i, almenys formalment, totes dues insisteixen en el seu caràcter defensiu. Aquesta funció *formal* s'ha vist desmentida perquè des de 1949-50 fins ara, l'àmbit d'intervenció oberta o dissimulada de cada un dels blocs s'ha situat en la seva pròpia àrea d'influència, sense que ni tan sols en els casos de major tensió l'altre bloc hagi inter-

vingut o hagi intentat fer-ho. Això posa de relleu la naturalesa i funció *reals* dels dos blocs en presència a Europa: estructurar i cimentar la coherència d'un determinat sistema, no només en el camp militar sinó també en el polític, econòmic i ideològic.

És evident també que les principals negociacions que avui es realitzen, per exemple, les SALT II de conclusió recent, es basen en el manteniment d'un equilibri estricte de forces i, en tot cas, en un control mutu i equilibrat de l'evolució de les capacitats respectives.

Amb tot, no podem deixar de banda el fet que la dimensió nuclear cobreix i dona un sentit diferent a qualsevol evaluació basada simplement en una confrontació de «guerra clàssica» entre els dos blocs. Cal insistir en això, perquè el tema que ens ocupa és fonamentalment *polític*, de conseqüències polítiques i que es resoldrà amb les previsions que avui podem fer en aquest terreny.

Per als partits d'esquerra l'ingrés d'Espanya a la NATO en aquestes circumstàncies trenca unilateralment l'equilibri que avui existeix a Europa, reforça un dels blocs (la qual cosa no deixarà de tenir repercussions en l'altre bloc, per exemple sobre Romania), i reforça, també, la dialèctica que anunciàvem abans, en el sentit que insisteix en la nació falsa, que la seguretat europea només és concebible en el si de la NATO i sota l'hegemonia dels EUA.

Pensen aquests partits que la perspectiva més positiva i progressista és la d'una política exterior —i també de defensa— basada en pressupostos de neutralitat activa, de relació amb països no alineats, basada també en una diversificació de les relacions internacionals en totes direccions i en un pla d'igualtat (per evitar, entre altres coses, dependències unilaterals amb algun dels blocs). En la perspectiva d'aquests partits és clar que una política d'aquest tipus —semblant a la de Iugoslàvia, Malta, etc.— només tindria possibilitats si fos assumida progressivament pels altres països europeus. En el pla estrictament de la Defensa hi ha diversos països europeus que es basen en un model propi i específic (Suècia, Suïssa, Iugoslàvia, Àustria, etc.). No és, doncs, una fatalitat el fet que Espanya entri o no a la NATO, i socialistes i comunistes insisteixen en que es tracta de l'opció d'un partit, UCD, de Suárez, molt clara en el terreny internacional, no sols occidentalista, sinó atlantista. L'opció alternativa és la que es presenta com

a més adequada a una emergència d'una Europa més forta, més homogènia i més independent.

El tema, en tot cas, va estretament lligat a dues altres opcions complementàries: *quina política exterior i quin model de defensa nacional i seguretat* vol cada partit polític per Espanya. Darrera d'aquesta formulació hi ha el model de societat respectiu. És possible que el debat s'iniciï públicament en els propers mesos, donat que, entre altres coses, els acords vigents entre Espanya i EUA acaben el gener de 1981. L'any 1980 serà, segurament, decisiu per a resoldre totes aquestes qüestions.

Més sobre la NATO

NOUS HORIZONS anuncia que en el seu proper número, corresponent a setembre de 1979, continuarà examinant el tema, de tanta actualitat, de la NATO amb dos treballs més sobre els temes següents:

- Les tensions entorn de l'ingrés d'Espanya a la NATO i els costos militars i polítics d'aquest ingrés.
- L'alternativa a la NATO: neutralitat activa i no-alineament.

Algunes reflexions a l'entorn del XVè Congrés del PCI

Annalisa Corti

Algunes novetats han caracteritzat la preparació i el desenvolupament del XVè congrés del PCI i possiblement la repercussió a l'interior del partit vers l'opinió pública. Per l'opinió pública hauria estat millor si aquest congrés no hagués coincidit pràcticament amb el començament de la campanya electoral i si la preocupació per les eleccions no hagués predominat sobre la necessitat de reflexió.

En primer lloc, per primera vegada a la història del PCI, les esmenes al projecte de tesi rebutjades en els congressos provincials van arribar igualment al congrés nacional.

El malestar que es respirava als ambients del PCI, la dificultat objectiva de comprensió d'una línia política sempre més matisada i els perills evidents de burocratització d'un organisme tan vast i extens, han donat lloc a aquesta primera tímida mesura que és, però, indicadora d'una voluntat de renovació de l'organització interna del partit.

A l'apartat relatiu al «Treball del partit en la nova fase política» es capten diversos elements que fan confiar en aquesta renovació: «La situació política que s'ha creat després de les eleccions del 75 i, en particular, després de les del 76 han posat al partit enfront d'una nova i difícil prova. S'ha tractat d'experimentar, en concret i en una dimensió nacional, la línia d'enteniment i de col·laboració democràtica i les capacitats de governar del partit en una condició d'emergència aguda, a través també de solucions polítiques singulars que comportaven una creixent responsabilitat del partit però no una participació seva directa al govern del país.

A aquestes exigències i deures, el partit ha respost d'una manera substancialment positiva, duent a terme una experiència complexa i difícil amb un fort compromís d'elaboració política i programàtica, amb una elevació de les pròpies capacitats de govern, amb un notable esforç per utilitzar i fer avançar noves energies dirigits a la vida pública i al partit.

Juntament a les dificultats objectives i als atacs perpetrats des de diverses parts contra la política d'unitat i contra el nostre partit, que han assumit el caràcter d'una veritable contraofensiva per bloquejar i fer tornar endarrera els processos oberts amb el vot del 20 de juny, s'han posat en evidència també defectes i debilitats del partit. Aquests s'han manifestat, per altra banda, en els resultats negatius d'eleccions parcials, particularment en el «mezzogiorno», en les campanyes de referèndum i en les dificultats trobades en el desenvolupament de la força organitzada del partit.

Als seus orígens hi ha, en primer lloc, unes limitacions en la comprensió de la nova fase de la lluita política, de les possibilitats i de les exigències que implicava. Hi ha hagut una separació entre l'atenció al treball dins les institucions i les relacions entre les forces polítiques, d'una banda, i la iniciativa per promoure moviments unitaris de masses al voltant d'uns objectius i problemes concrets, per l'altra.

D'aquí han nascut unes dificultats per mantenir i consolidar, sempre i en totes les fases de la lluita, les relacions del partit amb diferents capes de la població treballadora, a soldar d'una manera orgànica la presència i l'acció a la societat amb l'activitat en les institucions, i a exercir, d'una forma adequada, l'obra de govern. En aquest sentit s'ha dut a terme una desequilibrada distribució de les forces en els diferents camps d'acció i esferes de responsabilitat, i una coordinació insuficient.

Orígens de la situació actual

La política d'unitat ha estat, algunà vegada, practicada de tal manera que ha aplanat la fesomia i la iniciativa autònoma del partit. No sempre ha estat oportuna i ferma la defensa del patrimoni històric i de la línia política contra les deformacions i els atacs, promoguts des d'angles diferents i d'una manera dura.

En aquest sentit s'ha de lluitar contra unes posicions que han aparegut en el partit en aquest últim període.

D'una banda, contraorientacions sectàries que posen en discussió la necessitat d'una sòlida entesa entre les forces d'esquerra i més en general entre totes les forces populars i democràtiques. De l'altra, contraorientacions de caràcter oportunista i acomodaticí que veuen la política d'unitat com un

procés sense dolor, ignorant que els objectius de renovació de la política d'unitat comporten una excepcional obligació de lluita i d'idees i també moments de tensió i de xoc.

Aquests i altres defectes i limitacions —que impliquen responsabilitats dels òrgans dirigents centrals i del conjunt de les organitzacions del partit —han de ser avaluats amb un esperit crític obert, en els congressos de seccions i de federacions, referint-ho a les diverses situacions i experiències.»

En examinar el nou estatut, hi ha diverses novetats respecte de l'anterior. La primera és la presència d'un preàmbul polític. L'estatut precedent deia que «el PCI és l'organització política d'avantguarda de la classe obrera i de tots els treballadors...». El nou estatut diu que «El PCI organitza els obrers, els treballadors, els intel·lectuals, els ciutadans que lluiten, en l'esperit de la «resistenza», per l'extensió i el reforçament de les llibertats sancionades per la Constitució Republicana i antifeixista, per transformar Itàlia en una societat socialista, fundada en la democràcia política, per afirmar els ideals de pau i socialisme a Europa i al món».

Aprovant aquesta modificació, el congrés ha acceptat conscientment la idea que el PCI no es creu en possessió d'exclusives mitològiques i no cataloga en posició de reraguarda els treballadors pel sol fet de militar en un altre partit obrer.¹

Fonaments del comunisme actual

El XVè congrés del PCI ha reconegut també la necessitat de superar la fórmula limitativa de l'article 5è de l'estatut anterior. El redactat actual diu: «El PCI, reafirmant el caràcter laic i racional de la pròpia força com a partit al qual s'adhereix sobre la base del programa polític, es reconeix en la tradició ideal i cultural que té la seva matriu i inspiració en el pensament de Marx i Engels i la qual ha rebut un impuls de dimensió històrica de les idees renovadores i de l'obra de Lenin.

A l'enriquiment d'aquest patrimoni, el PCI contribueix en el solc de reflexió crítica traçat en els escrits d'Antonio Labriola i de l'obra teòrica i política d'Antonio Gramsci i Palmiro Togliatti, amb la seva elaboració original, sempre ober-

1. Ferrara, Maurizio: *Le novità nello statuto del PCI*, «Rinascita», 20 abril 1979.

ta a la confrontació amb tots els corrents del pensament modern.

Aquests ensenyaments constitueixen, per als comunistes italians, una font d'orientació per a l'anàlisi de les situacions i per a l'elaboració política; són instruments d'investigació, verificats críticament i renovats en confrontació amb la realitat i l'experiència.»

Cal analitzar aquest enunciat, sobretot tenint en compte dos tipus d'actituds que són molt corrents en el debat polític actual: la que demana abjuracions i la que mitifica la continuïtat.

Voldria recordar concretament els titulars escandalosos i totalment falsos que la premsa espanyola i en particular el *soi disant* diari progressista de Madrid, «El País», van dedicar al leninisme del PCI. Des de fa temps hi ha uns intents interessats de certa premsa a intervenir en els debats interns dels partits comunistes en nom d'una democràcia dubtosa i amb uns coneixements molt limitats del pensament dialèctic, exigint ruptures, excomunionis i renegaments. Evidentment hi ha, per una banda, una necessitat d'eixamplar el mercat de lectors empleant sistemes dignes de «revistas de corazón»; però em sembla que si lliguem aquests intents amb l'existència d'un control minuciós, per part del partit de govern, dels grans mitjans de difusió, ràdio i sobretot televisió, hem de pensar que el projecte és més ambiciós i seria necessari combatre'l amb força.

Eurocomunisme

Fa poc ha sortit a Itàlia un llibret de divulgació prou interessant pels textos que reuneix i pel moment en què s'ha editat.² A la introducció, Luciano Gruppi ens recorda que és útil tornar a reflexionar sobre el procés històric que ha menat el partit a les seves posicions actuals. Fa molts anys Togliatti ja deia: «El marxisme no és un dogma, és una guia per a l'acció. Ara l'acció de la classe obrera, avui, ha arribat a un punt que per desenvolupar-se ha de seguir camins nous... El nostre deure és trobar el nostre camí, "la via italiana", el camí que és dictat per les particularitats, tradicions i condicions del nostre país, de desenvolupament de la democràcia

2. *Teoria e politica della via italiana al socialismo*, Editori Riuniti, març 1979.

i de lluita per a la realització d'unes reformes democràtiques avançades i per al socialisme».³

Allò que s'ha volgut dir eurocomunisme, l'anomenada «tercera via», no són idees nascudes repentinament; són el resultat de llargues i fatigoses experiències de lluita i de reflexió teòrica. La concepció d'unitat de les forces del moviment obrer amb altres forces democràtiques neix, a Itàlia, de la «resistenza» i de «la svolta di Salerno».

Les tesis diuen textualment «nosaltres no concebim el pensament de Marx, d'Engels, de Lenin com un sistema doctrinari: per aixòensem, des de fa temps, que la fórmula "marxisme-leninisme" no expressa tota la riquesa del nostre patrimoni teòric i ideal. El pensament dels fundadors del socialisme científic, així com el de Lenin i d'altres teòrics i dirigents del moviment obrer, entre els quals ressalta la peculiar aportació de Gramsci i de Togliatti, ha constituït i constitueix, per als comunistes italians, una font d'orientació per a l'anàlisi de les situacions i per a l'elaboració política, una eina d'investigació i una base d'orientacions, verificades críticament i renovades en la confrontació amb la realitat, amb l'experiència i amb altres corrents del pensament».

Aquestes declaracions intenten explicar, als qui ho volen entendre, que no hi ha ruptures, que hi ha continuïtat. Però és precisament aquesta continuïtat que ha estat contestada per alguns estudiosos del marxisme. Em sembla, per exemple, que no té raó Colletti quan diu: «És cert que és un dret dels dirigents del PCI donar un just relleu al complex camí —polític i ideal— que el partit ha recorregut. I subratllar també els elements de continuïtat que subsisteixen entre el present i una certa tradició: tot començant —repeteix— per la importància del pensament de Gramsci. És, però, font d'incertitud i de confusió insistir només sobre la continuïtat i callar els elements de "svolta" profunda (i també de ruptura) que l'estratègia política d'avui comporta no sols respecte a Marx i a Lenin, sinó també respecte a Gramsci. Aquest és el punt central en el qual hi ha d'haver claredat. Si escolteu certs discursos, semblaria que tota l'estratègia actual del PCI estés coberta i convalidada, teòricament, a l'obra de Gramsci.

Gramsci seria l'anell de conjunció entre la política d'avui i el leninisme. Gramsci garantiria la continuïtat.

3. Togliatti, Palmiro: *Conferenza nazionale di organizzazione*, Florència 1947.

És una operació sobre la precisió històrica i política de la qual hom queda perplex.

El pluralisme, el pluripartidisme, l'alternança de majoria i minoria, el govern parlamentari i tota la resta, a Gramsci no hi són. El tema de l'"hegemonia" a Gramsci no significa res de tot això. I menys que mai significa superació i abandó de la dictadura del proletariat de Lenin».⁴

És una crítica de caràcter general que les tesis del XVè congrés del PCI s'encarreguen de contestar a nivell general. Colletti diu que el pluralisme, el pluripartidisme, el govern parlamentari, etc. a Gramsci no hi són. Les tesis diuen que Gramsci i tots els teòrics i dirigents del moviment obrer són una font d'orientació, un instrument d'investigació, una base de confrontació, etc.

Crec que és amb l'anàlisi de cada cas concret que es pot decidir si aquestes aportacions originals són un enriquiment del patrimoni ideològic del moviment marxista o un trencament amb el pensament de Lenin i Gramsci, entre d'altres.

En general, i com diu Ferrara⁵ ironitzant certes postures, si el PCI, per mantenir-se fidel als clàssics marxistes, s'ha de considerar una església lligada a missatges i dogmes estàtics, fora del temps històric i polític, em sembla que el camí cap a una societat socialista es fa sempre més difícil.

Pluralisme de partits

Fruit d'aquesta elaboració política original i de la situació de debat i confrontació ideològica amb altres forces polítiques, hi ha una altra novetat, en aquest estatut, que marca un nou pas endavant, en l'aprofundiment del concepte de democràcia. L'estatut diu que: «El PCI afirma la validesa actual, i de cara a la *perspectiva socialista* (el subratllat és meu), de la concepció d'una societat fundada en el pluralisme de partits polítics i d'associacions».

En les tesis s'explica que «la classe obrera, els treballadors volen i defensen un sistema de garanties institucionals de les llibertats: i això ja sigui perquè les llibertats civils i polítiques són conquestes històriques d'un valor irrenunciable per a la convivència humana; ja sigui perquè un règim democràtic

4. Colletti, Lucio: *Tra marxismo e no*, Ed. Laterza, febrer 1979.

5. Ferrara, *op. cit.*

és el terreny més favorable per al desenvolupament de la lluita de classes en l'avenç cap a la reforma de l'estructura econòmica i social.

La democràcia política es presenta, per això, com a forma institucional més elevada d'organització d'un estat, també d'un estat socialista.

Al mateix temps la reforma de les estructures socials i econòmiques és essencial per fer completament substancials i efectius els drets democràtics, eliminant l'explotació i la desigualtat de classe, assegurant a tots possibilitats iguals d'afirmació de la pròpia personalitat, obrint el camí cap a una gradual superació de la divisió entre governants i governats, cap a un ple alliberament de l'home i la societat».

El concepte de democràcia que el PCI fa seu queda clarament dibuixat en aquest enunciat, on es posa en primer pla el lligam entre l'exercici de les llibertats jurídiques i la necessària superació dels obstacles econòmics i socials que impedeixen el seu ús efectiu. Per aquesta raó l'organització d'un estat socialista ha de garantir la democràcia política institucionalment. I per aquesta mateixa raó les tesis completen el concepte de democràcia política, deixant ben clar que des de fa temps el PCI ha superat la concepció del partit comunista com a prefiguració de l'estat i de la societat socialista.

«Ha de quedar ben clar que el partit és PART de la societat i de l'Estat. Ell (el partit) vol ser en primer lloc expressió directa i organitzada de la classe obrera i de totes les capes populars, un partit de masses i de lluita, una força autònoma de transformació de la societat, capaç d'expressar una funció conscient de govern. En una tal dimensió pluralista, el partit ha de quedar-se com a part; no està destinat a eixamplar-se en Estat.»

Unitat política entre PCI i PSI

Té un interès particular l'apartat de les tesis referent a la unitat de les forces democràtiques i a un govern d'unitat democràtica. És un primer balanç de l'experiència, després del vot del 20 de juny del 76, i és on majorment s'assenyalen els límits que aquesta política ha tingut i els punts que s'han de rectificar. Per començar s'obre una mena de relançament del diàleg amb el partit socialista.

«La unitat política de la classe obrera, l'exigència d'unitat entre PCI i PSI ha estat un element essencial de la nostra política en tota la fase històrica oberta amb la "resistenza" antifeixista i amb la lluita d'alliberament, i encara avui ho és de forma més rellevant ja que a Itàlia s'està dibuixant la possibilitat d'un canvi polític... El PCI reafirma el valor prominent de la unitat política de la classe obrera en l'especificació històrica actual del nostre país, que ve marcada sobretot per la presència i per la funció del PCI i del PSI, i l'exigència de consolidar i desenvolupar la unitat sobre la base de l'autonomia i la igualtat, en el compromís polític comú dels dos partits en una situació d'emergència, amb la confrontació oberta i correcta en el terreny polític i ideològic de cara a les estratègies de la lluita democràtica i socialista, als projectes i als programes de transició i de construcció del socialisme.

La política d'unitat obrera constitueix la base més vàlida per al necessari avançament polític i electoral de totes les forces d'esquerra.»

Aquesta unitat, però, no és vista ni amb velleitats d'absorció del PSI en el PCI, ni amb intencions de crear un front de partits obrers contra el partit al poder. «La unitat del PSI i el PCI i el seu comú avançament polític i electoral són alguns dels punts fermes de l'estratègia unitària del PCI.»

En les condicions actuals l'avenç de l'esquerra i el conqueriment d'una majoria parlamentària constitueixen un objectiu fonamental, encara que una tal majoria, per ella mateixa, no podria garantir suficientment un procés de transformació democràtica i de transició cap al socialisme.

Les tesis confirmen la justesa de l'orientació política formulada en el «compromesso storico». El PCI, amb l'elaboració i l'acció endegades en els últims anys, ha volgut declarar i confirmar avui la necessitat i la urgència d'una profunda tasca de renovació i de transformació de la societat italiana. Per aquesta exigència de salvament i de progrés, nosaltres hem concebut i concebim com a indispensables la convergència i el diàleg entre les masses d'orientació socialista, comunista i catòlica, l'encontre de grans forces socials i polítiques sobre una línia de solidaritat i de responsabilitat comuna democràtica i nacional, per tal que avanci a Europa i al món, la política de distensió, del desarmament, de la cooperació internacional i per tal que es fixi al nostre país un compromís comú sobre grans objectius de forma i de transformació de la societat i de l'Estat.

Enfrontament amb la Democràcia Cristiana

Es declara més endavant que aquesta política d'unitat democràtica i nacional ha arribat a un punt crític i es repassen les dificultats objectives i els límits subjectius que s'han trobat pel camí.

Per un cantó, a la intensa activitat parlamentària no ha respost una ràpida execució de les decisions preses ni una voluntat dels òrgans d'administració de l'estat per la realització d'aquestes. L'ambigüitat demostrada pel govern i pel partit al poder no ha estat denunciada puntualment ni s'ha sabut desenmascarar amb accions de massa.

«La DC havia enregistrat als anys 1974-1975 un moment de crisi aguda... A Itàlia, i internacionalment també, va ser durament contestat el tipus d'organització del poder i de direcció política propis de la DC; la seva influència en sectors socials intermedis i en sectors moderats de l'opinió pública va minvar.»

Va ser el moment en què la Democràcia Cristiana va prendre el compromís d'una renovació de cara al país. «Les relacions polítiques i parlamentàries, les posicions d'altres forces democràtiques i la nostra iniciativa han empès la DC a un terreny més avançat.»

La limitació greu d'aquesta política, però, és la negació, per part de la DC, a fer participar els comunistes al govern.

«No es tracta d'un problema de diferències ideològiques o de dissidències històriques que els mateixos dirigents democristians han declarat de no considerar com a obstacle. Al fons de les reserves i dels rebuigs a donar una expressió coherent a la línia de solidaritat i d'unitat democràtica, rau el problema, ben concret, dels continguts i de les finalitats d'una política de renovació, dels camins que s'han de seguir per superar la crisi *en el terreny econòmic, però també en el terreny de l'organització del poder i de la direcció política* (el subratllat és meu).»

Aquest doble joc de la DC, el predomini actual de les forces més conservadores a l'interior de la DC, la falta de suport de les grans masses populars a una línia d'unitat desvirtuada fan que «una relació de col·laboració amb la DC quedi estrictament lligada a la lluita, perquè vagi afirmant-se, en aquest partit, una direcció i una voluntat real de renovació de la societat italiana».

Moviment de dones i de joves

Hi ha una novetat notable en les tesis respecte al moviment de dones. Així, a part de la insistència sobre el paper de la dona en la societat i en el partit, i la importància donada als moviments feministes, les tesis diuen textualment: «Capes sempre més amples de la població —i en primer lloc les masses femenines— expressen la demanda d'una organització diferent de la societat, basada també sobre solucions socials i collectives a les necessitats que són comunes a grans masses; com per exemple, aquelles relatives als serveis per a la infància, la maternitat, la procreació responsable.

El moviment obrer ha d'augmentar la seva capacitat de lluitar per una nova organització social i civil i per uns nous valors, amb l'objectiu d'aconseguir formés més humanes i solidàries de vida.

Net i clar ha de ser, en aquest marc, el seu compromís ideal i polític per una relació entre homes i dones que tendeixi a superar la divisió secular de les funcions i es basi sobre la paritat; per assegurar les condicions, perquè es pugui expressar plenament la voluntat de les dones d'alliberar-se de totes les opressions, inclosa aquella que s'ha determinat històricament en el camp de la sexualitat».

Les tesis assenyalen, d'una forma molt clara, les limitacions actuals del partit i la necessitat de la recerca de nous camins respecte a dos problemes que en aquest moment particular poden prendre dimensions importants. Són el problema dels joves i el problema dels mitjans massius de difusió.

«A la base del gran creixement de la participació política dels joves en les lluites de massa i en els nous moviments nascuts en aquests anys, hi ha el sorgiment de la "qüestió dels joves" com un aspecte de la crisi italiana, com un dels aspectes més complexos i dramàtics d'aquesta crisi.

En els moviments i en les lluites dels joves, com en les orientacions de grans masses de joves, s'expressa tota la complexitat i les contradiccions d'aquest problema: d'aquí han vingut empentes positives, demandes de canvi que s'expressen per canals i formes diverses, però també signes de desorientació ideal i de regressió. La democràcia italiana, en el seu conjunt, ha de donar una resposta positiva als grans problemes socials de les noves generacions i als interrogants i a la recerca ideal dels joves.»

El PCI d'aquesta manera individualitza dos ordres de pro-

blesmes: socials i ideals. Creu, d'altra part, que l'existència de moviments i organismes de joves respon a un eixamplament de la democràcia i es posa el problema de «com evitar un fracàs i una disgregació d'aquests moviments, com contribuir al seu desenvolupament autònom i positiu». I apunta el perill d'orientacions extremistes i radicals: «S'ha de vèncer qualsevol forma de violència i intolerància, s'ha de fer créixer la confrontació i la solidaritat entre els joves contra l'esperit de competència entre els individus i la disgregació corporativa i facciosa del món dels joves, que són un reflex de tendències que actuen al si de la societat capitalista, encara que es presentin amb signes de novetat».

Les tesis assenyalen la importància de lluitar sobretot en contra d'una separació entre el món dels joves i el món obrer.

Mitjans de difusió

El problema dels mitjans massius de difusió és analitzat en relació a dos aspectes: el de la llibertat d'expressió i el de l'organització de la propaganda del partit.

Posant en evidència la força d'aquests mitjans en la formació i vehiculació d'idees a la societat, es considera necessària i urgent l'aprovació de les noves normes, ja presentades al parlament, que garanteixin la presència pluralista de totes les veus.

Les noves lleis, per a l'aprovació de les quals el PCI es compromet a desenvolupar accions de massa com a suport, tindran per objecte les editorials, les emissions de ràdio i de televisió privades i la indústria cinematogràfica.

Pel que fa a la propaganda del partit, les tesis afirmen que «la nostra acció d'orientació i de propaganda en el seu conjunt i els instruments que la fan possible presenten encara limitacions d'eficàcia i d'oportunitat en la traducció, en termes propagandístics de massa, de les tries fonamentals i dels resultats de la nostra política. En aquestes limitacions hi ha el reflex d'una forma de desenvolupar la nostra iniciativa que, mentre té presents els problemes lligats a les lluites econòmiques i socials i a les relacions entre els partits, minusvalora encara la importància, en la batalla política i cultural, de la formació de l'opinió pública a través dels instruments de comunicació de masses.

Les carències s'han notat més per l'enorme desenvolupa-

ment que en els últims anys han tingut els mitjans d'informació i en particular els de la ràdio i de la televisió, i per la virulència de les campanyes de propaganda d'altres forces.

S'ha de constatar, en primer lloc, que la imatge de la complexa i rica realitat social i democràtica, de la qual els comunistes som gran part i expressió, no és representada correctament per les xarxes públiques i privades de comunicació de masses. D'aquí l'exigència d'emprendre una gran campanya unitària per obtenir totes les garanties per tal que els serveis públics donin més informació imparcial i al servei de la col·lectivitat i per assegurar una més adequada presència de la veu del partit en tota la vasta xarxa dels mitjans de comunicació.

Al mateix temps, però, és necessari reorganitzar i renovar les formes del nostre treball i els instruments autònoms de la nostra propaganda».

Per fi, em sembla superflu puntualitzar que seria difícil, per la brevetat d'un article informatiu, donar compte de l'enorme contingut de les tesis i de l'estatut que han estat aprovats en el darrer congrés del PCI. He cregut més convenient triar uns arguments per la seva novetat o per l'interès que puguin tenir de cara a la nostra situació.

(Els subtítols són de la redacció.)

Les Comissions Obreres i la Confederació Europea de Sindicats

Serafín Aliaga *

Del 14 al 18 de maig de 1979 se celebrà a Munic el 3er Congrés de la Confederació Europea de Sindicats (CES).

A aquest Congrés corresponia dur a terme la discussió i prendre decisions sobre les sol·licituds d'afiliació a la CES de diverses centrals europees d'Europa, entre les quals figura la Confederació Sindical de Comissions Obreres, sol·licitud efectuada el juny de 1978 en aplicació d'un acord del seu 1er Congrés.

Segons les informacions de la premsa, aquesta discussió no s'ha produït. Sempre d'acord amb aquestes informacions, la decisió del Congrés ha estat la següent:

1) No discutir les peticions d'ingrés.

2) Encarregar al Comitè Executiu que defineixi, en els terminis oportuns, els criteris en virtut dels quals serien preses en consideració les diferents demandes.

3) Donar mandat al Comitè Executiu perquè decideixi de manera efectiva sobre aquestes demandes, en un terme d'entre sis mesos i un any com a màxim.

Considerem aquesta decisió com a positiva, perquè dóna agilitat al procediment i no ajorna la decisió fins al proper Congrés, tal com va ser proposat —segons sembla— en una resolució, que no va prosperar, presentada anteriorment al Comitè Executiu.

Tot i així, costa esforços comprendre, pel que fa concretament a les Comissions Obreres, la decisió

del Congrés que obliga a un nou ajornament.

Les senyals d'identitat de Comissions Obreres, la seva representativitat, el funcionament democràtic de l'organització, la seva independència, les seves opcions unitàries en política sindical, la seva posició pel que fa a la unitat i construcció d'Europa i a la seva integració econòmica que responen plenament als Estatuts i objectius de la CES, són fets coneguts en el moviment sindical internacional i comprovables per la pràctica diària.

D'això, en podrien donar testimoni en particular les centrals sindicals espanyoles afiliades a la CES que, com la UGT, actuen conjuntament amb Comissions Obreres en la lluita sindical al nostre país, en el marc de la unitat d'acció.

Per això pensem que l'any transcorregut des que fou lliurada oficialment al secretari general de la CES, company Hinterscheid, la demanda d'ingrés de la Confederació Sindical de CC.OO., constitueix un termini més que suficient per permetre als membres del Comitè Executiu de la CES de fixar uns criteris sobre la nostra petició i informar conseqüentment al Congrés, fent possible així la discussió i la decisió corresponents.

* Serafín Aliaga és el Secretari de Relacions Internacionals de la Confederació Sindical de CC.OO. d'Espanya. El present article es publica a *Gaceta de Derecho Social*, núm. 97 (juny 1979). Traducció del castellà de J. S.

En tot cas, si efectivament resultava necessari disposar d'informacions que completessin les facilitats en la petició d'afiliació, era fàcil organitzar una trobada entre una delegació de la CES i el Secretariat de Comissions Obreres, trobada informativa que implícitament nosaltres proposàvem en la nostra carta.

No ha estat així. Ho lamentem profundament, perquè el fet que aquesta situació es perllongui perjudica tant a la Confederació Sindical de Comissions Obreres, i als treballadors espanyols, com a la CES i als sindicats europeus.

Efectivament, és prou sabut que a la nostra època els problemes econòmics i socials desborden les fronteres nacionals i exigeixen un tractament a escala internacional.

Mentre la Confederació Sindical de Comissions Obreres estigui al marge de la CES, tindrà dificultats per actuar en el pla europeu i particularment en l'àmbit de la Comunitat Econòmica Europea, en la zona d'interessos de la qual se centra l'economia del nostre país. Resulta difícil, en aquestes condicions —per no dir impossible—, malgrat la nostra voluntat, la participació conjunta amb els sindicats d'aquesta zona afiliats a la CES, en l'elaboració d'una estratègia comuna per a l'acció de cara a resoldre els problemes que ens afecten directament.

Aquesta marginació perjudica considerablement els interessos dels treballadors espanyols. I perjudica igualment a la CES, com indicàvem més amunt.

És evident que sense la participació de la primera força sindical d'Espanya, que és indiscutiblement la Confederació Sindical de Comissions Obreres, les iniciatives de la CES al nostre país no tindrien incidència notable, excepte si Comissions Obreres, per principi de responsabilitat, decideix de participar-hi per decisió pròpia, com va ser el

cas en la mobilització contra l'atur promoguda per la CES el 5 d'abril de 1978. En aquella ocasió Comissions Obreres va participar convocant conjuntament amb la UGT, membre de la CES, a l'organització d'una mobilització comuna que va permetre la participació en el moviment de quatre milions de treballadors espanyols. Una situació semblant es plantejarà ara, en la lluita europea per la setmana de 35 hores. Comissions Obreres haurà d'estudiar les formes de la seva participació.

Si a Comissions Obreres li interessa per raons objectives la seva afiliació a la CES, a aquesta organització també li interessa per les mateixes raons objectives l'afiliació de Comissions Obreres.

És possible que, tal com han apuntat alguns diaris, aquest ajornament de la discussió en el Congrés, i fins i tot l'oposició d'alguna central europea a l'afiliació de Comissions es degui a especulacions sobre equilibris de forces, o de corrents, d'opcions ideològiques i polítiques, a laboriosos càlculs sobre qüestions de correlació de forces i concurrència sindical, etc.

No cal dir que res de tot això no ha influït de cap de les maneres en la presa de posició del 1er Congrés de la Confederació Sindical de Comissions Obreres a favor de l'ingrés a la CES.

Més encara, creiem que aquestes preocupacions pertanyen a altres temps, són una seqüela de la guerra freda, d'una política de divisió i enfrontament entre els sindicats, que avui no es justifica de cap manera, que la mateixa dinàmica de la lluita de classes està arraconant i que cal superar definitivament per estar en condicions d'impulsar de manera eficaç l'acció internacional dels treballadors pels seus interessos i reivindicacions.

Com dèiem a la nostra demanda

d'afiliació: «la nostra petició d'ingrés a la CES es basa en la comunitat d'interessos que avui uneix tots els treballadors de l'Europa Occidental. Considerem necessària la cooperació de tots els sindicats d'aquesta zona per poder així respondre eficaçment als problemes que resulten de la crisi econòmica, de la inflació, de l'atur i, en general, dels diversos fenòmens econòmics i socials de dimensió internacional que afecten directament els treballadors dels nostres respectius països en un grau més gran o més petit».

Aquesta situació imprimeix a l'activitat internacional dels sindicats unes dimensions diferents i una més gran entitat que en el passat.

A això, hi contribueixen fenòmens nous de caràcter econòmic i polític que han sorgit i s'han desenvolupat a la nostra època; la crisi econòmica, global i perllongada; la integració capitalista en els seus diversos aspectes; l'extensió i activitat de les multinacionals, i la seva incidència en els temes de l'ocupació, els salaris, etc.

A Europa, l'existència de la Comunitat Econòmica Europea és una d'aquestes realitats econòmiques noves que s'han imposat com a resultat de factors objectius que empenyen cap a la internacionalització de l'economia. El seu desenvolupament obliga els sindicats de l'Europa Occidental a plantejaments nous en la seva estratègia, perquè fa indispensable l'articulació a escala europea de la lluita reivindicativa dels treballadors i els seus sindicats.

Aquesta necessitat és més evident encara en el cas de les multinacionals. La lluita contra un monopoli que té filials instal·lades a diversos països d'Europa i fora d'Europa no es pot dur a terme de ma-

nera avantatjosa sense la cooperació de tots els sindicats amb incidència en els països coberts per la multinacional, siguin les que siguin les afiliacions o no afiliació internacional, les tendències en matèria d'organització i tàctica sindical o les opcions polítiques d'aquests sindicats.

En aquest ordre d'idees s'afirma, cada dia amb més força, la relació entre els problemes de la construcció d'Europa, de la seva unitat política i la possibilitat d'organitzar en aquest marc l'acció unida de les forces sindicals europees.

La CES agrupa ja, sense discriminació, gairebé totes les centrals representatives d'Europa Occidental, d'afiliacions internacionals diverses i sense afiliació.

El fet que tots els sindicats representatius d'Europa Occidental puguin formar part d'una mateixa organització pluralista i democràtica és d'una importància evident en l'evolució del sindicalisme modern.

Una organització amb aquesta concepció unitària seria el millor instrument per a l'organització i articulació de la necessària cooperació sindical dels treballadors i sindicats d'aquests països, units per les mateixes preocupacions, que han de fer front als mateixos problemes econòmics i socials i que tenen els mateixos enemics.

Coherentment amb la nostra ben coneguda política sindical unitària en el pla nacional, la nostra estratègia per a l'acció sindical en l'àmbit d'Europa Occidental passa lògicament per l'afiliació a la CES i l'activitat militant al seu si.

Aquesta opció adquireix encara més força en la perspectiva de l'adhesió d'Espanya a les Comunitats Econòmiques Europees.

Els propers mesos ens diran quin és el camí escollit per la CES.

Classes d'Història o Història de classe?: La nova historiografia anglesa *

Jim Kelly

En primer lloc vull explicar una mica el títol d'aquesta xerrada. Quan l'amic Garrabou em va trucar per demanar-me si podia venir al Centre per a parlar sobre els nous moviments de la historiografia anglesa, no em vaig veure amb ànims d'explicar els darrers llibres d'Edward Thompson o Eric Hobsbawm (llibres que, per cert, es poden trobar aquí, traduïts, i que vosaltres mateixos podreu jutjar), ni d'explicar les últimes aportacions teòriques marxistes i altres. Pensant sobre els teòrics, els universitaris, se'm va ocórrer de parlar no de la Universitat, sinó d'una autèntica historiografia paral·lela que ha sorgit en els darrers cinc anys.

Haig de precisar que parlaré només de l'Anglaterra, ja que conec molt poc l'Escòcia i el País de Gal·les, i encara menys la Irlanda del Nord. Recentment, però vaig visitar el País de Gal·les, amb motiu del I Col·loqui Europeu sobre Història Oral, i presento un epíleg a aquesta xerrada en el qual es parla del *South Wales Miner's Library* (Biblioteca dels minaires del Sud de Gal·les) i de *Llafur* (Treball, Societat per l'estudi del treball de Gal·les).

La meua experiència a la Universitat anglesa em va ensenyar que, malgrat l'existència d'alguns professors i estudiants d'esquerres, la gran part dels universitaris eren apolítics o conservadors, amb una visió del món molt personal. Sovint negaven l'existència de les classes socials (ara tots som de la mateixa classe, deien!) i s'interessaven més pels epifenòmens

* Aquest text és el resum de la conferència que Jim Kelly va pronunciar al Centre de Treball i Documentació de Barcelona, el dia 11 de maig de 1979. Jim Kelly és un historiador anglès que fa tres anys que està investigant la cultura obrera a la Barcelona del 1910 al 1923.

de la història que no pas per les seves estructures. Per tant un tema com la història de la classe obrera els queia una mica lluny. No volien estudiar més que l'esquema d'aquesta història, és a dir, les grans vagues i actuacions polítiques de la classe obrera, vistes com a teló de fons del drama dels canvis de governs i de ministres. No tenia cap sentit per als professors i la gran majoria dels estudiants d'estudiar les condicions de vida de la classe treballadora, el procés de producció, l'explotació específica i general de la dona treballadora, la família obrera, etc. Molt insatisfet amb aquest estat de coses, vaig procurar de cercar altres versions de la història, altres maneres de fer-la. I vaig trobar de mica en mica tota una xarxa d'associacions i organitzacions extra-universitàries que feien la història de la classe obrera, moltes vegades amb l'ajut de professors universitaris, però sempre deslligats de l'ensenyament oficial classista.

Dins d'aquest context, la institució més important és el *Ruskin College*, el qual va ser fundat l'any 1899 i vinculat a la Universitat d'Oxford, però sense formar-ne part. Finançat al començament per donacions individuals, el *Ruskin* es constituí com a col·legi per als treballadors adults, i ràpidament va rebre l'ajut econòmic dels sindicats, cosa que encara continua avui en dia.

Pel *Ruskin*, hi ha passat durant tot aquest segle bastants obrers i obreres que després han tornat a les seves comunitats, i molt sovint es troben organitzant iniciatives locals, però que són encara en nombre molt reduït. Alguns professors i alumnes del *Ruskin* es van reunir a començaments dels anys setanta i van fundar el *History Workshop*, una mena de col·loqui anual en el qual treballadors i historiadors poden reunir-se. Fins l'any 1972 hi van haver sis *workshops* que tractaren —i cito en ordre cronològic— els cartistes, els radicals proletaris del segle XIX, la història del treball, el control obrer, la infància i la història; la dona i la història. Va passar tot un any sense que es fés cap col·loqui, però després se'n van fer tres més sobre els anys trenta, els moviments de base (*rank and file movements*), i el darrer sobre «El nostre temps: el present com a història». D'aquesta sèrie de col·loquis en van sortir una colla de publicacions: en un primer moment opuscle, i més tard llibres, i finalment es va decidir de fundar una revista que, naturalment, va ser batejada amb el nom de «History Workshop».

La «History Workshop»

La revista era dirigida per un col·lectiu democràtic que ara és integrat per tretze persones, de les quals cinc són dones. Només una d'elles —la dissenyadora— percep un salari, i els altres no cobren res. Cinc són professors universitaris amb dedicació única, tres treballen a l'*Adult Education* també amb dedicació única, tres més al mateix lloc però només mitja jornada, i una persona treballa fora de les institucions docents.

Des del 1975 aquest original col·lectiu ha publicat la revista «History Workshop», a *journal of socialist historians*. Noteu que el subtítol no és a *journal of social historians*, sinó of *socialist historians*. És a dir, que l'orientació política de la revista és ben explícita. Igual com els *workshops*, la revista intenta interessar la gent per la seva pròpia història, mitjançant l'estudi dels elements fonamentals de la vida social. L'abast dels articles publicats en els sis números que han sortit fins ara es pot veure consultant l'índex que s'ha inclòs en el darrer número. Hi ha articles sobre la història de la dona, sobre la feina, especialment sobre la producció industrial... Cal esmentar l'article aparegut al número tres, de Raphael Samuel, *The workshop of de world: steam power and hand technology*, on mostra que el procés d'industrialització a Anglaterra no va ser tan radical com hom suposava i que la introducció de la màquina no va reduir de cop la classe obrera a la condició d'esclaus sense qualificació. De fet subsistien tot un grapat de feines manuals de caràcter artesanal, que eren bastant especialitzades. Hi ha també a la revista articles sobre l'imperialisme, sobre els seus ressorts tant a la metròpoli com a les colònies; desgraciadament no s'ha publicat fins ara res que faci referència als efectes que va tenir a la metròpoli (recordem la tesi de Lenin, segons la qual la classe obrera anglesa era poc revolucionària perquè es beneficiava de la plusvàlua de les colònies). Un resultat d'això ha estat, al meu entendre el racisme de la classe treballadora, un racisme que ha estat hàbilment explotat pel *National Front*, el partit dels nostres feixistes, que són autèntics nazis i que, per sort, no han guanyat res en les darreres eleccions (amics meus diuen que això és degut al fet que els conservadors són prou a la dreta com perquè sigui innecessari un partit nazi). El ressorgiment del nazi-feixisme ha produït diversos articles sobre l'època nazi a l'Alemanya i sobre la lluita contra el feixisme a l'Anglaterra. En fi, vull suggerir que aquesta història reflecteix molt bé els interessos polítics ac-

tuals. A mi em sembla natural que, davant l'amenaça de creixement d'un partit nazi, busquem les experiències dels nostres pares i avis enfront d'aquest problema durant els anys trenta. Clar que també cal analitzar més al fons. Últimament hem vist com l'esquerra, recollint les tècniques dels anys trenta, ha volgut donar la batalla als nazis al carrer, en un intent d'aixafar el moviment. Està molt bé si t'agrada donar (i rebre) hòsties, però també cal, al meu entendre, analitzar altres coses com l'actitud dels governs del moment, i, molt important, de la policia, a més de coses com la moral dels sindicats, etc. De tota manera, com hem dit, la intenció és que la història, a més de ser la manera d'interpretar el passat, serveixi també per a analitzar el present. De la mateixa manera l'existència del moviment feminista ha portat tot un seguit d'articles sobre la dona i la seva història, i podem dir el mateix sobre altres temes, com els intents de dotar la classe treballadora d'una formació cultural independent; jo mateix, per exemple, estic preparant un article sobre els ateneus obrers, etc.

La revista també ha volgut propiciar un debat sobre les fonts alternatives de la història: el cinema, per exemple. L'article de Gudie Lawaetz sobre el maig del 68 en el cinema, publicat en el número dos, és recomanable. Les fotografies són un altre cas. La revista també ha tingut sempre seccions sobre l'art, la literatura i el teatre, i no cal dir que l'orientació és la de reflexionar sobre l'ús que, d'aquestes manifestacions culturals, en pot fer l'historiador i l'obrer d'avui. Un exemple seria l'article de Louis James sobre el melodrama del segle dinou, l'art popular per excel·lència d'aquella època, tradicionalment menystingut pels professors de literatura, i a causa de la influència nefasta d'aquests, poc investigat pels historiadors. Louis James ha pogut mostrar que aquesta literatura reflexa preocupacions socials i polítiques del poble, i és també una cantera d'informació per a l'historiador. Igualment hi ha un interès molt gran per als teatres explícitament obrers (o de vegades merament obreristes) dels anys 1920-1940, les seves aspiracions i tècniques. I finalment cal esmentar un article de Hobsbawm, al número sis, sobre la presentació de l'home i de la dona en la iconografia socialista.

La revista ha donat també informació sobre arxius i biblioteques, per a orientar els estudiants. A un altre nivell cal mencionar les seccions sobre publicacions, anunci d'actes que s'han de celebrar, com col·loquis, etc., ressençions de llibres, i naturalment notícies d'altres *workshops* i altres centres. Per

a mi, doncs, la «History Workshop» ha donat unes orientacions i unes pautes als historiadors socialistes anglesos. Ara voldria examinar el ressò que ha tingut.

Els grups que investiguen la història local

En primer lloc valdrà la pena de dir que el nucli original de la *History Workshop* ha esdevingut el coordinador de molts *workshops*, fundats arreu de l'Anglaterra, seguint més o menys la fórmula original. Els del col·lectiu diuen que no tenen cap monopoli del nom (de fet hi ha un *workshop* en un suburbi de Londres, Ealing, que està ple d'advocats i funcionaris, l'existència del qual molesta molt al col·lectiu). A través de la revista tot aquest esforç està una mica coordinat, però la revista només apareix dos cops a l'any, i això fa difícil la planificació. Aproximadament dues-mil dues-centes persones són subscriptors de la revista, i se'n venen cinc-cents exemplars més a través de llibreries. Els del col·lectiu diuen que tenen els seus lectors en el sector que va del mestre (o mestra de guarderies) fins als professors universitaris. De fet ha tingut un ressò important entre els sectors d'ensenyament per a adults. Aquí és on es troba la nova historiografia anglesa de la qual vull parlar.

A l'Anglaterra hi ha un gran interès per la història local i una tendència de la gent a formar grups per a estudiar-la. Entre aquests grups hi ha una gran gamma d'interessos i d'orientacions. Sovint són gent més interessada a estudiar el procés de construcció de l'església local que no el procés de producció de les fàbriques locals. Però també hi ha un seguit de grups locals d'una orientació diferent, com són els *Workers Educational Association*, una iniciativa de començaments de segle —com el *Ruskin*— que ha estat sempre una mena de federació d'institucions sindicals, cooperatives, els *working mens clubs*, etc., alguns departaments extra-murs de les Universitats, i en conseqüència, de l'estat. Al principi la intenció d'aquestes institucions era la de formar una associació per a demanar l'ensenyament als treballadors i per a organitzar classes i cursets curts. Sempre ha estat una organització bastant conformista, però almenys la seva configuració i orientació ha assegurat que els grups locals estudiïn la història adequada a les seves necessitats: en lloc de les pedres de l'església del poble, la història del moviment obrer, per exemple. Paral·lelament es van fusionar amb aquests grups molts *History Work-*

shops, amb els quals han constituït darrerament una mena de «federació» de grups autònoms, caracteritzats pel fet de tenir les mateixes preocupacions i orientacions que l'original. També existeixen alguns centres locals fundats per gent de barri, com el *Centerprise* de Londres, per exemple.

La història oral

La segona cosa que cal esmentar és l'adopció per part d'aquests grups d'un tècnic que es va començar a desenvolupar a les Universitats, la «història oral». No vull donar a entendre que aquest sigui l'únic mètode que fan servir els historiadors locals, ni molt menys. Però és aquí on han tingut lloc les recerques més interessants, i també, per la seva naturalesa, és una manera de democratitzar la història. Per això vull dedicar una mica de temps a explicà-la.

Aquesta no és una tècnica exclusiva per a fer la història de la classe obrera, serveix per a totes les classes socials i estaments, apart d'aquells que habitualment fan servir la paraula, com els polítics. Però el seu ús és especialment indicat per als estudis sobre la classe obrera i els grups marginats, perquè aquests grups no solen deixar documents escrits, i l'historiador troba que l'únic record de les seves vides són noms i dates en els registres de naixements, casaments i defuncions, i molt sovint ni això. Per als segles dinou i vint, amb la intromissió de l'estat en molts aspectes de la vida considerats com a privats anteriorment, comencem a tenir documents sobre, per exemple, el nombre de persones que viuen a cada casa. És un començament, però que no ens diu res de la realitat viscuda per la gent. Les estadístiques sobre el nombre de pobres que han hagut de demanar assistència no ens explica res dels mecanismes de repressió exercits per l'estat sobre aquests no-treballadors, ni els sistemes d'ajuda mútua i de resistència de la gent. Les nostres idees sobre l'organització obrera del segle dinou i començaments del vint venen dels processos als tribunals i dels reportatges dels espies.

Sobre això el llibre fonamental és el de Paul Thompson, *The voice of de past*, on es fa una exposició molt clara del que és la història oral. Per a resumir una mica, partint de les meves experiències, diré que per a mi la història oral és una eina per a conèixer millor la història d'aquestes gents que, com he dit, no deixen rastre a la història, o que són vistos per l'historiador

a través dels ulls d'altres que molt sovint deformen la història o la falsifiquen.

Estic d'acord amb el que va dir Josep Fontana, a la presentació del llibre de Ronald Fraser, que l'historiador sempre ha fet ús dels testimonis orals. La llàstima és que n'hi hagi tan pocs. El nombre d'autobiografies d'obriers és reduïdíssim, cosa que també és certa per a d'altres grups de la societat com poden ser els petits empresaris. Tampoc no hi ha massa correspondència, i sovint tenim només les cartes rebudes, però no les respostes enviades, i més sovint encara no tenim prou sèries de cartes, sinó mostres molt isolades. A més molt sovint tracten de temes que no ens interessin. Quantes cartes d'amor hi ha, per exemple, que no diuen ni una sola paraula de l'ús dels anticonceptius! A més hi ha una objecció molt greu a fer al testimoni escrit: si l'autor intenta escriure d'una manera diferent a la seva manera habitual de parlar, acaba expressant-se en fórmules. Per exemple, un altre cop les cartes d'amor. Pierre Vilar tenia raó a la mateixa presentació ja mencionada quan va dir que la cinta gravada ens permet fer una anàlisi lexicogràfica de l'interlocutor. Però també ens permet de fer una altra cosa que per a mi és fonamental: l'historiador pot fer preguntes a la persona entrevistada. No és com llegir les seves memòries, és ser allí i reaccionar, demanar aclaracions, més informació, traçar la trajectòria dels esdeveniments. El diàleg entre l'historiador i l'entrevistat té un efecte concienciador que ajuda tant l'un com l'altre a entendre el passat que estan discutint. Moltes vegades, els vells creuen que algunes coses que pensaven abans no tenen cap importància, però que en realitat, per la relació que mantenen entre ells, formen part de processos polítics i socials. La vida individual llavors és vista de manera contrastada amb el desenvolupament general.

I bé, dit tot això, voldria acabar dient que l'interès per la història local i l'ús d'una tècnica tan senzilla com la història oral ha permès a aquests grups anglesos de fer un gran nombre d'obres de qualitat.

Algun exemple

Com a exemple del que he dit es pot citar l'opuscle editat pel *Peoples Autobiography Group*, de Hackrey, barri obrer de Londres. Aquest grup és afiliat al *Centerprise* que és una institució autònoma dels habitants del barri que pretén de propor-

cionar ajut als grups locals per a promocionar la cultura del barri. Aquest barri en concret, com tots aquells de Londres que són entre el centre i la perifèria, està canviant molt. Els tècnics urbans estan remodelant tota la zona, expulsant els habitants als suburbis llunyans, mentre al lloc de les cases originals s'hi construeixen grans blocs d'oficines. A través d'un estudi oral, fet amb els antics habitants d'una petita zona del barri destruïda l'any 1971 i coneguda localment com «l'illa» (*the island*), perquè degut a la seva topografia ha estat sempre una zona aïllada, el grup ha pogut demostrar com aquest procés està destruint comunitats obreres senceres, amb les seves vides pròpies, els seus sistemes d'ajut mutu, de vida associativa, d'oci, etc. Parlant amb els habitants d'aquesta zona, els membres del grup han pogut identificar i analitzant aquests aspectes de la vida obrera i han pogut presentar-los amb les paraules mateixes dels habitants de l'illa, retornant-los la seva pròpia història. D'esforços així n'hi ha molts i no els podem descriure tots. Vull acabar dient que és un moviment interessant i important. En lloc d'esperar classes d'història a la Universitat, la classe treballadora anglesa intenta fer la seva història de classe.

DUES INSTITUCIONS GALLESES DE CULTURA OBRERA

El text aquí reproduït de Jim Kelly alludeix a «Llafur» i a la Biblioteca dels Miners del Sud de Galles.

«Llafur» (paraula gallesa que vol dir «treball») és una societat fundada el 1970 per a unir la gent interessada en la història de la classe obrera del País de Galles. Té actualment més de mil socis (membres individuals i organitzacions). Publica un butlletí anual titulat *Llafur*. Organitza reunions periòdiques on s'aborden aspectes diversos de la història de la classe obrera gallesa; fa publicacions, exposicions fotogràfiques i documentals i aplega records personals i altres informacions. En les seves reunions, «Llafur» agrupa sindicalistes, estudiants i professors en una tasca cultural sense gaire precedents al món.

La Biblioteca de Miners del Sud de Galles fou inaugurada el 1973. Reuneix uns 25.000 llibres, 6.000 opuscles i revistes dels sindicats i altres, estandarts, cintes magnetofòniques, fotografies, diaris i documents diversos. Ha esdevingut un centre d'investigació i educació de sindicalistes i altres persones adultes. S'hi celebren cursos (fins i tot amb residència dels assistents inclosa), classes diürnes i vespertines, etc.

Marx, aquí. El marxisme català de 1868 a 1979

Emili Gasch i Francesc Roca

I

Primera notícia

El coneixement de la personalitat i l'obra de Karl Marx i Friedrich Engels s'inicia als Països Catalans amb la formació dels primers nuclis obrers de l'Associació Internacional dels Treballadors. El 1868 Fanelli, de visita a Barcelona, portà una edició del **Discurs inaugural de l'AIT** (primera edició l'any 1864), que l'any següent «La Federación» publicaria en versió castellana. Aquesta mateixa revista publicarà també, l'any 1871, **La guerra civil a França** (1871) i parlarà sovint de Marx i Engels com a dirigents de la Internacional. A partir de 1872, Marx serà objecte de dures crítiques a resultes del seu enfrontament amb Bakunin.

La figura de Marx, però, és coneguda més enllà de la premsa obrera militant, ja que apareixen biografies seves a «La Campana de Gràcia» (26 novembre 1871), on es destaca principalment la seva trajectòria intel·lectual, i al «Diario de Barcelona» (31 gener 1872), titulada **Karl Marx doctor en Filosofía i secretario corresponsal de la Internacional**, on insisteix més aviat en la seva condició de dirigent de la Internacional. En 1882, «El obrero», òrgan del sindicat Les Tres Classes del Vapor de Barcelona, reproduïx la traducció castellana del **Manifest Comunista** (1848) publicada un any abans a «La Emancipación» de Madrid. En aquesta època, però, Marx i Engels són encara uns desconeguts: la mort de Marx el 1883, per exemple, passà desapercibuda a la premsa catalana.

A finals de segle, els homes que fan la revista «Ciencia Social» —Joan Montseny, Anselm Lorenzo, Ricardo Mella— orlen la coberta de la seva revista amb el nom de Marx entre d'altres. A l'interior de la revista, però, seria difícil de trobar-hi traces de Marx. A València, cap el 1895, es fa una nova edició de la traducció de J. Mesa del **Manifest Comunista**.

A partir de 1900 l'editorial Prometeo i la seva continuadora Semper i Cia., van difondre obres de diversos pensadors socials, especialment llibertaris, però també textos marxistes: el 1903 va editar

el resum que del primer llibre de **El Capital** n'havia fet Gabriel Delville (1883), i, posteriorment, escrits d'Engels. A Barcelona, entre 1906 i 1920 l'editorial Atlante i la seva continuadora Granada i Cia., faran un paper semblant al de Sempere a València, i publicaran, per primera vegada a la península, les traduccions castellanes de **Contribució a la crítica de l'economia política** (1859) i **Salari, preu i guany** (1898).

El doctor Marx (fins 1917)

A començaments del segle XX es dona, a Catalunya, una difusió de l'obra de K. Marx i F. Engels centrada especialment en les seves obres de caràcter filosòfic que no exclourà, però, les obres sobre qüestions econòmiques. Són exponents d'aquest fet, produït pel contacte amb les universitats alemanyes, els primers treballs de Miquel Vidal i Guardiola, Josep M. Tallada i Manuel Reventós (paral·lels als d'Antonio Flores de Lemus, Ramon Carande o Francisco Bernis).

En uns altres camps, els de la fisiologia i la psicologia experimentals, per exemple la crítica al materialisme metafísic de Ramon Turró i la seva proposta d'un «materialisme metòdic» ha interessat vivament els marxistes que li foren pràcticament contemporanis (J. Bonifaci, «A. Torallola», V. Colomer) i, sobretot, els de més tard. Així, si Joaquim Sempere publicà, el 1965, un **Ideari de Ramon Turró** (Barcelona, Edicions 62, Antologia Catalana, 18), Ramon Espasa li consagraria la seva tesi doctoral: **Estudi epistemològic de la teoria de la sensibilitat tròfica de R. Turró** (Barcelona, 1974), que és dedicada «Al Dr. J. Massana Camprubí, que em va fer conèixer i valorar l'obra epistemològica de Turró».

La difusió embrionària del pensament marxista entre professionals del dret, l'economia o la fisiologia es veuria estroncada a partir de 1917, en ser marginats o expulsats de les universitats centroeuropees els professors marxistes, i en deixar de publicar-se les obres de Marx, Engels i d'altres a les editorials no militants. La revolució del 1917 va provocar com a reacció aquesta marginació del marxisme del món acadèmic europeu, el que va suposar, a Catalunya també, un greu inconvenient per a la seva difusió, que d'aleshores ençà es quedà únicament en mans de les organitzacions polítiques obreres.

Primer assaig de difusió entre la classe obrera

Ara bé, paral·lelament, als primers anys del segle XX, es produí el primer assaig per a difondre elementalment el marxisme entre les classes populars catalanes. La iniciativa fou dels petits nuclis catalans del partit socialista. Publicacions periòdiques com «La lucha

social» (1905-06), «La ilustración obrera» (1906-07), «El mundo obrero» (1906), d'Alacant, «El obrero balear» (1901-1936) i, sobretot, «La Internacional» (1908-1909) i la primera època de «Justícia social» (1909-1916) ho palesen. Josep Camaposada, Antoni Fabra Ribas, Josep Recasens, Antoni Badia Matamala, Empar Martí, Llorens Bisbal, són els principals col·laboradors d'aquestes publicacions. El cas de «El obrero balear» és excepcional per la seva durada i a més, d'ençà 1919-20, hi ha una reflexió interessant sobre l'estructura social mallorquina (A. Montserrat Parets) i el model del socialisme (Alexandre Jause). De fet, l'estada als Països Catalans d'Antonio García Quejido (1886, València, 1887-1897, Barcelona 1892 i 1899, Ciutat de Mallorca) havia estat organitzativament profitosa, i la presència d'un intel·lectual com Fabra Ribas, que estava en relació directa amb J. Jaurés i K. Kaustky, eren uns factors personals no menyspreables. Ara bé, la decisió de la direcció del partit socialista d'apartar-se de la no-nada Confederació Nacional del Treball (1910) fou molt negativa per al desenvolupament del marxisme català.

Socialistes i sindicalistes revolucionaris

Caldrà esperar la dècada dels anys vint, on es perfilen dos dels corrents polítics que durant els anys trenta seran decisius per la introducció del marxisme a Catalunya.

Per un costat, la Unió Socialista de Catalunya, creada el 1923, que l'any 1926 publicarà, al seu periòdic «Justícia social», el primer text de Marx i Engels en català: un fragment del **Manifest**. La primera traducció completa apareixerà el 1930 a les edicions de l'Arc de Berà, obra d'Emili Granier-Barrera. L'altre corrent estarà format pels grups revolucionaris al si de la Confederació Nacional del Treball.

El grup de la Unió Socialista de Catalunya, inicialment influït pel laborisme anglès (Serra i Moret), el socialisme francès i, en menor mesura, per l'austro-marxisme (Campalans), esdevindrà, a partir del 1934, pròxim al leninisme (Comorera, Ruiz i Ponseti). A «Justícia social» hom hi trobarà, l'any 1933, pàgines dedicades al cinquantenari de la mort de Marx amb articles de Ramon Jover Brufau, Ramon Folch i Capdevila i Manuel Serra i Moret. Amb motiu d'aquest aniversari se celebrarà un míting i la revista publicarà una traducció de Lluís Ardiaca de **La guerra civil a França**. El 1933 publicà una nova traducció del **Manifest**, feta directament de l'alemany per Pau Cirera.

A través de la Unió Socialista de Catalunya, primer, i del Partit Socialista Unificat de Catalunya més tard, s'aproximaren al marxisme, no únicament lluitadors polítics, sinó també intel·lectuals i professionals. Entre aquests cal citar economistes com Estanislau Ruiz

i Ponseti, urbanistes com Josep Torres Clavé o Francesc Fàbregas, psiquiatres com Emili Mira, que donarien un contingut revolucionari a la seva professió.

En els corrents revolucionaris d'origen sindicalista destacaran, durant els darrers anys vint i els trenta, dos noms: Andreu Nin, traductor de Marx, Tolstoi, Trotski, i, sobretot, Joaquim Maurín, les obres del qual constitueixen un dels primers intents reeixits d'aplicar l'anàlisi marxista a la realitat espanyola.

Vinculats, de primer antuvi, al Partit Comunista d'Espanya, portaran a terme una tasca de difusió del marxisme a través de la revista «La nueva era» i de les Edicions Europa-Amèrica. Més tard, a d'altres revistes com «L'hora», «Front», «Comunismo» i, també, «La batalla», Maurín i els homes que fundaren el Bloc Obrer i Camperol desenvoluparan de forma creadora els elements del marxisme que hauran après precipitadament.

El 1935 el Bloc es disgregarà. D'entre els qui més havien escrit, alguns aniran a Esquerra Republicana de Catalunya (com per exemple Jaume Miravittles i Daniel D. Montserrat), d'altres formaran, juntament amb Esquerra Comunista, el Partit Obrer d'Unificació Marxista (entre ells Maurín, Jordi Arquer i Josep Oltra Picó) i alguns altres, finalment, ingressaran al Partit Socialista Unificat de Catalunya el 1936 (Víctor Colomer, Àngel Estivill, Miquel Ferrer).

La influència de Lenin: l'anàlisi de Maurín

En tant que organitzador de cultura, Maurín comparteix amb Wenceslau Rocas el primer lloc entre els homes que més han fet per la difusió del marxisme a Espanya fins el 1939. Impulsor de nombroses iniciatives editorials, Edicions Europa-Amèrica, Editorial marxista, les revistes «Lucha Social», «La batalla», «La nueva era», Maurín és, en tant que escriptor, el més original dels marxistes espanyols del segle. El seu domini dels instruments de l'anàlisi marxista no és molt gran, cal dir-ho. Ara bé, el coneixement, limitat que té del pensament de Marx està orientat cap a l'aplicació a una realitat concreta, una vaga, un govern, un període de la història d'Espanya. Maurín —fortament influït per V. I. U. Lenin— va publicar tres llibres, **Los hombres de la dictadura** (19 abril 1930), **La revolución española** (Madrid, 1934) i **Hacia la segunda revolución** (Barcelona, 1935). A més, una sèrie de follets, entre els quals **El sindicalismo a la luz de la revolución rusa** (Barcelona, s. a.), **El fracaso del anarcosindicalismo, la crisis de la CNT** (Barcelona, 1932), **La universidad socialista** (Barcelona, 1937). El primer dels llibres, **Los hombres de la dictadura**, és una anàlisi de les forces polítiques en presència durant la dictadura en funció del seu origen i composició de classe, però també del contingut concret de la política seguida.

El pes decisiu d'algunes persones hi ha tingut molt en compte: el títol i l'estructura del llibre, centrada en sis personalitats (Sánchez-Guerra, Cambó, Pablo Iglesias, Largo Caballero, Lerroux i Melquíades Alvaret) ho mostren. El segon llibre, **La revolución española**, té un gran interès des del punt de vista econòmic. En efecte, es tracta possiblement del primer intent de confegir un esquema del desenvolupament del capitalisme a Espanya. La precipitada rotunditat, i la brillantor, amb què sovint Maurín resol moltes de les qüestions no treuen mèrit al text, en què el més important és les preguntes que es fa sobre el desenvolupament del capitalisme i l'orientació de les respostes. El tercer llibre, **Hacia la segunda revolución**, està centrat en la crisi econòmica que acompanya la segona república espanyola. Maurín passarà comptes de l'evolució del redós miner del sistema de transports, del sistema financer, especificant el cas del Banc d'Espanya, de l'evolució dels preus, l'atur, el comerç exterior. A la situació difícil de totes aquestes magnituds s'afegeix un sector públic que cada cop més juga un paper de sostenedor d'una economia parasitària. En conseqüència, en opinió de Maurín, s'estan tornant després de l'octubre del 34, en un clima de guerra internacional. Les condicions per una solució feixista a la crisi del capitalisme espanyol, a la que només pot fer front una revolució democràtico-socialista.

Una concepció del món

Per bé que el marxisme, l'endemà de 1917, lluny del món acadèmic, inspirà, gairebé únicament, anàlisis polítiques i esquemes d'interpretació històrica —és el cas dels llibres de Maurín, per exemple— fóra incorrecte menystenir les provatures, els assaigs d'abast més general, en els que hi ha un esforç per a bastir una concepció científica del món. Aquests assaigs es troben en llibres com **La lliçó de la història, cap a un món nou** (B., 1927) de Josep Llord, **Què és socialisme?** (Reus, 1931) de J. Recasens i Mercadé, **Cuatro lecciones de socialismo** (B., 1937) d'Àngel Estivill, o **La llave del marxismo y de la filosofía científica** (B., 1937) d'A. Torallola. Un punt comú a aquests textos és el reconeixement —molt engelsià— del pes de les aportacions de Ch. R. Darwin en una comprensió dialèctica del món. Un altre punt comú és l'interès per a definir geocentrisme i l'antropocentrisme com a «errors fonamentals que la ciència ha desfet completament» (Llord, p. 75).

La Lliçó de Llord és un text insòlit dins la literatura catalana: dels 8 capítols de què consta, 5 són dedicats a explicar des d'una òptica científica, l'origen del món, l'origen de l'home (i les «consideracions que es desprenen de l'origen natural de l'home») i «les doctrines de Jesús» (i, també de Buda, Mahoma, Sant Pau). Així, una història natural de la terra i de l'home és continuada per una

història social de les religions. A **La lliçó...** hi ha, també, un capítol sobre «els principis econòmics actuals», on Llord defineix el capitalisme tot adreçant al lector a «la magna obra de Marx **El Capital** (Crítica de l'economia política)». L'accent és posat en l'imperialisme, és a dir «l'explotació inícuca de que són objecte, per part dels Estats opressors, les petites nacions febles oprimides i les colònies d'ultramar». El darrer capítol és dedicat a «la qüestió de les llengües no oficials» on la proposta de nova societat basada en ètnies definides lingüísticament ocupa un lloc central. Pel que fa a l'estratègia política «els intel·lectuals i els obrers de les potències imperialistes... estan en el deure moral de treballar per l'emancipació política i econòmica de totes les nacionalitats...». Així, **La lliçó de la història**, de l'origen del món a l'emancipació de les nacionalitats, és un text excepcional, en què l'erudició (sobre la història de les religions, per exemple) no exclou les preses de posició polítiques.

La publicació d'un volum de filosofia marxista, d'autor català, el 1937, és, una fita que cal subratllar. Signat amb el pseudònim «A. Torallola» el seu títol fou **La llave del marxismo y de la filosofía científica** (Barcelona, Publicaciones de la Asociación para el progreso del materialismo filosófico, 1937). Al volum que consta de quatre parts, hi ha una remembrança inicial dedicada a quatre filòsofs: Heràclit, Parmènides, Roger Bacon i Karl Marx. La primera part és dedicada a l'estudi de l'idealisme filosòfic burgès i de la seva influència —per la via de l'anarquisme— a «un considerable sector del proletariado». La segona part —la més extensa— és dedicada a la crítica del que l'autor en diu antropocentrisme, a partir d'un text de Sewkovski, editat el 1935 pel Bloc Obrer i Camperol. La tercera part recull qüestions que eren —o esdevindrien— centrals: «El proceso de socialización del trabajo agrario en la URSS», «La cuestión nacional», «Autonomismo e independencia de las civilizaciones», «Origen virtual de la segunda república española» (basat en les tesis de J. Maurín), «Sobre la cuestión del socialismo en un solo país». La quarta part inclou una extensa bibliografia (amb força referències de traduccions de K. Marx, F. Engels, R. Luxemburg, V. I. Lenin, G. Plejanov, N. Bujarin) que és, alhora, una bona mostra del que fóra, el 1937, la biblioteca d'un intel·lectual marxista català.

Durant la guerra civil...

Durant la guerra civil la difusió del marxisme s'estendrà considerablement. Les Edicions Europa-América del Partit Comunista d'Espanya, radicades fonamentalment a Barcelona, augmentaran la seva producció fins al punt que des de 1931 fins a 1938 aquesta editorial haurà publicat més d'un centenar de títols. Es tracta en gran part

d'obres de Marx, Engels, V. I. Lenin, J. V. Stalin i dels dirigents de la tercera Internacional com ara G. Dimitroff, P. Togliatti, D. Mamwilsky, etc. A més, publicarà una nova traducció catalana del **Manifest**. L'Editorial Marxista del POUM, a més de textos de Marx, Engels i Lenin, publicarà, també el 1937, obres de A. Bebel, K. Kautsky, Zinoviev, F. Mehring, A. Kolontai, D. Guérin, entre d'altres.

Un altre fenomen rellevant dels anys de guerra serà el de l'aproximació a l'economia marxista d'uns certs grups d'anarquistes i anarcosindicalistes. Diego A. Santillán i, en menor mesura, Gaston Leval utilitzaran, parcialment, elements del cos teòric de l'economia marxista. Els grups sindicalistes de Joan Peiró, Angel Pestaña i en especial Martí Civera també s'aproximaran al marxisme. Alguns demanaran la col·laboració amb marxistes, com és el cas de la revista «Orto» de València, de la qual Civera n'era el director.

També a València, la Unió d'Escriptors i Artistes Proletaris que animaven Josep Renau, Emili G. Nadal, Manuela Ballester, Angel Gaos, Antoni Del Toro i Francesc Carreño, publicà entre 1935 i 1937 una de les revistes que més contribuirien a la consolidació del grup d'intel·lectuals comunistes: «Nueva cultura» («Nova cultura», en un cert moment, durant la guerra). A «N.C.» s'hi troben des de notes sobre plàstica o cinema fins a assaigs sobre el fet nacional o el darwinisme. Aquest grup tindria una repercussió àmplia, a desgrat de la seva curta durada, pel fet de la seva difusió per tot l'estat.

De la planificació integral a la NEP: Ruiz i Ponseti

Diputat al parlament de Catalunya, Estanislau Ruiz i Ponseti, nascut a Maó el 1883, va tenir en el curs de 1933 i 1934 un seguit d'intervencions parlamentàries, preludi del que seria la seva gestió a la conselleria d'economia i al Consell d'Economia de la Generalitat, Ruiz i Ponseti intervingué, entre d'altres, en els debats sobre el dret de propietat (1, 2 i 3 de març de 1933), la submissió territorial de Catalunya (28 d'abril), l'autonomia municipal (9 de març), la llei de contractes de conreu (febrer i març del 1934). Té un interès especial la interpellació presentada l'abril de 1933 sobre el problema de l'atur i la proposta de solució, basada en una reducció general de la jornada de treball. Entre 1936 i 1937 Ruiz i Ponseti tindrà tres intervencions públiques, totes elles fonamentals per comprendre els canvis d'orientació en la política econòmica de la Generalitat entre 1936 i 1938. En primera intervenció, un discurs radiat abans del 19 de juliol i publicat després d'aquesta data («Tècnica», juliol-agost de 1936), Ruiz i Ponseti es mostra partidari de la planificació integral. El segon discurs, pronunciat a la Jornada de la Nova Economia el desembre de 1936, és una reflexió sobre els problemes que presenten la difícil situació econòmica de la guerra i la implantació

del Decret de Collectivitzacions. El tercer discurs, **La empresa collectivitzada i el nou ordre econòmic**, de setembre de 1937, és la peça clau. Aquí Ruiz i Ponseti aborda els problemes d'un any de funcionament de les empreses collectivitzades i de l'economia catalana. Temes centrals són, per una banda la democràcia a les empreses i l'autoritat dels organismes econòmics de la Generalitat i, per l'altra, la utilització del mercat en el període de transició, en la línia de la NEP soviètica dels anys vint.

Les fonts del marxisme català

Així, superada la paràlisi iniciada pel volt de 1910, és possible de fer un cert balanç fins a 1939. En síntesi, les tres fonts del marxisme català —parafrasejant Lenin— serien: a) la política del sindicalisme revolucionari, fortament influïda per la Revolució d'octubre, d'on sorgiria, per exemple, el grup de «La Batalla», nucli originari de la Federació comunista catalano-balear del PCE (amb noms com Maurín, Arlandis, Colomer, Nin); b) les idees econòmiques dels socialistes d'esquerra, de les pàgines de «Justícia social», o dels treballs dels homes com Ruiz i Ponseti o Comorera al Parlament de Catalunya, primer, i a la Conselleria d'economia més tard; e) en tercer lloc, la crítica de la cultura, l'art i la filosofia i la batalla per a una «nova cultura» realitzada a revistes com «L'Hora», «Orto» o «Nueva cultura/Nova cultura» (amb Civera, Renau, Nadal).

II

Estudiar, a l'exili

El 1939 es clourà una etapa en la difusió del marxisme a Catalunya, ja que les condicions de l'exili serien particularment dures pels homes de les formacions marxistes i anarcosindicalistes (alguns dels quals eren pròxims al marxisme). Molts d'ells, de formació autodidacta, abandonaran, sovint forçadament, tota activitat intel·lectual, d'altres regularan en la seva aproximació al marxisme.

Els anys 40 i 50 seran difícils per a la difusió del marxisme al Sud dels Pirineus. Ara bé, a l'exili, es produïrien, ben aviat, uns esforços molt valuosos que no és possible menystenir. Entre 1940 i 1945, comunistes i socialistes, encarats a una situació general esqueixada, iniciaran una reflexió sobre les noves condicions en que es trobaven, de la que en són testimoni publicacions com «Catalunya» (Mèxic), «Per Catalunya» (L'Havana) o certs aspectes de «Quaderns de l'exili» (Coyoacan, Mèxic).

Entre 1945 i 1950, és a dir, entre el triomf dels aliats i la reacció

maccarthista, fou possible, a la França alliberada, el retrobament de polítics i intel·lectuals marxistes. El setmanari «Lluita», el mensual «Quaderns de comunisme», les Edicions Lluita en són la prova.

Hom hi troba, a més de l'espai dedicat al combat polític, traduccions d'un interès cert. Cal subratllar autors com P. Togliatti, G. Pajetta, R. Garaudy, M. Thorez, J. V. Stalin, E. Varga, Mao Tse Tung, Lio Xao Txi que, sovint per primera vegada en català, presenten un ventall prou ample de la diversitat i la riquesa del marxisme al món de l'endemà de la segona guerra mundial a desgrat de la duresa política del moment. Caldria afegir, les traduccions de textos clàssics, com **Manifest del partit comunista** («Lluita», 138 i ss., 1948) o **Els bakuninistes en acció** («Lluita», 171, 1948) i de textos nous com **Sobre el marxisme en lingüística** («Lluita», 263, 1950) que signava J. V. Stalin.

Els articles originals tenien un objecte central: l'anàlisi del franquisme a Catalunya. J. Comorera i P. Ardiaca hi explanaren la (dèbil) teoria marxista de la nació aplicada al cas de Catalunya. R. Vidiella, J. Moix i J. Serradell reflexionaren sobre les noves característiques de la lluita obrera sota el franquisme, des d'una òptica que permet comprendre alguns aspectes del que més tard serà anomenat eurocomunisme. J. Bonifaci, que com Comorera o Vidiella va aprendre les beceroles del marxisme a la Unió Soviètica, inicià una reflexió sobre la sanitat entesa com a servei públic, que molts anys més tard seria represa, de fet, per Ramon Espasa i Nolasc Acarin. A Bernardó publicà un article llarg sobre la vaga general de 1855 (a «Quaderns de comunisme», 2-6, 1946). T. Revoltós i E. Uriz explicarien la diversitat de les formes d'opressió i els orígens d'una resposta globalitzadora.

Alguns articles sense signar són vistos, des d'avui, d'un interès cert. A «La indústria tèxtil i les taronges de Llevant» («Lluita», 35, 1946), es presenta el problema comú —la manca de mercat exterior— que el franquisme ha causat a les economies del Principat i del País Valencià. A «La causa de l'emigració a les grans ciutats és la misèria i el terrorisme» («Lluita», 106, 1947), la qüestió urbana a l'Espanya de la postguerra és posada en el seu context.

En conjunt, el període 1945-50 es caracteritza, doncs, per l'assaig d'establir una anàlisi dialèctica del franquisme, de França estant, en el context d'una més gran informació de la literatura marxista.

Alguns, novament a casa, amagats

Entre l'inici decidit de la guerra freda i 1957, les dificultats per a avançar foren molt grans. Francesc G. Bruguera aconseguiria publicar, gràcies a l'ajut del CNRS, la seva **Histoire contemporaine d'Espagne. 1789-1950** (1953). El doctor Josep Bonifaci reprendria

per un moment, des de «Nuestras ideas», el fil de la filosofia marxista. A «Catalunya» (L'Havana), que, a diferència del que succeï amb «Lluita» (Tolosa i París), seguí endavant, era possible llegir articles i notes de R. Vidiella, J. Moix, P. Ardiaca, F. Fàbregas, G. López Raimundo. I, traduccions interessants, com un resum de «Problemes econòmics del socialisme a la URSS» de J. V. Stalin («Catalunya», 211, 1953). Hom hi troba, també, l'anunci de l'aparició de dues revistes: «Cultura y democracia» (1950), amb articles de R. Vidiella i E. G. Nadal, i «Cultura nacional» (1954), que era «dedicada essencialment als intel·lectuals catalans». «Cultura nacional», que és «editat pel Partit Socialista Unificat de Catalunya» té un sentit que cal definir molt bé: és el primer nexe d'unió entre l'exili (Vidiella, Vilaseca) i el primer nucli marxista de la Universitat. És l'inici, doncs, del que més tard seria l'articulació entre les formacions polítiques inspirades en el marxisme i un sector relativament important dels intel·lectuals catalans.

El panorama dels 50 es podria completar amb els noms dels qui publiquen (o tenen relació) amb «Endavant» (Tolosa i París) com ara Joan Aleu, Josep Coll, M. Serra i Moret, J. Pallach, E. Vallés, F. P. Verrié, A. Cirici. Les anàlisis polítiques de Pallach i les síntesis sobre la plàstica catalana de Cirici són productes inconfusibles de la dècada dels 50.

La segona tongada

La primera tongada d'universitaris que, per camins diversos, esdevenen comunistes als anys 30 i aprenen marxisme als anys 40, a l'exili (que inclou gent tant diversa com Emili G. Nadal, Estanislau Ruiz i Ponsetí, Josep Bonifaci, «A. Torallola», Francesc Fàbregas, Emili Mira) és dispersada i silenciada vers 1950 com a conseqüència del maccarthisme i el rebrot de la guerra freda, i la militarització de la cultura. La segona tongada sorgeix sense una relació personal amb la primera, sovint, a partir de contactes amb cultures europees geogràficament pròximes: la cultura francesa, és clar, però, així mateix, l'alemanya (M. Sacristán, F. Formosa) o l'anglo-saxona (J. Fontana, J. Molas) i, també, és clar, provant en la pròpia tradició cultural (J. Termes, fins a cert punt, J. Fuster).

Aquest segon grup s'expressarà per camins (marginals o clandestins) diversos; revistes universitàries posteriors a 1957 («Gaudemus», «Atrio», «Forja», publicacions del Partit Comunista («Trellat», «Universitat», «Quaderns de cultura catalana» i, també, «Nuestra bandera», «Nuestras ideas»), productes editorials esparços (l'enciclopèdia Espasa, editorial Rauter, les col·leccions de Joaquim Horta, editor).

Aviat, aquest segon grup generarà una literatura d'una certa entitat. Així «La filosofía hasta 1957» de M. Sacristán (inclòs al su

plement de l'enciclopèdia Espasa de 1957-58) on, dins la secció dedicada a la filosofia marxista, l'èmfasi és posat en tres noms: J. D. Bernal, A. Gramsci i Mao Tse Tung. O un extens treball de Francesc Vicens: «Revolución en África», publicat amb el nom de «Joan Berenguer» (*Nuestras ideas*, 9, 1960), on hi ha una anàlisi de la crisi d'unes formacions socials complexes en les que es creen diferents modes de producció.

L'aparició —4t. trimestre de 1960— de la revista teòrica i política «Horitzons», és fruit d'aquesta etapa i anunci d'un desplegament: el del marxisme català dels anys 60. Precisament, al número 1, d'«Horitzons», hi ha un cert balanç de les primeres passes donades per la segona tongada, a l'article «Els corrents ideològics entre els universitaris catalans», d'«Albert Prats» (Jordi Solé Tura). Segons l'autor, al costat del liberalisme, el catolicisme i el nacionalisme, cal situar el marxisme, que és apunt d'esdevenir un corrent de pensament molt important.

Des de 1960, «Nous horitzons»

«Horitzons» («Nous horitzons» des de 1962) és una publicació fonamental. Fins a la seva conversió en revista legal i mensual (abril-juliol de 1977) ha travessat tres etapes: la primera (1960-66) i la tercera (1972-1976) dirigides per Pere Ardiaca (detingut i empresonat, però, el desembre de 1962) i la segona (1967-1971) per Manuel Sacristán. Els col·laboradors han estat, bàsicament, el grup de la «segona tongada» (Francesc Vicens, J. Solé-Tura, Josep Fontana, Josep Termes, Manuel Sacristán, Giulia Adinolfi, Joan R. Capella, Francesc Vallverdú Carme Vilaginés, August Gil, Núria Sales) i els seus continuadors (Joaquim Sempere, «Enric Cerdà» —col·lectiu d'economistes—, Xavier Folch, Andreu Mas), els exiliats (Rafel Vidiella, Emili Vilaseca, Teresa Pàmies, Ramon Mas, Josep Muni, Josep Moix) i els dirigents polítics clandestins (Gregori López Raimundo, Gabriel Arrom, Josep Serradell, Margarida Abril, Isidor Boix). Les traduccions són poques però significatives: Evsei Liberman, Alexander Dubcek, Robert Lafont, Fidel Castro, Ho Xi Minh, Angela Davis.

Hi ha dos números, entre els semi-monogràfics, que representen una fita: són el 8 (1966) titulat «La dona: problema femení o problema social?» i l'11 (1967), «En el trenta aniversari de la mort de Gramsci». Amb «Nous horitzons», doncs, s'obra el ventall temàtic, el conjunt d'interessos, del marxisme català, i, alhora, aquest desplegament es realitza des del rigor científic i amb escasses concessions a les modes culturals i polítiques.

La universitat, les editorials, les revistes

El 1960 apareix, a edicions Ariel, el primer text de Marx i Engels de circulació legal a Espanya des de 1939. Es tracta de la traducció de M. Sacristán dels articles de Marx al «New York Daily Tribune» sobre Espanya i d'altres textos amb la mateixa temàtica. A la universitat la difusió del marxisme de forma més o menys oberta començarà a principis dels anys seixanta. L'estela deixada per Jaume Vicens (mort el 1960), els sojorns i els seminaris de Pierre Vilar, la influència dels cursos i conferències de M. Sacristán, i el paper jugat, des de 1962, i fins el 1966, per la Facultat d'Econòmiques de Barcelona, en coincidència al decanat de Fabià Estapé, on per primera vegada seran publicats en edicions de circulació limitada textos de E. Hobsbawm, M. H. Dobb, P. M. Sweezy, B. Trentin, P. A. Baran, R. Meek, etc., en són la prova. La revista «Crítica», un testimoni no menyspreable. Pel maig de 1964 es publica el primer número de «Crítica», publicació subtitulada «Revista dels estudiants dels PSU de Catalunya». A «Crítica» es publicaria, dos anys més tard, «un esquema per a estudiar el marxisme», a partir de textos de Oskar Lange, Maurice Dobb, Eric Hobsbawm, Pierre Vilar, Paul Sweezy i de traduccions franceses (Editions Sociales, PUF, NRF) i castellanques (Grijalbo, Lautaro, FCE) de textos de Marx i d'Engels. Per aquesta mateixa època començaran a circular les edicions del Fondo de Cultura Económica de Mèxic i alguna editorial catalana, com Oikos, publicarà textos d'economistes marxistes: Dobb i Tsuru, per exemple, i, també, Piero Sraffa. Les condicions que, poc a poc, s'anaven creant en connexió a la universitat donaren uns primers resultats, ja a la dècada dels seixanta, amb la publicació de llibres i opuscles d'historiadors com J. Fontana, J. Termes, R. Garrabou, N. Sales, M. Izard o d'economistes com E. Lluch, J. Ros Hombravella, A. Montserrat, J. Martínez Alier —col·laborador de «Cuadernos de ruedo ibérico», de París—, J. M. Bricall.

El 1962 inicià també les seves activitats una editorial que seria fonamental per a la difusió del marxisme a Catalunya: Edicions 62, que seria dirigida per Josep M. Castellet. Per una banda, empenirà la traducció d'obres de Marx i Engels. Tot primer, una **Teoria econòmica**, selecció feta a l'americana que surt el 1967 i que constitueix la prime a traducció catalana legal de textos de Marx després de la guerra civil. Seguiran **Sociologia i filosofia social**, **Escrips econòmics**, d'Engels, **Socialisme utòpic i socialisme científic**, **La ideologia alemanya (Feuerbach)**, etc. Per altra banda, publicarà textos de marxistes contemporanis com K. Kosik, A. Hauser, J. D. Bernal, V. G. Childe, H. Marcuse, i, naturalment, Pierre Vilar, així com també difondrà l'obra de Gramsci, Lukacs i Brecht. Finalment, editarà textos d'autors catalans marxistes o pròxims al marxisme.

A partir de 1966 el camp editorial es veurà renovat tant per les obres publicades com per l'aparició de noves editorials. Ariel i

Grijalbo d'entre les preexistents i Anagrama i Martínez Roca d'entre les noves seran les que de forma més continuada ajudaran a difondre el marxisme a Catalunya i a Espanya.

A partir de 1970 es produiran dos fenòmens paral·lels. Per un costat, una difusió cada cop més gran del marxisme sovint basada únicament en manuals com els de Marta Harneker. Per l'altre, la publicació de tesis doctorals elaborades durant els anys seixanta en les quals és patent el nivell d'ús de l'instrumental analític del marxisme.

En aquest mateix sentit, l'aparició de «Recerques» (1970) —i, més tard i amb menys continuïtat, d'«Arguments» (1974)— possibilitarà la publicació i estimularà la realització de treballs monogràfics de caràcter històric i/o econòmic d'orientació marxista. La revista «Cau» (1970) i una època —1971-74— de «Cuadernos de arquitectura y urbanismo» tindran un significat semblant pel que fa a l'anàlisi territorial i del sector de la construcció. La no existència de vehicles semblants per a d'altres disciplines, serà alhora símptoma del retard relatiu de l'hegemonia del marxisme i una limitació important tant per a la difusió del marxisme com per a la construcció d'una visió marxista del món i de l'home.

L'eclosió

El postfranquisme ha permès de veure gairebé senceres les 9 parts de l'iceberg marxista que, d'altra banda, ha augmentat de volum (ahora, és visible una certa revifalla d'altres corrents soterrats: els anarquismes, el freudisme, el neoliberalisme i, sobretot, el socialisme no marxista).

L'aparició (o la transformació) de publicacions periòdiques és un bon índex d'aquest canvi. Formalment, és possible distingir els setmanaris («Arreu», octubre 1976, desaparegut a mitjan 1977, «Trebball», «Cal dir», que inicià la seva publicació el març de 1977), de les revistes mensuals o amb periodicitat més grans («Taula de canvi», «Materials», «Avance/Intervención», «El viejo topo» des de 1976, «Nous Horitzons», quasi legal des de l'abril del 1977 i dirigit, ara, per J. Sempere, «Quaderns d'alliberament» i la «Monthly Review» des de 1977, a més de «Recerques» i «Cau», que segueixen).

El cas de «Cal dir» és especialment interessant, car, per una banda, la informació de tipus sòcio-política és abundosa i, sovint, elaborada per militants de base, i, per altra banda, inclou —amb prou originalitat— articles i notes sobre qüestions generals: la crisi econòmica, la història del País Valencià, del debat sobre el leninisme, l'alliberament de la dona, la política cultural. Els redactors i col·laboradors són gent que s'hi havia iniciat a «Diàleg» (1961-62) o a «Concret» (1962) (com Valerià Miralles), dirigents polítics (Doro Balaguer, Ernest García, Antoni Palomares), equips de treball (Col-

lectiu d'estudis històrics «Emili G. Nadal», Jesús Sanz-Joan Gravina), treballadors de la cultura (com Joan Oleza, Gustau Muñoz o Josep Ll. Sirera). Els dos volums titulats **El País Valenciano frente a la democracia. Economía, sociedad y política** (1977, pròleg: Emèrit Bono, coordinador: Joan A. Tomàs Carpi) són un cert resultat paral·lel a «Cal dir».

Ara bé, cal tenir en compte, també, la publicació dels premis «Joan Fuster» d'assaig: **La via valenciana** (1976) d'Ernest Lluch, **Raons d'identitat del País Valencià** (1977), de D. Bramon, T. Carnero, M. García Bonafé, J. A. Martínez, J. Palafox i V. Soler. De fet, d'ençà el 1970, al País Valencià, als «Quaderns 3 i 4», han aparegut traduccions catalanes de L. Althusser, A. V. Lunatxarski, G. della Volpe, G. Lichtheim que són un signe de la voluntat de normalització de la cultura marxista. Alhora, hi ha un procés de retrobament amb Renau, de qui s'ha publicat **La batalla de la nova cultura** (1978), que ha fet exclamar a Joan Fuster (a la postdata de V. Andrés Estellés: **Lletra al pintor valencià Josep Renau**): «Tu eres —ho ets encara— un marxista-leninista de cap a peus. A mi, ai!, també m'hauria agradat ser-ho...» En aquesta línia, el número 47-48 (1978) de «Nous Horitzons» titolat **Fet nacional i Països Catalans** és una fita, car Fuster, Sanchis Guarnier, Vicent Ventura, Ramir Reig hi col·laboren al costat de, per exemple, Josep Benet, Pere Verdader i Victori Planells.

El cas d'Emili G. Nadal és diferent, car quan, el 1972 publicarà, a València, **El País Valencià i els altres**, caldrà un pròleg de Sanchis Guarnier per a explicar als lectors qui és Nadal, allunyat com està del País (per bé que resident a la València occitana). El llibre de Nadal és una reflexió en profunditat, i sintètica, enormement llegidora, del procés històric al País Valencià, que cal situar al costat dels exàmens de consciència de Vicens Vives, Ferrater Mora o Fuster. Ara bé, l'anàlisi de Nadal és orientada, des dels anys trenta, pel marxisme, és influïda per lectures ben diverses, de Gramsci a l'Alighieri. Es planteja, com Fuster, «l'eterna qüestió... el nom-miratge» i, com Vicens, parla de «l'alèrgia als fets econòmics» de Castella, en contrast amb la vocació de la «burguesia catalano-valenciana». Nadal dóna també, opcions, «claus per al present», a partir de la reconstrucció de les estructures nacionals catalanes, dins l'àmbit, més general, europeu.

«Rebutjar tot dogmatisme...»

L'inici de la publicació d'**Ulisses. Enciclopèdia de la recerca i la descoberta** (Barcelona, Edicions Ulisses / Editori Riuniti, 1977) és una altra mostra de les possibilitats culturals del postfranquisme. Per als italians «prendre Karl Marx com a principal punt de referència nostra... significa posar-se en la posició d'un racionalisme crític

i obert, significa rebutjar tot dogmatisme, considerar amb atenció i respecte tots els grans corrents de pensament filosòfic i religiós...». Per als editors catalans, «l'edició d'aquest Ulisses pren la seva raó dins el secular esperit universal de la nostra cultura: pensem en l'escola medieval de traductors de Ripoll...». Els directors de l'edició catalana són Manuel Costa-Pau (que, a la fi dels anys 50, havia treballat als suplementes de l'enciclopèdia Espasa on, per primera vegada, des de 1939, s'explicava per exemple, l'obra de Gramsci i Marcel Plans).

El cas de la publicació dels assaigs —i d'una **Memòria personal** (1977)— d'Antoni Tàpies és singular: les seves lectures, en les que l'psicoanàlisi, la física moderna i la mística oriental ocupen un lloc rellevant, han acabat esdevenint una lliçó de marxisme —al mateix temps, elemental i profunda— que, per raons diverses, han estat traduïdes del català a la major part de les llengües d'àmbit no restringit.

El què se sap del marxisme català

Els darrers temps del franquisme i el postfranquisme es caracteritzaven, també, per algunes reedicions de textos del període 1930-1950 de marxistes catalans (J. Maurín, A. Nin, J. Comorera, J. Renau, A. Fabra Ribas, J. Torres Clavé), per la publicació d'entrevistes llargues a polítics i intel·lectuals que, d'una forma o altra, cal·ligar al comunisme català (R. Vidiella, J. Solé Barberá, G. López Raimundo, P. Vilar, J. Serradell i M. Abril, M. Núñez, J. Solé Tura, A. Gutiérrez, A. Tàpies), per la reedició íntegra o parcial d'alguna revista («La nueva era», «Comunismo», «Nueva cultura», «Nous Horitzons») i per la publicació d'antologies (entre les que destaca: Roger Arnau, Josep Benet): **Marxisme català i qüestió nacional catalana** (1974).

Reedició, entrevista i antologia esdevenen, ara per ara, insubstituïbles. Ara bé, tant un gènere com l'altre són a les mans d'iniciatives culturals disperses i un xic desballestades: no s'han fet seguint cap pla de conjunt sinó, senzillament, les diverses i aleatòries sol·licitacions del moment. Així, el coneixement que, avui, hom pot tenir del marxisme català és defectuós i fragmentari, sobretot si hom té en compte que socialistes i comunistes, obtingueren als Països Catalans, a les eleccions de març i juny de 1977, gairebé la meitat del vot popular i la meitat dels escons parlamentaris, i que aquesta situació, d'aleshores ençà, ha tendit a consolidar-se.

Manuel Ludevid Anglada:
**EL SINDICATO DENTRO
 DE LA EMPRESA:
 LA EXPERIENCIA EUROPEA.
 EL CASO ESPAÑOL**

Ed. Blume, col. Leviatan,
 Barcelona, 1979,
 208 pàgines, 350 pessetes.

El llibre té per finalitat donar a conèixer les formes que pren la representació obrera dins l'empresa en els països europeus capitalistes. En realitat, l'atenció de l'autor se centra en set països, escollits en funció de representar models de societat industrial molt desenvolupada (Suècia, República Federal Alemanya i Gran Bretanya), de tenir característiques similars a Espanya (Itàlia i França) i de disposar també de pluralisme sindical com els anteriors, però amb uns models de relacions industrials diferents (Bèlgica i Holanda).

Ludevid es dedica a fer un examen minuciós del paper, estructura i funcions que han tingut i tenen els dos elements bàsics de representació obrera a l'empresa: el *comitè d'empresa* i la *secció sindical d'empresa*. En aquest sentit, el llibre constitueix un valuós instrument comparatiu cara a definir el paper d'aquests dos tipus de representació al nostre país.

Després de donar una sèrie de dades sobre la composició, estructura i programa de les forces sindicals en els països esmentats, Ludevid passa a examinar els comitès d'empresa, com a organització representativa no sindical i continua, amb l'anàlisi de les formes que té el sindicat a cada país d'introduir-se a l'empresa.

L'estudi constata les dificultats que ha trobat històricament i que encara troba el sindicat per a poder-se introduir a l'empresa i la tendència actual de les centrals sindicals a potenciar aquesta presència

com un element clau per aconseguir que els comitès d'empresa passin d'una postura de cooperació dins l'estructura capitalista de l'empresa a una altra d'antagonisme d'interessos de classe.

En aquesta línia, l'autor destaca el fet que en alguns d'aquests països comença a dibuixar-se una tendència a unificar en un sol organisme de representació les tasques fins ara realitzades separatament pels comitès d'empresa i seccions sindicals.

Finalment, dedica unes poques pàgines al cas espanyol, on s'apunta la conveniència d'anar progressivament cap a un sol organisme de representació, com a forma d'assolir una major eficàcia representativa dels interessos dels treballadors i de consolidar la unitat sindical.

El llibre és una aportació minuciosa, poc freqüent entre nosaltres, que ens permet tenir una visió comparativa del que passa en altres països en relació a un aspecte de la lluita obrera organitzada, sovint oblidat en les descripcions de les grans estructures sindicals. Per la seva actualitat, el treball de Ludevid ha de tenir una gran utilitat en les properes lluites en defensa d'una veritable representativitat obrera a les empreses.

J. G.

**JAUME COMPTE I EL PARTIT
 CATALÀ PROLETARI**

A cura d'Imma Tubella
 La Magrana
 Barcelona, 1979

De mica en mica es van publicant els estudis i documents dels partits obrers i organitzacions sindicals d'abans de la guerra. Cal dir, però, que en aquest terreny del moviment obrer, així com en el del republicanisme catalanista en relació a Es-

guerra Republicana, encara ningú no s'ha decidit a agafar el toro per les banyes i emprendre l'estudi a fons de la CNT, que fou de lluny l'organització majoritària de la classe obrera catalana, almenys fins el 1936. De tota manera no deixa de tenir el seu interès l'estudi de les altres organitzacions i partits obrers catalans. En el cas que ens ocupa, l'anàlisi del Partit Català Proletari (PCP), partit molt minoritari, amb una certa audiència dins el CADCI (Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria), ens permet de conèixer l'evolució d'un sector del nacionalisme radical cap a posicions marxistes, i la definitiva integració, com a membre fundador, dins el PSUC pel juliol de 1936.

No deixa de ser curiós d'observar com, després de la definitiva transformació del PSUC en un partit de tipus comunista, els corrents marxistes que l'havien creat en unificar-se es reproduïren en l'escena política catalana (amb importants canvis, però, en la correlació de forces): la Federació Catalana del PSOE, el MSC (entroncat amb la USC) i el PSAN (d'alguna manera emparentat amb el PCP). I posats a assenyalar coincidències, diguem que aquests dos partits (el PSAN i el PCP) provenen de sengles organitzacions nacionalistes radicals (el FNC i Estat Català, respectivament), en radicalitzar els seus plantejaments socials quan la política d'aquests entrà en crisi.

Els treballs sobre el PCP s'inciaren amb la publicació d'unes *Notes sobre els orígens del PCP*, basades en els records personals d'Emili Vilaseca («Nous Horitzons» número 4, 1964, en curs de reedició), i foren continuades per D. Ivern i E. Ucelay Da Cal en la seva ponència sobre *Nacionalisme radical i marxisme: d'Estat Català al PCP*, al col·loqui de «Recerques» de setembre de 1974, així com per J. Ll. Martín

i Ramos dins *Els orígens del PSUC* (Curial, 1977, pp. 130-140). Aquesta sèrie de treballs compta des de fa poc amb un text d'abast temàtic més ampli, però realment suggestiu, que duu l'explícit títol de *La crisi dels nacionalistes radicals catalans (1931-1932)*, d'E. Ucelay Da Cal («Recerques» n.º 8, 1978), el qual publicarà, en breu, un article sobre el tema a la secció d'història d'aquestes mateixes pàgines.

La selecció de textos que han donat peu a aquests comentaris, venen a completar aquesta sèrie amb una aportació documental. Els textos triats per Imma Tubella estan ordenats en quatre capítols temàtics: Declaracions, textos oficials i consignes; Alliberament nacional; Lluita de classes; i Posició davant l'Estatut. Aquests textos procedeixen tots ells de «L'Insurgent», l'òrgan del partit, de l'any 1932, quan de fet encara no es deia Partit Català Proletari, sinó Estat Català (Força Separatista d'Extrema Esquerra, primer, i Partit Proletari, després). D'altra banda, només hi ha tres articles signats per Jaume Compte, raons per les quals potser el títol triat per al llibre pot arribar a desorientar el lector.

L. Colomer

Karl Liebknecht:

ANTOLOGÍA DE ESCRITOS

Edició a càrrec de L. Lalucat
i J. Vehil.

Barcelona, Icària, 1977

268 pàgs.

El propòsit de fer justícia tant a aquest llibre com al conjunt de la tasca editorial duta a terme per Icària Editorial justifica el retard amb què «Nous Horitzons» publica una nota d'aquest volum editat el 1977. Efectivament, Icària, tot i ser una editorial petita, ha contribuït activa-

ment a la difusió a Espanya d'autors significatius de la cultura d'esquerreres que per diverses raons han quedat relativament marginats.

El cas de Karl Liebknecht n'és una mostra reveladora. A través de les planes d'aquesta obra, el fundador del comunisme alemany del segle XX se'ns revela com una personalitat destacada del socialisme revolucionari de principis de segle, malauradament abatut per bales assassines d'uns militars reaccionaris en un moment crucial de la història d'Alemanya. El llibre és un conjunt d'articles, opuscles, discursos i cartes escrits des del 1904 fins al 1919, any de la seva mort. La seva vigorosa defensa —juntament amb Rosa Luxemburg— de la vaga política de masses, d'un partit obrer resolt i disciplinat, de l'internacionalisme proletari; la seva denúncia del militarisme, de l'imperialisme; la seva concepció pedagògica de l'acció política socialista (com correspon a qui creu en el protagonisme de les masses en la història); el seu clam solitari però ferm contra els crèdits de guerra (tots els altres diputats socialistes del Reichstag van votar a favor), les seves crides a transformar la guerra mundial en guerra civil —que el van dur a la presó—, el seu paper en la creació de la Lliga Espartac i en l'encapçalament dels moviments revolucionaris alemanys de 1918-1919 van desfilar al llarg d'aquestes planes a través de les seves enèrgiques paraules de polemista intel·ligent i serè.

Per a nosaltres, que ens hem educat de forma unilateral només en els escrits de Lénin, trobem en aquests escrits de Liebknecht una denúncia tan vigorosament internacionalista i revolucionària de la guerra i de la traïció socialdemòcrata, però des d'un llenguatge i des d'un marc social més occidental i per tant —malgrat la distància històrica— més pròxim a nosaltres, que ens pot ajudar

a perfilar millor el balanç històric del moviment comunista.

J. S.

«RECERQUES»

Encara que del tot insuficients i amb un cert endarreriment, almenys quatre ratlles per donar notícia de l'aparició dels últims números de «Recerques». Després d'una llarga temporada sense sortir-ne cap, Curial es va fer càrrec de l'edició d'aquesta prestigiosa revista d'història, amb la publicació del número 7. Per tal de cobrir d'alguna manera el buit que deixà la interrupció, aquest número duu la data 1977-1978. El número 8 va datat el 1978 i tenim notícies que aviat sortirà el número 9. Finalment s'haurà recuperat el ritme d'edició d'un número per any.

En el número 7 s'hi publicaran un treball inèdit de Jaume Vicens Vives sobre *El moviment obrerista català (1901-1939)*, així com les traduccions d'un treball d'E. J. Nell sobre la *Circulació del crèdit i intercanvi en la transformació de la societat agrària*, d'un altre de Carolyn P. Boyd sobre *Els anarquistes i l'educació a Espanya (1868-1909)*, i un darrer sobre *El món de la gran indústria i el fracàs del nacionalisme català de dreta (1901-1923)* de Joseph Harrison. Per la seva banda, G. Zaragoza hi publicà un article sobre *Antoni Pellicer i Paraire i l'anarquisme argentí*, mentre Manuel Lladonosa hi aportà un treball sobre *Un conflicte agrari: el Canal d'Urgell i el pagament del novè*, i Jesús M. Rodés un altre sobre *Socialdemocràcia catalana i qüestió nacional (1910-1934)*. Aquest número inclou també una secció de «documents» en la que s'hi publicà una correspondència inèdita entre Antoni Rovira i Virgili i Amadeu Hurtado durant els anys 1947-1949.

LECTURES

El número 8 apareix amb un consell de redacció ampliat, amb la incorporació de Jordi Castellanos, Francesc Roca i Jaume Torras. Aquest número s'obre amb una entrevista de Michael Merrill a E. P. Thompson, l'autor de *La formació històrica de la classe obrera* (edició castellana de Laia), entrevista que va ser publicada originàriament en anglès a la «Radical History Review», a l'agost del 1977. A continuació un treball de Miquel Barceló sobre *Alguns problemes d'història agrària mallorquina suggerits pel text d'al-Zuhri*, un treball col·lectiu de Montserrat Caminal, Esteban Canales, Àngels Solà i Jaume Torras sobre el *Moviment de l'ingrés senyorial a Catalunya (1770-1835)*, amb uns apèndixs sobre els arrendaments de drets feudals de la casa de Medinaceli a Catalunya. Clemen-

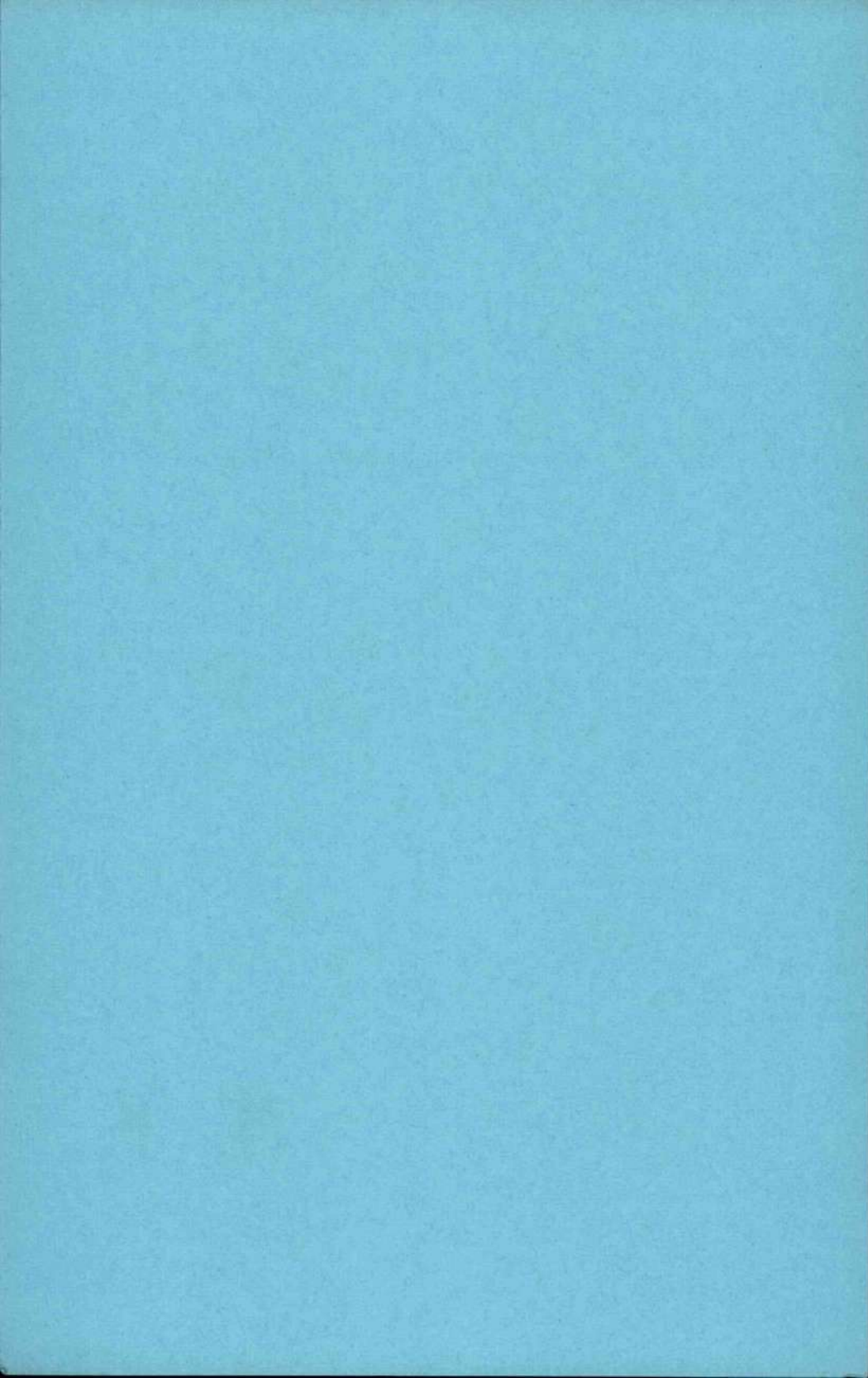
tina Ródenas hi publica un article sobre *La Banca i la industrialització valenciana a mitjan segle XIX*, Susanna Tavera hi té un treball sobre *La premsa anarco-sindicalista (1868-1931)*, Jordi Casassas un altre sobre *La configuració del sector «intel·lectual-professional» a la Catalunya de la Restauració (a propòsit de Jaume Bofill i Mates)*, A. Alfonso Bozzo n'hi publica un *Entorn del pensament del galleguisme: els orígens, Risco i Castela*. E. Ucelay Da Cal aporta noves reflexions sobre *La crisi dels nacionalistes radicals catalans (1931-1932)*, i Rafael Aracil i M. Garcia-Bonafé clouen el número amb un article d'orientació bibliogràfica sobre *La història econòmica de l'Espanya contemporània fins a la guerra civil*.

L. C. C.

FE D'ERRATES

En el núm. 54, a les notes sobre «Experiències electorals a diverses localitats», es va introduir l'errata següent: Tomàs Chicharro no és l'autor de la nota sobre Nou Barris, sinó sobre Sant Andreu (pàgs. 41-43).

A l'estadística dels resultats electorals hem detectat un error en el cas de Santa Coloma: a la pàg. 63, última línia, allà on diu «36.107» (quantitat de vots del PSUC el 3-A), ha de dir «26.107»; i les xifres corresponents a CDC i UCD, també del 3-A, estan canviades: 3.839 correspon a CDC i 3.231 a UCD.

Preu: 100 ptes.

Dipòsit Legal: 37.308

SANCHO
100. 4